

I ГРАЂАНСКО ПРАВО

1. СТВАРНО ПРАВО

ПРАВО СВОЈИНЕ

1

Према правним правилима предрајној права важила је оборива претпоставка да су шуме у државној својини.

Из образложења:

Захтев тужбе заснива се на тврдњи тужилаца да су власници спорне непокретности по основу наслеђа иза смрти њиховог оца и деде, док су ови спорну непокретност 1912. године купили од П. Тврде да су се од давнина преко својих правних претходника, а и лично, налазили у њеном поседу све до 1963. године, када је Општинска комисија за разграничење шума повлачећи граничну линију, спорну непокретност припојила шуми у државној својини. Након аерофотографског снимања које је вршено 1977. године ова непокретност је уписана у поседовни лист број 1 у КО Ж, на тужено Јавно предузеће. Према чињеничном стању на коме се побијане пресуде заснивају спорна непокретност је по култури шума и шумско земљиште обрасло јелом и смреком просечне старости седамдесет година. Како на спорној непокретности нема трагова интензивне пољопривредне обраде, то судови закључују да је непокретност исту културу имала и у периоду пре Другог светског рата. Тужиоци не поседују никакав документ на основу кога доказују право својине сем што су исказима бројних саслушаних сведока доказивали мирну и несметану државину.

На основу изложеног судови су у побијаним пресудама стали на становиште да како је према правном режиму на шумама одувек важила правна претпоставка да су шуме у државној својини, а у приватној само ако је право својине стечено по посебном правном основу, те како тужиоци нису доказали да су њихови правни претходници били власници спорне непокретности, то својину нису могли да стекну по основу наслеђа. Такође налазе да својину нису могли да стекну ни по основу одржаја, јер ни тужиоци, а ни њихови правни претходници нису никад били савесни држаоци спорне шуме.

У захтеву за заштиту законитости Савезни државни тужилац указује да како се одлуке судова о основаности тужбеног захтева заснивају на правној претпоставци да су шуме у спорном периоду (1912. година) биле у државној својини то налази да су побијане пресуде донете уз битне повреде поступка из члана 354, став 2, тачка 13 Закона о парничном поступку и да је то утицало на правилну примену материјалног права.

Наведено становиште Савезног државног тужиоца се не може прихватити. Ово са разлога што на правну претпоставку да су шуме државна својина упућује и правно правило параграфа 2 Закона о шумама од 21. децембра 1929.

године према коме се шуме сматрају власништвом државе, а као приватно власништво признају се само оне шуме на којима је приватник законитим путем прибавио право власништва. Наведена правна претпоставка да су шуме у друштвеној својини у складу је и са данашњим позитивним правним прописима – Законом о шумама Републике Црне Горе, по коме на шуми у друштвеној својини се не може стећи право својине путем одржаја.

Према напред изложеном, тужиоци да би доказали да су власници на спорној непокретности за коју је суд на несумњив начин утврдио да је у питању шума односно шумско земљиште, били су дужни да докажу пуноважан правни основ по коме је њихов правни претходник стекао право својине на том земљишту, као и да је својину стекао на законит начин. Према утврђењу судова тужиоци то нису доказали, него су доказали миран посед на спорној непокретности што не може довести до признања права својине путем одржаја. Овај закључак у побијаним пресудама има основа како у изјавама самих тужилаца да не располажу са писменим доказима да су њихови правни претходници право својине стекли по ваљаном правном основу, тако и у резултату свих изведених доказа, јер ни један од саслушаних сведока не зна да ли је правни претходник тужилац био власник спорне непокретности или је ову само користио.

(Пресуда Савезног суда Србије Гзс бр. 80/97, од 26. фебруара 1998)

ПРАВО СВОЈИНЕ НА ПОМОЋНИМ ОБЈЕКТИМА

2

Помоћни објекти деле судбину стамбене зграде, као главне ствари, и на таквим објектима се не може признати посебно право својине уколико учесник у стварању нема и право својине на главној ствари.

Из образложења:

Основано се у ревизији тужених указује на погрешну примену материјалног права у погледу одлуке о утврђивању права својине тужиле на 1/4 дела шупе, сушаре и летње кухиње, а ти објекти се налазе на истој катастарској парцели бр. 1151/1 на којој се налази и стамбена зграда. Из назива и описа ових непокретности могло би се закључити да се ради о помоћним објектима главне ствари, и на таквим грађевинским објектима не може се учеснику стицања признати посебно право својине уколико нема и право својине на главној ствари. Стицалац тих ствари може стицати само облигационоправни захтев, који се, као и захтев по основу адаптације, остварује у посебној парници.

Из утврђеног чињеничног стања, међутим, не може се за сада поуздано закључити да ли се заиста ради о помоћним објектима који служе коришћењу саме стамбене зграде, или се ти објекти с обзиром на укупне димензије и фактички начин коришћења могу користити самостално и самостално бити у промету. Како је због погрешне примене материјалног права чињенично стање у овом делу остало непотпуно утврђено, Врховни суд је у наведеном делу, на основу члана 395, став 2 ЗПП, одлуке нижестепених судова укинуо и одлучио као у претци.

(Одлука Врховног суда Србије Рев. бр. 5660/97, од 20. јануара 1998)

СУСВОЈИНА

3

Темељ за грађевински објекат који тек треба да буде саграђен не одговара законској дефиницији објекта, а својина се сличиче на ствари као целини, те стога исти не може бити ни предмет сусвојине.

Из образложења:

Нижестепени судови су утврдили право својине тужноца на једној половини дела бетонског темеља саграђеног на парцели бр. 1603. При том нису имали у виду да се, према чл. 21 и 22 Закона о основама својинскоправних односа, својина стиче на ствари као целини. У овом случају, реч је о породичној стамбеној згради као грађевинском објекту. Према члану 2, тачка 11 Закона о изградњи објекта, под грађевинским објектом се подразумева грађевина која представља физичку и техничко-технолошку или биотехничку целину са свим инсталацијама и постројењима. Темељ за грађевински објекат који тек треба да буде саграђен не одговара законској дефиницији објекта, па је било потребно да се нижестепени судови изјасне да ли је уопште било могуће да се на њему конституише право својине. Пошто то није учињено, за сада се не може оценити да ли је материјално право правилно примењено, па је то и био разлог што је овај суд, у смислу члана 395, став 2 ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

(Одлука Врховног суда Србије Рев. бр. 2388/98, од 13. маја 1998)

4

Сувласник има право (заједно са осталим сувласницима) на суддржавину ствари. Ако сувласници не могу да постигну договор око суддржавине, сувласничка заједница раскинуће се шивилном деобом.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Приштини П. број 581/95 од 1. IV 1997. године одбијен је као неоснован тужбени захтев тужноца којим је тражио да се тужена обавезе да му преда у државину кат. парцелу број 1110/1 КО Косово Поље и породичну стамбену зграду са помоћним објектима која се налази на тој парцели. Истом пресудом усвојен је противтужбени захтев тужене Јелисавете, па је утврђено да је она као нужни наследник оставиоца пок. Јордана Милића власник на делу од 1/4 кат. парцеле, што је ближе означено у другом ставу изреке првостепене пресуде. Ставом трећим изреке одлучено је да свака странка сноси своје трошкове парничног поступка.

Пресудом Окружног суда у Приштини Гж. 1091/97 од 30. XII 1997. године одбијена је као неоснована жалба пуномоћника тужноца и потврђена је наведена пресуда Општинског суда у Приштини.

Против правноснажне пресуде Окружног суда тужилац је благовремено изјавио ревизију, побијајући нападнуту пресуду због битних повреда ЗПП и погрешне примене материјалног права, са предлогом да се нападнута пресуда преиначи или укине и предмет врати на поновно суђење.

Испитујући побијану пресуду у смислу одредбе члана 386 ЗПП, Врховни суд налази да је изјављена ревизија делимично основана.

У поступку је утврђено да је оставилац пок. Јордан Милић, отац тужпоца а супруг тужене, умро 11. VIII 1993. године. После његове смрти покренут је оставински поступак у коме је, на рочишту одржаном 25. XI 1993, проглашен тестамент оставпоца којим је оставилац за јединог и искључивог наследника на целокупној имовини огласио тужпоца под теретом доживотног коришћења кат. парцеле број 1994 пов. 035,15 ha у корист тужене.

Код овако утврђеног чињеничног стања, судови су одбили тужбени захтев тужпоца за предају у државину кат. парцеле 1210/1 КО Косово Поље са стамбеном зградом коју користи тужена после смрти свог супруга, пошто су претходно утврдили да је основан противтужбени захтев којим тужена тражи да је као нужни наследник оставпоца сувласник са уделом од 1/4 дела на целокупној заоставштини оставпоца, па и на непокретностима чија се предаја тражи тужбеним захтевом.

Закључак судова да је тужена нужни наследник оставпоца заснован је на одредби члана 25 и 26 Закона о наслеђивању, пошто је тужена супруга оставпоца, а тужилац његов син, па тужена у смислу наведених одредаба има право на нужни део наслеђа, који у овом наследном реду износи 1/2 дела од наследног дела тужене, тј. 1/4 заоставштине.

Врховни суд налази да се овај закључак судова заснива на правилној примени материјалног права и да оставилац није могао сходно цитираним законским одредбама тестаментом искључити тужену-противтужилу из нужног наследног дела, с обзиром да такве одредбе није било у тестаменту. Од проглашења тестаментa па до покретања парнице ради повреде нужног наследног дела није протекао рок од три године у коме се може тражити утврђење да је тестаментом повређен нужни наследни део, јер је тестамент проглашен 25. XI 1993, а противтужба је поднета 25. X 1995, што значи у законом прописаном року.

Околности да је тужена после покретања оставинског поступка оспорила ваљаност тестаментa због недостатка воље оставпоца, да у остављеном року није покренула спор и да је због тога расправљена заоставштина правноснажним решењем Општинског суда О. број 126/94 од 19. VII 1994. којим је тужилац оглашен јединим наследником оставпоца на основу тестаментa – не искључује право тужиле да тражи утврђивање права на нужни наследни део. Решење о наслеђивању, и по налазу Врховног суда, не спречава нужног наследника да у року у коме може тражити право на нужни део покрене спор. У члану 41 Закона о наслеђивању прописано је да се смањење располагања тестаментом, кад је оштећен нужни део, може тражити у року од 3 године од проглашења тестаментa. Међутим, уколико је у међувремену и донето решење о наслеђивању којим је оставински поступак окончан, а није протекао рок прописан из одредбе члана 41 Закона о наслеђивању, нужни наследник може поднети тужбу и у парници тражити утврђивање власништва по основу нужног наследног дела на делу оставине.

Због свих изнетих разлога, Врховни суд налази да је основан противтужбени захтев тужене, па је због тога, на основу члана 393 ЗПП, у том делу одбијена ревизија тужпоца.

Међутим, основано се у ревизији побија нападнута одлука у делу који се односи на тужбени захтев, односно којим је одбијен тужбени захтев тужпоца. Околност да је тужилац на основу наслеђа свог пок. супруга сувласник и

на непокретности означеној у тужби са уделом од 1/4 дела, не искључује у потпуности основаност захтева тужиоца, јер сувласници на непокретности, сходно одредби члана 14 Закона о својинскоправним односима, имају права да ствар на којој су сувласници држе, тј. да буду у супоседу на сувласничкој ствари.

Пошто је тужилац заједно са туженом сувласник на непокретности која је предмет тужбеног захтева, то ће суд приликом поновног расправљања морати имати у виду наведену законску одредбу и, сходно правима сувласника да буду у супоседу сувласничке ствари, одлучити да ли је захтев тужиоца основан у целини или делимично. Право на деобу је одвојено од питања права сувласника на суддржавину сувласничке ствари, јер уколико сувласници не могу да постигну договор око суддржавине због природе ствари, развргнуће сувласничку заједницу цивилном деобом, али та чињеница не искључује право сувласника на суддржавину, односно да тражи суддржавину.

Врховни суд је, применом одредбе члана 395, став 2 ЗПП, укинуо првостепену и другостепену пресуду у делу који се односи на тужбени захтев и вратио предмет на поновно суђење, као и у делу који се односи на трошкове спора.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1788/98, од 10. новембра 1998)

5

Постављање инсталација за парно грејање у оним заједничким просторијама сувласничке куће које нису подељене, сада у послове ићи прелазе оквире редовног управљања и изискују сагласности свих сувласника (члан 15, ст. 4 ЗОСПО). Зато, ако један сувласник учини то без сагласности другог сувласника, дужан је да постављене инсталације уклони и заједничке просторије доведе у пређашње стање.

Из образложења:

Из утврђеног чињеничног стања произлази да су странке сувласници са 1/2 удела на заједничком подруму, гаражи и ходнику стамбене зграде у којој станују и да је туженик без сагласности тужиоца као сувласника извео радове на постављању електричног котла, експанзионих судова и цеви за парно грејање у заједничким просторијама које нису подељене.

Имајући у виду изложено, и Врховни суд налази да су нижестепени судови правилно наложили туженику да, у смислу члана 15, став 4 Закона о основним својинскоправним односима, уклони целокупну постављену инсталацију за парно грејање, јер ју је поставио без сагласности тужиоца као сувласника.

Неосновано је истицање туженика у ревизији да је он био овлашћен у смислу члана 14 наведеног закона да овако поступи, јер постављањем ове инсталације туженик је несумњиво повредио права тужиоца као другог сувласника на заједничкој ствари. Уосталом, пошто се овде ради о споредним заједничким просторијама странака, туженик је, у смислу члана 5, став 3 Закона о својини на деловима зграда, сагласност морао да добије од тужиоца јер они заједнички располажу и управљају овим просторијама. Туженик то није учинио, па је несумњиво у обавези да постављену инсталацију за парно

грејање уклони и заједничке просторје доведе у пређашње стање какво је било пре пзвођења ових радова.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 397/95, од 19. априла 1995)

6

Кућаи може итражити да се утврди његово право искључиве својине на парцели која је у време закључења уговора била део непокрећности на којој је постојала сусвојина, ако је накнадно извршена физичка деоба.

Из образложења:

Наведеном првостепеном пресудом, у ставу IV пзреке, одређена је конвалидација наведеног купопродајног уговора закљученог између Бозоки (Андраша) Цецилије пз Чантавира, као продавца и правног претходника тужпоца, као купца, а у ставу VI пзреке првостепене пресуде утврђено је да је тужилац носилац права својине на спорним непокрећностима, што је тужени дужан трпети и дозволити да се тужилац укњижи са својим правом својине на тим некретностима.

Окружни суд у Суботици је побијаном другостепеном пресудом, у ставу II пзреке, преначно првостепену пресуду у том делу, тако што је одбио тужбени захтев тужиле за конвалидацију спорног уговора и утврђивања да је тужилац носилац права својине на спорним непокрећностима.

Против другостепене пресуде, а у преначујућем делу, тужилац је благовремено изјавио ревизију због погрешне примене материјалног права, те је предложио да се другостепена пресуда преначи и жалба туженог као неоснована одбије, а првостепена пресуда потврди у усвајајућем делу тужбеног захтева за утврђивање конвалидације уговора и права својине тужпоца на спорним непокрећностима.

Испитујући побијану другостепену пресуду у смислу одредбе чл. 386 ЗПП, Врховни суд налази да је ревизија тужпоца основана.

Из утврђеног чињеничног стања у току првостепеног поступка пропзлази да је 30. VI 1983. године Бозоки Цецилија, уговором о поклону, поклонила једну трећину идеалног дела парцеле бр. 7614 свом сину, овде туженом, а свом унуку две трећине дела те парцеле, док је за себе задржала право плодоуживања и забрану отуђења и оптерећења. Године 1986. унук Габор је своје право својине на идеални део наведне парцеле укњижио у земљишној књижи, а тужени то није учинио. Дана 11. I 1989. Цецилија продаје правном претходнику тужпоца једну трећину дела парцеле у природи идентификоване у површини од 54 ара и 14 m², као реални део, што представља једну трећину од неподељене парцеле бр. 7614. Правни претходник тужпоца налази се у поседу спорне парцеле, а након пзраде деобног нацрта и поделе парцеле бр. 7614 на реалне делове, он је сачинио анекс уговора ради правилног означавања предмета купопродаје, али је од стране продавца одбијена овера потписа на том уговору. Деобни нацрт парцеле бр. 7614 рађен је на захтев тужпоца, како би се идеална својина претворила у реалну својину, и то у сразмери која одговара идеалним деловима. Након смрти Цецилије, тужени је једини њен наследник, а између сувласника на парцели бр. 7614 није никада постојао проблем о реалним деловима те парцеле, коју су сувласници фактички поделили и несметано користили од момента продаје дела те парцеле тужпоцу, до закључења рас-

праве пред првостепеним судом. Тужилац је купопродајну цену у целости исплатио одмах по закључењу уговора са Бозоки Цецилијом, извршио је оверу потписа на уговору, а уговор је уредно приказан Управи прихода ради плаћања пореза на промет.

На основу наведених чињеница, другостепени суд је погрешно применио материјално право када је преиначио првостепену пресуду и одбио тужбени захтев тужбоца ради утврђивања да је он власник спорних непокретности.

Наиме, из чињенице да су сувласници на парцели бр. 7614 споразумом уредили начин коришћења, односно да су поделили ту парцелу на реалне делове, тако што је Бозоки Цецилија, а након њене смрти туженом, припала површина од 54 ара и 14 m², те да је тај споразум између сувласника у целости поштован без икаквих приговора, као и из чињенице да је након закључења спорног уговора о продаји сачињен деобни нацрт и да су од парцеле 7614 формиране 2 парцеле, од којих једна од 54 ара и 14 m² која је и била предмет купопродаје – произлази да тужилац у овој ствари основано тражи да се фактичко стање на дан закључења уговора о продаји уподоби са правном земљишнокњижном ситуацијом након извршене деобе спорне парцеле. Према томе, како је тужилац закључио уговор о продаји, те како је на уговору извршена овера потписа, а тужилац је несметано користио спорну парцелу од момента куповине, то је основан тужбени захтев тужбоца ради утврђивања да је он власник наведене парцеле непокретности у површини од 54 ара и 14 m².

То што је у време сачињења уговора парцела бр. 7614 била неподељена, односно што је на њој постојало идеално сувласништво, нема значаја на правилност ове одлуке, јер је у току поступка пред првостепеним судом утврђено да је права воља странака била куповина подељене парцеле од 54 ара и 14 m², како је ту парцелу користио продавац а касније и купац, овде тужилац. Како је деобним нацртом развргнута сусвојина на наведеној непокретности, односно како су се стекли услови да се тужилац са својим правом својине укњижи на спорној купљеној парцели, то је на тај начин уговор о продаји конвалидирао у односу на предмет купопродаје, те тужилац има право у овој парници да тражи да се утврди његово право својине на спорној парцели.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4972/98, од 25. новембра 1998)

7

Раскидању сувласничке заједнице нема места ако су сувласници извршили поделу зграде по физичким деловима и тако је користили.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Новом Саду П. 3271/88 од 22. јануара 1992. године утврђује се да је тужена, поред већ стеченог права власништва уписаног у земљишне књиге, стекла по основу улагања својих средстава и право власништва у 1634/10000 делова на породичној стамбеној згради, ближе означеној у изреци пресуде, те да су тужиље дужне ово признати и трпети да се тужена по основу пресуде упише у земљишне књиге као власник у наведеној сразмери. Истом пресудом одређује се развргнуће имовинске заједнице странака на овој некретности путем продаје непокретности и продајом добијеног новчаног износа сразмерно сувласничким деловима странака, а туженој

се признаје искључиво право коришћења на двособном уличном стану који је у саставу стамбене зграде назначене у првом ставу ове изреке, те да су тужиље дужне ово признати и трпети. Одбија се тужбени и противтужбени захтев преко досуђеног. Одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Пресудом Окружног суда у Новом Саду Гж. 4104/92 од 27. децембра 1995. године, жалба тужене се одбија и потврђује се назначена првостепена пресуда у делу којим је одбијен вишак противтужбеног захтева; док се жалба тужиља делимично усваја, и укида се првостепена пресуда у делу којим је одређено признање искључивог права коришћења на двособном уличном стану туженој, као и одлука о парничним трошковима. У преосталом утврђујућем делу, и делу којом су тужиље дужне признати и трпети да се по основу пресуде увећа део по основу улагања тужене, жалба тужиља се одбја и првостепена пресуда се потврђује.

Против другостепене пресуде, у делу којим се жалба тужене одбја, тужена је благовремено изјавила ревизију, због битне повреде одредаба парничног поступка и због погрешне примене материјалног права.

Испитујући другостепену пресуду у делу у коме је побјана ревизијом, а у смислу чл. 385 ЗПП, Врховни суд је нашао да је ревизија основана.

Према утврђењу судова, сувласничку имовину странака чини стамбена зграда у Новом Саду у Улици Ђ. Рајковића 22, која у свом саставу има улчни двособан стан у површини од 96,56 m², затим дворишни једноособан стан, одмах до улчног, површине 34,29 m², и једноособан стан до баште, површине 32,41 m². Зграда има сутерен. Странке су у назначеној стамбеној згради, наслеђем од родитеља, стекле својину на улчном двособном стану и једноособном стану до њега у обиму од по 73.920/254.016 делова, док су туженој родитељи поклонили још 32.256/254.016 делова ове некретнине, који у ствари представља једноособан стан у дворишном делу зграде до баште. Године 1981, у дворишту зграде на месту раније порушене дрвене гараже, тужена је својим средствима саградила зидану гаражу. Радовима које је извела на овој згради сопственим средствима тужена је увећала свој сувласнички део у обиму од 1634/10.000 делова.

Противтужбеним захтевом тражено је и утврђење да једноособан стан до баште (означен у скици вештака под 1ц) чини искључиву својину тужене и да су тужиље дужне трпети да се на основу пресуде укњижи ово право туженог у земљишну књигу по правном основу деобе; исто право по основу грађења постављено је и у односу на гаражу и шупу.

Нижестепени судови оцењују противтужбени захтев у овом делу као неоснован, јер закључују да предметна зграда представља једно земљишно-књижно тело, а да, сагласно сувласничким деловима, физичка подела зграде није могућа због изузетно малих појединачних нето стамбених површина станова.

Међутим, ово становиште судова за сада се не може прихватити као правилно.

Развргнућу имовинске заједнице путем јавне продаје нема места ако су сувласници међусобно извршили поделу стамбене зграде према физичким деловима и тако је користили.

Из чињеница које су судови утврдили, а странке признале као истините, следи да је тужена на основу уговора о поклону стекла право својине на

једнособном стану у дворишном делу зграде до баште, који има површину 32,41 m², а састоји се од собе и кухиње, има засебан улаз, физички је одвојен од осталих станова и коришћен је као засебан стан. Ово би указивало на то да су тадашњи сувласници на идеалним деловима зграде назначеним уговором о поклону извршили физичку деобу зграде, тако што је тужена у искључиву својину добила посебан стан који, ако може да представља посебну грађевинску целину, тада развргнућу имовинске заједнице путем јавне продаје не би било места, јер овај стан не би улазио у деобну масу. Надаље, зидана гаража коју је тужена саградила сопственим средствима у дворишту зграде представља помоћни објект који по својој намени може припадати назначеном једнособном стану тужене и са њим чинити грађевинску целину. Тај објект не би спадао у деобну масу у случају да се утврди да је назначени једнособан стан физичком деобом сувласника издвојен у посебну грађевинску целину.

Изостало је утврђење судова и оцена да ли је, с обзиром на величину назначеног једнособног стана до баште, број просторија и њихов распоред, уговором о поклону фактички извршено његово издвајање у посебан стан, да ли има услова да се издвоји у посебну грађевинску целину и упише у земљишне књиге као својина тужене, у ком случају не би чинио деобну имовину, или се из економских разлога некретнина сматра недељивом целином, тако да деоба у ствари није могућа. Иначе, Закон о промету земљишта и зграда изричито дозвољава да у промету могу бити поједини физички делови зграде (станови, пословне просторије и др.).

Стога је било нужно да суд, пре него што одлучи о начину развргнућа имовинске заједнице, на поуздан начин расправи ово спорно питање и у вези с тим донесе одлуку. Од решења овог питања зависи и одлука о признању већег сувласничког дела туженој на некретнини која је предмет деобе, а по основу сопственог улагања у ову некретнину.

Противтужбом тужена тражи и утврђење да двособан стан до улице и једнособан стан до њега чине засебну грађевинску целину, те да су тужиле дужне ово признати и трпети упис ових станова у земљишну књигу. Тиме тужена у ствари захтева претварање идеалног власништва у етажно. Према одредбама Закона о својини на деловима зграда, сваки сопственик идеалног дела зграде има право да захтева да се његова идеална својина претвори у етажну својину на одређеном посебном делу зграде, ако је то могуће с обзиром на вредност тог идеалног дела, величину зграде, број њених просторија и њихов распоред. Ако о овоме не дође до споразума свих сопственика, захтев за претварање идеалне својине у етажну својину решава суд, по правилима ванпарничног поступка. За такав поступак морају бити испуњени предвиђени услови, а један од њих је израђен план посебних делова зграде, који припрема стручна особа и потврђује општински орган управе, како је прописано Законом о својини на деловима зграда. Противтужба не садржи овај план у односу на унапред назначене станове, двособан и једнособан, па је у том делу била неподобна да суд по њој поступа.

Следи да, због погрешне примене материјалног права, чињенично стање у пресудама судова није потпуно утврђено, због чега се ревизија указује основаном, те је уважена и у складу са одредбом чл. 392, ст. 2 ЗПП, и одлучено је као у изреци.

(Решење Врховног суда Србије од 5. марта 1997)

ЗАЈЕДНИЧКА СВОЈИНА БРАЧНИХ ДРУГОВА

8

Имовина коју су суйђужниши сйекли радом у иносйрансйву за време шрајања брачне заједнице предсйавља њихову заједничку имовину.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Темерину П. бр. 44/954 од 10. X 1996. године, делимично је усвојен тужбени захтев тужиле, па се у ставу један изреке утврђује да је тужила стекла право власништва на некретностима ближе описаним у изреци пресуде у 1/2 дела, а по основу брачне тековине, те се обавезује тужени да јој то право призна и трпи да се у корист тужиле ово право власништва на некретности упише у земљишне књиге. У ставу другом изреке утврђено је да су тужила и тужени сувласници са 1/2 идеалног дела на свим покретним стварима наведеним у ставу другом изреке, па се обавезује тужени да трпи да се ствари које чине заједничку брачну тековину продају путем јавне продаје, а остварени новчани принос у половини преда тужили по одбитку трошкова јавне продаје. У ставу трећем изреке, са вишком тужбеног захтева у делу којим тужила тражи признање права власништва по основу брачне тековине у 1/2 дела на стварима ближе описаним у ставу трећем изреке, захтев се одбија као неоснован. У ставу четвртом изреке, против тужбених захтева се делимично усваја, па се утврђује да покретне ствари, које су ближе описане у ставу четвртом изреке, представљају заједничку имовину парничних странака по основу стицања у браку, и то у сразмери пола-пола, па се одређује развргнуће имовинске заједнице на свим побројаним стварима, тако што ће се ствари изложити јавној продаји, а остали новац поделити на равне делове између странака. У ставу петом изреке, са вишком против тужбеног захтева у којем против тужитељ тражи да суд утврди да се по основу брачне тековине у сразмери пола-пола, одреди и власништво странака на покретним стварима, а то су: 1 телевизор, миксер „privile“ са свим прикључцима, 2 сервиса за ручавање, кристални сервис за шампањац, прибор за јело, као и задржане количине пешкира, ћебади и завесе – захтев се одбија.

Пресудом Окружног суда у Новом Саду Гж. бр. 301/97, од 19. децембра 1997. године, жалба туженог се одбија као неоснована и потврђује пресуда Општинског суда у Темерину.

Против ове правноснажне другостепене пресуде, тужени је благовремено изјавио ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побјану пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да је ревизија неоснована.

У проведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка и чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности, а на друге повреде се у ревизији не указује.

У првостепеном поступку је утврђено да су парничне странке закључиле брак 8. I 1975. године, а крајем децембра 1986. тужила је напустила туженог, након чега су се развели. Све време трајања брака живели су и радили у Немачкој, где су на рад отишли још пре закључења брака, а у браку нису имали деце, нити имају обавезу издржавања према било коме. Супружници

ци су све време трајања брака били у радном односу, а бригу о домаћинству водила је тужила. Становали су у заједничком стану у Немачкој и од времена закључења брака па до престанка брака тужила је остваривала просечни годишњи приход (од 1975. па до 1985) од 20.000 до 35.000 марака. Примања туженог за исти овај период била су приближна примањима тужиље. У брак је тужила унела уштеђевину од 7.232 DM, а тужени је у моменту склапања брака поседовао плац у Бачком Јарку, на ком је био саграђен темељ и на ком се налазио грађевински материјал за изградњу куће. Судови су на основу налаза и мишљења вештака утврдили да збирна вредност плаца са грађевинским материјалом и изграђеним темељом износи 22,54% у односу на укупну вредност спорне непокретности коју је тужени имао пре закључења брака. У току десет година трајања брака, парничне странке су стекле велики број покретних свари (наведене су у изреци првостепене пресуде) које су куповали заједничким новцем.

На основу овако утврђеног чињеничног стања, правилан је закључак нижестепених судова да се у конкретном случају ради о имовини стеченој за време трајања брачне заједнице, у смислу чл. 328 Закона о браку и породичним односима Републике Србије, и да је удео тужиле и туженога износио по 1/2 идеалног дела. Судови су при том узели у обзир личне дохотке сваког брачног друга, као и вредност имовине коју су унели у брачну заједницу а коју су стекли пре закључења брака.

Оваква одлука у складу је са одредбама чл. 328 и 329 Закона о браку и породичним односима, јер је према овим одредбама утврђен допринос странака у стицању заједничке имовине и према томе и одговарајући удео и право својине на предметној непокретности као и на покретним стварима које су странке стекле у браку.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3462/98, од 2. септембра 1998)

9

Неједнакост у уделима брачних другова приликом деобе заједнички стеченог права својине, може бити осећенија ако је између њихових доприноса постојала знајна разлика.

Одредбе парничног поступка су битно повређене (чл. 354, ст. 2, т. 13 ЗПП) ако постоји противречност између онога што се у разлозима пресуде наводи о садржини налаза вештака.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Ћуприји П. 319/94 од 18. децембра 1995. године, и то првим ставом изреке, обавезује се тужена да тужили, на име вредности грађевинских радова, плати износ од 16.154,51 динар, са затезном каматом од 14. децембра 1995. године па до исплате, у року од 15 дана. Трећим ставом изреке обавезује се тужена да тужили призна право својине на делу од 40% следећих покретних ствари: замрзивач од 410 литара марке „горење“, фрижидер од 180 литара марке „ободин“, машина за прање веша марке „Раде Кончар“, две судопере са два радна стола, телевизор црно-бели ЕИ Нип, комбинована соба која се састоји од регала, троседа, двоседа, фотеље и мањег стола, електрични шпорет марке „горење“, пећ „крека весо“, тисон 5x5 m, два тепиха од 3x2,5 m, таписон 4x3 m, бојлер од пет литара, четири веће најлон

завесе и две мање завесе да драпером, прекривач, три „лио“ јоргана са навлакама, четири обична ћебета, радио апарат, пластично буре за купус, пољски кревет, сточић за телевизор, 130 комада ТМ блокова, један мањп усисивач, две пластичне вангле, путна торба од коже, путна торба од скаја, кројачке маказе, маказе за лозу, сунђер за кауч, 14 комада поцинкованих цевп за вишаге, свака од по 3 m, путничко возило марке „застава 101“; као и да тужилп уступи припадајућп део ових ствари у својину и државину, све у року од 15 дана. Седмим ставом изреке тужена је обавезна да тужилп плати парничне трошкове у износу од 4.000 динара, у року од 15 дана. Ставовима 2, 4, 5 и 6 изреке, у преосталом делу, тужбени захтеви тужиље су одбијени.

Пресудом Окружног суда у Јагодини Гж. 495/96 од 23. априла 1996. године, одбијена је као неоснована жалба пуномоћника тужене, и потврђена је пресуда Општинског суда у Ђуприји П. бр. 319/94 од 18. децембра 1995.

Тужена је против другостепене пресуде благовремено изјавила ревизију и због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побпјану пресуду, у смислу члана 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да је ова ревизија делимично основана.

Неоснована је ревизија тужене, изјављена против побпјане пресуде, у делу којим је потврђена првостепена пресуда у трећем ставу изреке и утврђено је да је тужилпа власник са уделом од 40% покретних ствари набројаних у том делу изреке.

Побпјана пресуда у овом делу не садржи битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354, став 2, тачка 10 ЗПП, на коју се у поступку по ревизији пазп по службеној дужности, нити битне повреде одредаба парничног поступка због којих се ревизија може изјавити у смислу члана 385, став 1, тачка 1 и 2 ЗПП.

Првостепеном пресудом је утврђено да су тужилпа Дивна, чија је правна следбеница тужилпа Равпијола, и тужени Љубишпа, чија је правна следбеница тужена Анђелка, у брачној заједници живели од 15. јула 1969. до 16. јула 1982. године; да су заједницу засновали као пензионери, у време када су већ били у годинама; да су све спорне ствари купљене за време трајања брачне заједнице странака; да је за све време њихове заједнице Љубишпина пензија била већа од пензије Дивнине. Такође је утврђено да је Дивна обављала све уобичајене домаће послове око чишћења куће и спремања хране, да је заједно са Љубишпом учествовала и у свим другим пољопривредним и грађевинским пословима, пошто су имали башту коју су обрађивали и пошто су изводили грађевинске радове.

Овакво чињенично стање, као правилно и потпуно утврђено, прихватио је и другостепени суд, што не може бити предмет испитивања у поступку по ревизији.

На утврђено чињенично стање правилно је примењено материјално право. При утврђивању висине доприноса у стицању спорне покретне имовине, Дивне са 40% и Љубише са 60%, нижестепени судови су ценили све околности прописане чланом 328 Закона о браку и породичним односима. Због тога нису основани наводи ревизије да се побпјана пресуда у овом делу заснива на погрешној примени материјалног права.

На основу изнетих разлога, а према члану 393 ЗПП, одлучено је као у првом ставу изреке ове пресуде.

Међутим, у ревизији тужене основано се наводи да побијана пресуда – у делу којом је потврђена првостепена пресуда у првом ставу изреке којим је тужена обавезана да тужиљи, на име вредности грађевинских радова, плати износ од 16.154,51 динар, са затезном каматом од 14. фебруара 1995. па до исплате – има недостатака због којих се не може испитати. У разлозима првостепене пресуде наводи се да Дивна има удела у вредности изграђених бетонских стаза, који према налазу вештака Гајића вреде 7.861,60 динара, и да се тај износ урачунава у укупан износ од 16.154,51 динар, колико је тужена првим ставом изреке обавезана да плати тужиљи. Међутим, из налаза и мишљења вештака Гајић Момчила, од 6. новембра 1995. године, произлази да је вредност бетонских стаза и тротоара 786,60 динара. Како о овој одлучној чињеници постоји противречност између онога што се у разлозима првостепене пресуде наводи, као налаз вештака дат у поступку и самог налаза вештака, то се побијана првостепена пресуда заснива на битној повреди одредаба парничног поступка из члана 354, став 2, тачка 13 ЗПП, учињеној пред првостепеним судом. Како је тужена у својој жалби против првостепене пресуде изричито указивала на ову битну повреду одредаба парничног поступка, а окружни суд је у побијаној пресуди није отклонио, то је тај суд побијаном пресудом у овом делу, учинио исту битну повреду одредаба парничног поступка, која, пошто је учињена пред другостепеним судом представља, ревизијски разлог у смислу члана 385, став 1, тачка 2 ЗПП.

Кад првостепени суд, у поновном поступку, отклони наведену битну повреду одредаба парничног поступка, поново ће одлучити о захтеву тужиље да јој тужена, на име вредности грађевинских радова, плати износ од 16.154,51 динар са каматом.

Како је дсљимично укинута одлука о главној ствари, укинута је и одлука о трошковима парничног поступка.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 5930/96, од 27. јануара 1997)

СВОЈИНА – ГРОБНО МЕСТО

10

Уколико је парцела која се води као власништво тужених дуго низ година прекривена гробовима, иако да јој се више не може враћати ранија намена, нити би се у целини или у претходном делу могла враћати туженима, могло би се сматрати да је постојала саставни део гробља, те да је на тај начин прешла у друштво својину, па тужени имају само право на накнаду у висини шржишне вредности, аналогно Закону о експропријацији.

Из образложења:

Према образложењу првостепене и другостепене пресуде, тужбени захтев је одбијен, због тога што је кат. парц. бр. 2866 на којој се налази гробно место које је предмет овог спора у власништву тужених, а ова парцела ниједним правним послом нити одлуком надлежног органа није изузета из

власништва тужених, нити је дата као друштвена својина на коришћење и управљање општини, па нема основа да се утврди да је то друштвена својина.

Оцењујући ове разлоге, Врховни суд је закључно да се овакво правно захтевање за сада не може прихватити, јер нису утврђене све чињенице које су од значаја за доношење одлуке, а на које је тужилац у току парнице указивао и на које у ревизији указује.

Према наводима тужиоца, кат. парц. бр. 2866, која је 1995. године уписана као власништво тужених, није у поседу тужених већ 30 година. Гробље које се налази на суседној парцели проширило се и на парцелу бр. 2866. Пошто се и на њој налази већи број гробова, фактички је и та парцела постала саставни део гробља. Ове чињенице би могле бити од значаја за решење спора, па се не може прихватити мишљење првостепеног и другостепеног суда да су оне без утицаја на одлуку.

Наиме, уколико је парцела која се води као власништво тужених кроз дуги низ година потпуно прекривена гробовима, тако да јој се више не може вратити ранија намена, нити би се у целини или у претежном делу могла предати туженима, могло би се сматрати да је постала саставни део гробља, те да је на тај начин прешла у друштвену својину па тужени имају само право на накнаду у висини тржишне вредности, аналогно Закону о експропријацији.

(Одлука Врховног суда Србије Рев. бр. 1482/98, од 30. јуна 1998)

СТИЦАЊЕ ПРАВА СВОЈИНЕ НА ОСНОВУ УГОВОРА

11

Првоуђужена је постала власник предметног стана сагласно одредби члана 20, став 1 Закона о основним својинскоправним односима, на основу правног посла, тј. по основу уговора о откупу стана. Право власништва првоуђужене јесте ајсолутивно право, а из својства својине као стварног права произлази и то да власник може искључити свакога из уживања или располагања ствари.

Из образложења:

У проведеном поступку утврђено је да је отац тужилаца, пок. Радомир Филиповић, био носилац станарског права на предметном стану и да га је користио заједно са члановима свог домаћинства, супругом Јеленом, првотуженом, и децом, овде тужеоцима. После смрти Радомира Филиповића, за носioca станарског права одређена је Јелена Филиповић, која је наставила да користи стан са својом малолетном децом. У 1993. години првотужена Јелена је откупила стан, о чему је сачињен уговор Ов. бр. 7053/93 од 17. VI 1993. Фебруара 1994, првотужена Јелена продала је стан друготуженом, о чему је сачињен уговор Ов. бр. 185/94 од 13. II 1994. По основу тог уговора Јелена је као продавац примила купопродајну цену и обавезала се да ће најкасније до 1. VII 1994. стан ослободити од лица и ствари.

На основу утврђених чињеница, судови су заузели становиште да тужеоци имају право становања у предметном стану, по основу одредбе члана 16 Закона о становању; да је уговор о купопродаји стана ништав, с обзиром да је закључен супротно одредби члана 121 Закона о браку и породичним

односима, па су испуњени услови за ништавост из члана 103 Закона о облигационим односима. Овакав став је заузет због тога што откупљени стан има статус заједничке имовине стечене у породичној заједници, а заједничари су тужиоци и њихова мајка, па је за евентуалну продају стана била потребна сагласност тужилаца.

Одлучујући по ревизијама друготуженог суда, Врховни суд Србије у Београду је, пресудом Рев. бр. 1363/96 и Рев. бр. 2806/96 од 19. VI 1996. године, преиначио нижестепене пресуде тако што је одбијен тужбени захтев тужилаца, с тим да свака странка сноси своје трошкове.

Врховни суд Србије заузео је став да је првотужена откупом постала власник стана у смислу одредбе члана 3 Закона о основним својинскоправним односима. Тако откупљен стан не потпада под режим заједничке имовине, те првотуженој није била потребна сагласност њене деце за продају стана.

Против ове пресуде Врховног суда савезни државни тужилац је у законском року поднео захтев за заштиту законитости због повреде материјалног и процесног савезног закона, са предлогом да се пресуда Врховног суда Србије преиначи тако што ће се ревизија друготуженог одбити као неоснована, а тужени Миливоје Тодоровић обавезати да сноси трошкове ревизијског поступка.

Захтев није основан.

Првотужена Јелена Филиповић постала је власник предметног стана сагласно одредби члана 20, став 1 Закона о основним својинскоправним односима, на основу правног посла, тј. по основу уговора о откупу стана. Првотужена је откупом постала власник у смислу одредбе члана 3 Закона о основним својинскоправним односима, што значи да има право да ствар држи, да се њоме користи и да њоме располаже. Будући да је право својине стварно право које у себи садржи најшира овлашћења поводом коришћења и располагања ствари, то је првотужена као власник стана имала потпуно овлашћење да располаже предметним станом. Без обзира на то што је њено право на откуп стана потицало од права њеног покојног мужа као носиоца станарског права, власништво тужене није ничим ограничено и не може се третирати нити као сусвојина, нити као заједничка имовина мајке и деце. Из ових разлога неосновани су наводи, истакнути у захтеву за заштиту законитости, да је туженој за отуђење предметног стана била потребна сагласност њене деце, тј. органа старатељства, те да су се због непостојања те сагласности стекли услови за ништавост уговора о продаји из члана 103 Закона о облигационим односима. Ово тим пре што је одредбом члана 121 Закона о браку и породичним односима (*Службени гласник СР Србије* бр. 22/80), на који се савезни државни тужилац у захтеву позива, прописано да родитељи могу уз одобрење органа старатељства отуђити или оптеретити имовину свог детета само ради његовог издржавања, васпитавања и образовања, или ако то захтева који други његов интерес. Како у конкретном случају предметни стан није имовина тужилаца, то и нема услова за примену ове законске одредбе.

Неосновани су наводи из захтева за заштиту законитости да су тужиоци, по основу одредбе члана 16 Закона о становању, стекли право становања, као чланови породичног домаћинства, и да тужена Јелена Филиповић није могла располагати овим стеченим правом тужилаца. Право власништва тужене

јесте апсолутно право, а из својства својине као стварног права произлази и то да власник може искључити свакога из уживања или располагања ствари. С обзиром да право тужилаца на становање проистиче из права тужене Јелене, као јачег права, њихово право мора делити судбину права из којег проистиче. *(Пресуда Савезног суда Гзс. бр. 46/96, од 27. фебруара 1997)*

12

Упис права својине у јавним књигама нужен је конститутивни услов само када је у питању стицање по основу правног посла.

Из образложења:

Правилно је примењено материјално право када је као неоснован одбијен тужбени захтев ради поништења одлука тужене о расподели станова. Тужилац је носилац заједничке својине по основу стицања радом у току брака. Тај објекат испуњава услове становања у погледу површине, струје и воде. Тужилац је одбио да потпише уговор са СИЗ-ом становања о рушењу тако бесправно саграђеног објекта, па је критеријум стамбених прилика у поступку расподеле станова правилно вреднован.

Неосновани су ревизијски наводи да тужаца треба сматрати лицем без стана зато што његово право својине није уписано у јавним књигама. Упис права својине у јавним књигама нужен је конститутивни услов само када је у питању стицање по основу правног посла, у смислу члана 33 Закона о основама својинскоправних односа. У осталим случајевима упис је декларативног карактера и право својине се стиче на основу других законом одређених чињеница. У конкретном случају, тужилац је постао носилац заједничке својине по основу стицања у браку и по основу градње на туђем земљишту, па се има сматрати носцем заједничке својине на изграђеном и дограђеном објекту, без обзира на стање уписа у јавним књигама. Неосновани су и ревизијски наводи у којима се истиче да се стамбени простор има сматрати нужним смештајем зато што не задовољава све критеријуме из Правилника о јединственим техничким условима за пројектовање и градњу станова и стамбених зграда у друштвено усмереној стамбеној изградњи, који је важан у време стамбене расподеле (неодговарајућа висина просторија и неодговарајућа квадратура самих просторија), зато што Правилник о расподели станова тужене не садржи таква ограничења, а Правилник о јединственим техничким условима односи се на усмерену стамбену изградњу станова у друштвеној својини а не на градњу у својини физичких лица.

(Одлука Врховног суда Србије Рев. бр. 4903/97, од 22. јула 1998)

СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ ОД НЕВЛАСНИКА

13

Према одредби члана 31 Закона о основама својинскоправних односа, савесно лице стиче право својине на покретну ствар коју је прибавило уз накнаду на следеће начине: од невластника који у оквиру своје делатности

стиваља у промету такве ствари; од невласника коме је власник предао ствар у државину на основу правног посла који није основ за прибављање права својине; и на јавној дражби.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу, на коме се заснивају побијане пресуде, тужилац је купио предметно возило од Миодрага Џонкића из Параћина, након чега је, по рачуну бр. 58/93 од 17. јануара 1993. године, преко комисионара – Предузећа за промет и услуге „Ауто-Морава“ у Краљеву – легализовао овај правни посао. Тужилац се 25. јануара 1993. обратио МУП-у Републике Србије – Секретаријат у Краљеву, захтевом за регистрацију возила. Надлежни секретаријат је решењем бр. 221–54/93 од 5. фебруара 1993. одбио захтев за регистрацију возила због непоседовања одговарајућег доказа о пореклу возила, а исто решење је потврђено и у другом степену – решењем МУП-а Републике Србије у Београду бр. 222–297/93 од 19. марта 1993. На основу налаза и мишљења вештака из Одсека за сузбијање криминалитета СУП-а Краљево, од 11. фебруара 1993, утврђено је да је на саобраћајној дозволи за предметно возило извршено уклањање првобитних података и уписивање сада постојећих. Од тужиоца је 28. јануара 1993. године привремено одузето предметно возило, о чему је издата потврда СУП-а Краљево.

У односу на овакво чињенично стање, судови закључују да је тужилац на основу правног посла стекао право својине на предметном возилу, сходно члану 20, став 1 и члану 31, став 1 Закона о основним својинскоправним односима. Тужилац је савестан купац јер је возило прибавио на легалном тржишту, а фалсификат на саобраћајној дозволи није био уочљив голим оком. На основу одредбе члана 37 Закона о основним својинскоправним односима, тужена је дужна да ствар врати, с обзиром да је држи без правног основа.

Наведено правно становиште судова не може се прихватити.

Према одредби члана 31 Закона о основама својинскоправних односа, савесно лице стиче право својине на покретну ствар коју је прибавило уз накнаду од невласника који у оквиру своје делатности ставља у промет такве ствари, од невласника коме је власник предао ствар у државину на основу правног посла који није основ за прибављање права својине, као и на јавној продаји.

Дакле; за стицање својине од невласника један од услова јесте да је стицалац савестан, односно да је с обзиром на околности случаја оправдано веровао да је друга уговорна страна власник, односно да је овлашћена на закључење уговора у име власника. С тим у вези, за ствари које су изашле из државине власника противно његовој вољи, савесно стицање је искључено не само за првог стицаоца већ и за све касније стицаоце. Постојање савесности је фактичко питање о коме суд закључује узимајући у обзир све околности случаја, ценећи га као вредносно мерило које се односи на правила морала и добрих обичаја.

У конкретном случају, судови у току поступка нису утврдили све чињенице које су од значаја за оцену савесности тужиоца као стицаоца спорног возила. Прво, с обзиром на утврђене чињенице да је тужилац спорно возило купио од Миодрага Џонкића из Параћина, да је куповина обављена у Краљеву, да је на лицу места обављен промет (исплаћена купопродајна цена у целини

и возило предато купцу у државину) – није испитано да ли је продавац Миодраг Џонкић овлашћен да у оквиру своје делатности ставља у промет такве ствари. Ако ово лице није овлашћено да у оквиру своје делатности ставља у промет аутомобиле, тужилац је са њим закључно уговор о продаји возила пре комисионе продаје, а у том случају је уговор тужиоца са комисионаром фиктиван, те у смислу члана 66 Закона о облигационим односима, не производи правно дејство, а тужилац је несавестан стицалац.

За оцену савесности такође је од значаја и продајна цена аутомобила у моменту закључивања уговора о купопродаји, а ту цену првостепени суд уопште није утврђивао, нити упоређивао са стварном тржишном ценом возила.

Како је одредбом члана 37 Закона о основним својинскоправним односима прописано да власник може поднети својинску тужбу за повраћај ствари, али да за ову тужбу није довољно да тужилац само наведе да је власник ствари чији повраћај тражи, већ мора доказати чињенице на којима се заснива његово право својине – то се питање својине тужиоца појављује као претходно питање. Пошто у проведеном поступку првостепени суд није утврдио одлучне чињенице везане за утврђење права својине тужиоца по основу куповине од невласника, то нема услова за доношење одлуке о виндикационом захтеву тужиоца.

(Решење Савезног суда Тзс. бр. 2/97, од 10. априла 1997)

14

За стицање својине од невласника један од услова јесте да је стицалац савесћан, односно да је, с обзиром на околности случаја, оправдано веровао да је друга уговорна страна власник, односно да је овлашћена на закључење уговора у име власника. С тим у вези, за ствари које су изашле из државине власника противно његовој вољи, савесно стицање је искључено не само за првог стицаоца већ и за све касније стицаоце. Постојање савесности је фактичко питање о коме суд закључује узимајући у обзир све околности случаја, ценећи га као вредносно мерило које се односи на правила морала и добрих обичаја.

Из образложења:

Према стању у списма, тужилац је 31. III 1993. године преко агенције „Марк-цео“ из Београда купио спорно путничко возило. Након истека регистрације претходног власника, возило је више пута регистровано на тужиоца, с тим што је последњи пут регистровано 16. IV 1995, са важношћу регистрације до 25. II 1996. Међутим, возило је од тужиоца привремено одузето јер је утврђено да је саобраћајна дозвола фалсификована. Возило је остављено на чување тужиоцу без права коришћења и располагања.

Први власник предметног возила био је Небојша Кокот из Лучана, који је 20.VIII 1992. закључно уговор о пријему робе у комисионај продаји са агенцијом „Ауто-Чачак“. Истог дана возило је купио Слободан Младеновић из Београда, који је затим, 31. III 1993, преко агенције „Марк-цео“ из Београда, спорно возило продао тужиоцу. У току поступка тужени је преко законског заступника истицао чињеницу да су пред надлежним органом унутрашњих послова сведоци (Слободан Младеновић, продавац возила, и Милица Љубичић, шеф опште службе тужиоца) изјавили да су продавац и купац (овде

тужилац) претходно остварили контакт ради продаје, односно куповине предметног возила, те да су након тога отишли код агенције ради сређивања папира.

На основу ових чињеница судови су стали на становиште да је тужилац, на основу члана 41 Закона о својинскоправним односима, савестан стицалац предметног возила.

Наведено правно становиште не може се прихватити.

Тужилац је покренуо спор подижући својинску тужбу за повраћај ствари у смислу одредбе члана 37 Закона о основним својинскоправним односима. Према наведеној законској одредби, власник може тужбом тражити од држаоца повраћај индивидуално одређене ствари, с тим што мора доказати своје право својине, као и чињеницу да се ствар налази код туженог. Значи, наведеном законском одредбом прописани су услови код виндикационе тужбе који морају бити кумулативно испуњени. Циљ ове тужбе јесте предаја државине власнику, али је основ тужбе право својине. Из тог разлога није довољно да тужилац само наведе да је власник ствари, он мора доказати чињенице из којих изводи своје право својине.

У конкретном случају, првостепени суд у току поступка није утврђивао чињенице одлучне за примену одредбе члана 31 Закона о основним својинскоправним односима, по којој савесно лице стиче право својине на покретну ствар коју је прибавило уз накнаду од невласника који у оквиру своје делатности ставља у промет такве ствари, од невласника коме је власник предао ствар у државину на основу правног посла који није основ за прибављање права својине, као и на јавној продаји.

Дакле, за стицање својине од невласника један од услова јесте да је стицалац савестан, односно да је, с обзиром на околности случаја, оправдано веровао да је друга уговорна страна власник, односно да је овлашћена на закључење уговора у име власника. С тим у вези, за ствари које су изашле из државине власника противно његовој вољи, савесно стицање је искључено не само за првог стицаоца већ и за све касније стицаоце. Постојање савесности је фактичко питање о коме суд закључује узимајући у обзир све околности случаја, ценећи га као вредносно мерило које се односи на правила морала и добрих обичаја.

За оцену савесности такође је од значаја цена аутомобила у моменту закључења уговора о купопродаји, коју првостепени суд уопште није утврђивао, нити је исту упоређивао са стварном тржишном ценом возила.

Како наведене одлучне чињенице у овом спору нису утврђиване, а од непосредног су утицаја на оцену основаности тужбеног захтева, то се у захтеву за заштиту законитости основано указује да су побијаним пресудама поврђене одредбе Закона о основним својинскоправним односима.

(Решење Савезног суда Гзс. бр. 26/97, од 11. септембра 1997)

ПРЕСТАНАК ПРАВА СВОЈИНЕ НА ШУМИ

У смислу члана 47 Закона о изменама и дојунaма Основног закона о искоришћавању пољопривредног земљишта, право својине на шуми може преситати ако власник није илаћао обавезе према друштвеној заједници десет

или више година, а за то време шуму је користио, без уговора са власником, радна организација или друштвенополитичка заједница. У таквом случају шума прелази у друштвену својину ако њен власник за то време није поднео тужбу за признавање права својине на ту шуму, или тужбу за накнаду због коришћења те шуме.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу, Народни одбор Општине Медвеђа, решењем бр. 6889/56 од 29. VI 1956. године, усвојио молбу оца тужилаца, сада пок. Лазара Ђуричића из Губаваца, за уступање Фонду општенародне имовине земљишта под шумом укупне површине 53 хектара 14 ари и 25 метара. Решењем Народног одбора Општине Медвеђа бр. 3993/1 од 30. V 1958, предметно земљиште под шумом примљено је у Фонд општенародне имовине овог одбора. У поступку је утврђено да је за спorne непокретности пок. Лазару Ђуричићу извршен отпис обавезе плаћања пореза почев од 1. I 1958. године, као и то да ни правни претходник а ни тужиоци као наследници, нису били у поседу шуме која је предмет спора.

На основу оваквог утврђења, судови су закључили да је сада пок. Лазар Ђуричић кроз управни поступак, без накнаде и бесповратно предметне непокретности уступио Фонду општенародне имовине, услед чега ове више нису припадале њему, оцу тужилаца, па их тужиоци нису могли ни стећи наслеђем од оца, у смислу чл. 20 Закона о основним својинскоправним односима и чл. 2 Закона о наслеђивању.

У захтеву за заштиту законитости, савезни државни тужилац истиче да у списима предмета нема молбе оца тужилаца за уступање земљишта Народном одбору Општине Медвеђа, а да напрт уговора о поклону, који није потписан и оверен, не производи правно дејство према одредбама члана 4 и 9 Закона о промету земљишта и зграда, који је тада био на снази. Из тих разлога тужилац сматра да је ништаво решење које је донео Народни одбор Општине Медвеђа о усвајању молбе оца тужилаца, а да се донете пресуде не могу испитати јер су разлози пресуда нејасни и противречни.

Правно становиште савезног државног тужиоца не може се прихватити – зато што, у смислу члана 47 Закона о изменама и допунама Основног закона о искоришћавању пољопривредног земљишта (Сл. лист СФРЈ бр. 12/67), право својине на шуми може престати ако власник није плаћао обавезе према друштвеној заједници десет или више година, а за то време шуму је користила, без уговора са власником, радна организација или друштвенополитичка заједница. У таквом случају шума прелази у друштвену својину ако власник за то време није поднео тужбу за признавање права својине на ту шуму, или тужбу за накнаду због коришћења те шуме.

Како у конкретном случају међу странкама није спорно да ни тужиоци ни њихов правни претходник од 1958. године нису били у поседу предметних шума, ниш су тужбом тражили повраћај ових непокретности у посед, као и то да је од 1. I 1958. извршен отпис обавезе плаћања пореза за ове непокретности – то је, према наведеној законској одредби, престало право својине правног претходника тужилаца, и предметне непокретности (шуме) постале су друштвена својина. Из ових разлога предметне непокретности нису ушле у наследну имовинску масу правног претходника тужилаца, па тужиоци неосновано траже да се утврди њихово право својине на овим непокретностима по основу наслеђа.

(Пресуда Савезног суда Гзс. бр. 35/97, од 11. септембра 1997)

ИСПРАВКА РЕШЕЊА О НАЦИОНАЛИЗАЦИЈИ У
ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

16

У конкретном случају, ради се о својинској тужби са тужбеним захтевом који је усмерен на исправку решења о национализацији, које је донето у управном поступку. Како је поступак национализације спроведен и окончан правноснажним решењем НОО Палилула Н. број 6/59, од 1. јуна 1959. године, то се један такав акт може исправити само у оном поступку у коме је донет, а не у парничном поступку пред редовним судом, који није овлашћен да ставља ван снаге правноснажно решење о национализацији и тиме тужиоцу призна право својине на спорној непокретности.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу судова, отац тужиоца пок. Ђорђе Јовановић бив. из Београда био је власник зграде у улици Сланачки пут број 1, уписане у зк. ул. 5176 КО Београд 2, која се састојала од приземља и спрата, с тим што се на спрату налазио један трособан стан са нуспросторијама, а у приземљу један једнособан стан од две просторије и пословни простор укупне површине 50 m². Решењем о национализацији НОО Палилула Н. бр. 6/59 од 1. VI 1959. године, у изреци под I, поред осталих, национализована је наведена зграда, а у изреци под II истог решења од национализације је изузет трособан стан са нуспросторијама на спрату и једнособан стан који се налази у приземљу. Наведени пословни простор, који је иначе јединствена грађевинска целина, остао је у друштвеној својини, с тим што је у површини од 30 m² адаптиран и у њему се налази пошта, док је преосталих 20 m² остало на коришћење ранијем власнику.

Код оваквог чињеничног утврђења, судови су у побијаним пресудама заузели становиште да је, на основу члана 44 Закона о својинскоправним односима, неоснован захтев тужиоца којим је тражио да се утврди да је он власник просторије у приземљу површине 30 m², налазећи при том да је према наведеном решењу о национализацији простор од 50 m² остао друштвена својина, те да нема законског основа да му се то право призна.

У захтеву за заштиту законитости изражено је становиште да су пресуде и разлози пресуда неразумљиви, да нису наведене одлучне чињенице, те да су пресуде противне својим разлозима, с обзиром да спорни пословни простор од 30 m² представља грађевинску целину са преосталих 20 m² које користи тужилац, па је национализација наведеног пословног простора проведена супротно одредбама члана 32, 33 и 69. тада важећег Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта.

Савезни суд, међутим, налази да су судови у побијаним пресудама правилно поступили када су одбили тужбени захтев којим тужилац тражи признање права својине на национализованом пословном простору у згради у улици Сланачки пут број 1, уписаној у зк. ул. 5176 КО Београд 2.

У конкретном случају ради се о својинској тужби, са тужбеним захтевом који је усмерен на исправку решења о национализацији које је донето у управном поступку. Како је поступак национализације спроведен и окончан правноснажним решењем НОО Палилула Н. бр. 6/59 од 1. VI 1959. године, то се такав један акт може исправити само у оном поступку у коме је донет, а не у парничном поступку пред редовним судом, који није овлашћен да ставља ван снаге правноснажно решење о национализацији и тиме тужиоцу призна право својине на спорној непокретности.

(Пресуда Савезног суда Гзс. бр. 47/96, од 27. фебруара 1997)

СТВАРНЕ СЛУЖБЕНОСТИ

17

Право стварне службености не може се укинути одлуком суда ако није претјала потреба због које је стварна службеност установљена.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Врању, П. бр. 2554/95 од 21. III 1997. године, у ставу I изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев којим је тужила тражила да се укине стална службеност постављања и држања канализационих цеви преко кућног плаца у њеном власништву (кат. парц. бр. 3206/2) као послужног добра и постављање исте у шахту која се налази на наведеној катастарској парцели; те одвођење отпадних вода из куће и кућног плаца у власништву тужене (кат. парц. бр. 3202/5) као повласног добра преко канализационог прикључка тужиље Саније (дужине 20 m до главне шахте на улици – огранак улице 23), и да се наложи туженој да престане са вршењем описане службености и уклони постављену канализациону цев. У ставу II изреке, тужила је обавезана да туженој накнади парничне трошкове у износу од 1.373 динара.

Пресудом Окружног суда у Врању Гж. бр. 1607/97 од 20. XI 1997. године, одбијена је као неоснована жалба тужиље и потврђена је пресуда Општинског суда у Врању.

Против ове правноснажне другостепене пресуде тужила је благовремено изјавила ревизију због битних повреда одредаба Закона о парничном поступку и због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да је ревизија неоснована.

У проведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности, а нема ни повреда на које се у ревизији указује. Пресуда нема недостатака због којих се не може испитати, разумљива је, не противуречи сама себи нити разложима пресуде, и у њој су дати разлози о одлучујућим чињеницама.

У првостепеном поступку је утврђено да је тужила Санија крајњи корисник кат. парцеле 3206/2, у конкретном случају послужног добра, на којој има саграђену породичну стамбену зграду, а тужена Радица је трајни корисник кат. парц. бр. 3205/5, као повласног добра, и на њој такође поседује саграђену породичну стамбену зграду. Надаље је утврђено да је канализациона мрежа путем цеви из куће тужене Радице прикључена на шахту тужиље Саније (а шахта се и налази на њеном плацу), а затим иде преко њеног плаца до главне уличне шахте. Стручна служба предузећа ЈП „Водовод“ изашла је на терен 2. IV 1996. године и по извршеном увиђају дала закључак да је улична канализациона мрежа у огранку улице 23, на вишем нивоу од објекта тужене, па објекат тужене зато није могуће прикључити на мрежу у огранку ул. 23 већ једино на канализациону мрежу која постоји испод плаца парцеле бр. 247, односно преко плаца тужиље, што је потврдио и вештак као члан те комисије. По налазу вештака, утврђено је даље да се коришћењем оваквог права службености од стране тужене не ствара никаква штета на канализационој

мрежи и шахти у плацу тужиље, јер канализационе цеви могу да пропусте целокупне фекалне отпадне воде из обадва домаћинства. Поред тога, налаз вештака утврђује да је подизање кућне канализације тужене за 40 cm технички изводљиво, али је у супротности са чл. 6 Одлуке о водоводу и канализацији, где је прописано да „сливници, нужници и остали објекти могу се спојити са уличном канализацијом ако је изливна цев из објекта на вишем нивоу од поклопца шахте на уличној канализацији, а непоступање по овој одредби повлачи ризик који пада на терет корисника канализације и исти се састоји у томе што приликом загушења уличне канализационе цеви може доћи до изливања фекалне воде у стамбене просторије“.

Према овако утврђеном чињеничном стању, које се ревизијом не може побијати, нижестепени судови су правилно применили материјално право. Будући да је у поступку утврђено као неспорно да је канализациона мрежа путем цеви из куће тужене прикључена на шахту тужиље и да се шахта налази на тужиљином плацу, да затим такође преко њеног плаца иде до главне уличне шахте, те да је улична канализациона мрежа (у огранку ул. 23) на вишем нивоу од објекта тужене, то се објекат тужене не може прикључити на мрежу у огранку поменуте улице већ једино на канализациону мрежу која постоји испод плаца тужиљине парцеле. Поред тога, утврђено је да се при оваквом стању ствари, коришћењем права службености од стране тужене, не ствара никаква штета на канализационој мрежи и шахти у плацу тужиље, јер поменуте канализационе цеви могу да пропусте целокупне фекалне отпадне воде из оба домаћинства. Судови су утврдили да није дошло до измењених околности у погледу фактичке могућности прикључења куће тужене на главну мрежу канализације у огранку улице 23, и нису наступиле никакве објективне околности због којих би трајно престала потреба за вршењем службености, па су, и по схватању Врховног суда, правилно применили одредбу чл. 58, ст. 2 Закона о основама својинскоправних односа и одбили тужбени захтев тужиље као неоснован.

Стога нису основани наводи ревизије тужиље о погрешној примени материјалног права, јер се исти исцрпљују у погрешно и непотпуно утврђеном чињеничном стању, а ревизија се из ових разлога не може изјавити на основу чл. 385, ст. 3 ЗПП, па стога нису ни били предмет оцене Врховног суда.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1753/98, од 24. априла 1998)

Службености сличне се одржајем када је власник по власној добра фактички остваривао службености за време од 20 година, а власник по служној добра се томе није пријавио.

Из образложења:

Према сагласном утврђењу суда, тужиоци као грађанскоправно савесна лица већ дуже од 20 година непрекидно, без противљења туженог, користе спорни пролаз преко парцела туженог ради доласка на своје парцеле, а за то иначе немају другог пролаза, односно пута.

При таквим околностима, судови су законито поступили када су на изложени начин уважили тужбени захтев тужилаца. Они су, користећи спорни пролаз на описани начин, на основу одредаба члана 54, став 1 Закона о

основама својинскоправних односа, одржајем стекли право стварне сезонске пољске службености пролаза преко спорних парцела туженог као њиховог власника. Са друге стране, због тога што за долазак на своје парцеле немају другог пролаза, односно пута, тужници имају право и да захтевају да им суд, на основу одредаба члана 53, став 1 наведеног закона, пресудом призна право спорне сезонске пољске службености пролаза преко спорних парцела туженог као пословног добра.

(Одлука Врховног суда Србије Рев. бр. 2281/98, од 12. маја 1998)

ПРЕСТАНАК ХИПОТЕКЕ

19

Дужник не може тражити брисање хипотеке из земљишних књига све док дуговање обезбеђено хипотеком не измири у потпуности.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Бачкој Паланци П. бр. 283/93 од 28. IV 1993. године, одбијен је тужбени захтев тужноца за утврђење да је он дана 23. децембра 1992, исплатом износа од 107.418 динара, у целости исплатио купо-продајну цену по уговору о продаји стана у друштвеној својини, закљученог са тужеником дана 25. новембра 1991. (за стан ближе описан у изреци ове пресуде) и да је тужени дужан признати и издати брисовну дозволу или пак трпети да се, по основу ове пресуде, у земљишним књигама брише хипотека, као и забележба забране отуђења купљенога стана.

Пресудом Окружног суда у Новом Саду Гж. 2684/93 од 27. децембра 1995. године, одбијена је жалба тужноца и потврђена је првостепена пресуда.

Против другостепене пресуде благовремено тужилац је изјавио ревизију због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побитану пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да ревизија није основана. У поступку није учињена битна повреда из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју ревизијски суд pazi по службеној дужности, а у ревизији се не указује на друге битне повреде које по чл. 385, ст. 1, т. 1 и 2 ЗПП, могу да буду ревизијски разлог.

У поступку је утврђено да је тужилац 25. новембра 1991. године, са тужеником закључио уговор број 03-908/1-91, по коме је као носилац станарског права откупио стан који се налази у Бачкој Паланци у ул. Бачкој бр. 5 (стан број 13) по цени од 397.194 динара. Уговором је предвиђено да се ова цена исплати туженику за 360 месеци, с тим што месечна рата износи 1.104 динара. Накнадно, по закључењу наведеног уговора, туженик је утврдио да укупна валоризована цена стана, у првој половини 1992. године, износи 107.418 тадашњих динара и туженик је био сагласан да тужилац ову цену исплати до 30. јуна 1992. Међутим, тужилац је овај износ исплатио касније, 23. децембра 1992, када је био знатно обезвређен услед инфлације. У то време, ревалоризована цена коју је тужилац требало да исплати износила је 799.110 тадашњих динара.

Полазећи од оваквог чињеничног стања, нижестепени судови су правилно закључили да тужилац није исплатио купопродајну цену у целости и док се она не измири, не може се у парници тражити утврђивање да је цена

у целости исплаћена, ни издавањем брисовне дозволе или лак, на основу пресуде, брисање хипотеке у земљишним књигама, као и забележбе о забрани отуђења купљеног стана. Зато је првостепеном пресудом правилно одбијен тужбени захтев, а у њеном образложењу довољно је наведених разлога о свим битним чињеницама.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 5114/96, од 29. јануара 1997)

НАЧЕЛО ПОУЗДАЊА У ЗЕМЉИШНЕ КЊИГЕ

20

Када сојсџвџеник узасџојно закључи два уџовора о јродаји нейокрејџности, друџи по реду куџаи сџиџче јраво својине укњижџењем уокоико је био савесџан, а тоо значи ако није знао (а ако није моџао и јрема јриликама није морао знаџи) за раније закључени уџовор између сојсџвџеника и јрвоџ куџиа.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Врбасу – Одељење Србобран, П. бр. 331/94 од 21. XII 1995. године, усвојен је тужбени захтев тужиље, па се утврђује да је тужила власник некретности уписане у ЗК. УЛ. бр. 1595 КО Надаљ I, парцела бр. 1377, њива „Село“ од 0,9 ари 0,70 m², у 0540/0970 идеалног дела, а што су тужене Ралетић Милица и Грбић Јагода, обе из Надаља, дужне да признају по основу купопродаје. У ставу II изреке тужене су дужне да тужили признају право власништва на наведеним некретностима, из става I ове пресуде, и да издају ваљану исправу на основу које ће се тужила укњижити као власник, или ће у противном ова пресуда заменити тражену исправу. У ставу III изреке, утврђено је да свака страна сноси своје трошкове.

Пресудом Окружног суда у Новом Саду Гж. бр. 1182/96, од 27. X 1997. године, одбијена је жалба тужених као неоснована и потврђена је пресуда Општинског суда у Врбасу – Одељење у Србобрану.

Против ове правноснажне другостепене пресуде тужене су благовремено изјавиле ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да је ревизија неоснована.

У проведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности.

У првостепеном поступку је утврђено да су се тужила и њен супруг договорили са туженом Ралетић Милицом да купи 1,5 m² земљишта, што одговара површини од 5 ари и 40 m² парцеле тужене Милице, која се води у земљишној књизи као кат. парц. бр. 1595 КО Надаљ и кат. парц. бр. 1377, њива „Село“, од 0,9 ари и 0,7 m², за договорену купопродајну цену од тадашњих шест милиона динара. Поводом ове погодбе сачињена је признаница коју је својеручно потписао Свјлађи Ласло, супруг тужиле, у своје име и у име супруге Душице као купаца, а за продавца потписала је Ралетић Милица. Све се то догађало у кући Ралетић Милице, у присуству њеног ванбрачног супруга Старчев Косте и сведока Гашпарић Зорана, који се на истој признаници

потписао као сведок. Након исплате пет милиона динара, остао је дуг од милион динара, што је после 2-3 недеље супруг тужиле такође измирио, па су се договорили да ће накнадно направити купопродајни уговор и да ће га оверити и потписати у суду. Међутим, Ралетић Милица није хтела да овери потпис, тако да до данас овај купопродајни уговор није потписан нити оверен од стране суда. После извршене купопродаје, тужилца и њен супруг су почели да користе купљено земљиште, па су на њему поставили ограду, затим посадили воћке, избушили бунар и монтирали пумпу, са чиме су се слагали и тужена Милица и њен супруг. Али у току 1992. године, новим купопродајним уговором, сачињеним између Ралетић Милице као продавца и Грбић Јагоде тужене другог реда као купца, тужилца продаје целу кат. парцелу бр. 1376, кућа и двориште, од 0,5 арп и 86 m² и парцелу број 1377, њива од 0,9 арп 0,7 m² коју улази у 1,5 m², већ откупљеног дела од стране тужилце. Тужена Грбић Јагода је у време купопродаје предметне некретности видела обраду на делу предметне парцеле и знала је да део те парцеле користи тужилца Душлица и њен супруг, видела је грађевински материјал, избушен бунар, засађене воћке, али је по овој купопродаји друготужена ушла у посед куће и предметне парцеле и без икаквог питања и договора срушила ограду и ушла у посед предметних 1,5 m² земљишта.

Према овако утврђеном чињеничном стању, које се ревизијом не може побити, нижестепени судови су правилно применили материјално право.

У поступку је утврђено да је између тужилце и првотужене закључен уговор о купопродаји у писменом облику у виду признанице, те да је овај уговор реализован у целини, јер је купопродајна цена исплаћена, и да је тужилца ступила у посед након исплате купопродајне цене у део некретности коју је купила у површини од 1,5 m² земљишта. Међутим, Милица, која је продавац предметног дела некретности, није желела да потпише уговор и да га овери у суду. Након одређеног времена, исту некретност поново је продала туженој Грбић Јагоди, која је могла знати да је ова некретност раније купљена јер се на њој јасно видело да тужилца гради бунар, да довози грађевински материјал и да сади воће, али је ипак сачинила купопродајни уговор са Милицом и оверила га у суду, након чега је и извршила укњижбу у земљишним књигама на своје име, како на предметној кући тако и на предметној парцели. Према томе, ни тужена Милица, ни тужена Јагода нису биле савесне: Милица је продала по други пут исту непокретност, а Јагода је знала да предметни део непокретности користе тужилца и њен супруг па је ипак купила део те непокретности. Стога, нижестепени судови правилно примењују одредбу чл. 4, ст. 4 Закона о промету непокретности РС, којом је прописано да суд може признати правно дејство уговора о преносу права на непокретности између носилаца права својине уколико промет није забрањен, који је закључен у писменом облику, на коме потписи уговорника нису оверени код суда, под условом да је уговор испуњен у целини или претежним делом, да је непокретност стечена у границама закона, да је плаћен порез на промет, да није повређено право прече куповине и да није повређен други друштвени интерес. Према становишту Врховног суда, задовољени су сви потребни законски услови да се конвалидира писмени уговор између тужилце и првотужене, који је закључен у септембру 1988. године, јер је овај уговор у целости извршен и треба му према начелу приоритета признати правно дејство у односу на касније закључени уговор између тужене Милице и тужене Јагоде.

Стога нису основани наводи ревизије тужених, јер се они исцрпљују у погрешно и непотпуно утврђеном чињеничном стању, а ревизија се из ових разлога не може изјавити на основу чл. 385, ст. 3 ЗПП, па стога нису ни били предмет оцене Врховног суда.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1153/98, од 23. септембра 1998)

2. ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

ВРЕМЕНСКО ВАЖЕЊЕ ЗАКОНА У ОБЛИГАЦИОНОМ ПРАВУ

21

1. По правилу, нови закон има ретроактивно дејство (ретроактивна примена закона) када друкчије регулише у време старог закона већ свршене (реализоване) уговорне и вануговорне (законске и друге) правне ситуације.

2. За случај трајних правних ситуација „у току дејства“ које постоје делом у време важења старог а делом у време важења новог закона, нови закон се, у принципу, непосредно примењује (непосредна примена новог закона) на још „несвршена факта“, почев од дана његовог ступања на снагу. На „свршена факта“ примењује се стари закон, како у погледу вануговорних, тако и уговорних трајних правних ситуација, ако из закона не следи што друго.

Али, када је уговорна правна ситуација „у току дејства“ регулисана диспозитивним а не императивним нормама новог закона, треба применити стари закон и у време важења новог закона (продужено дејство старог закона) ако се то не противи друштвеним интересима или ако новим законом није друкчије одређено.

3. У смислу одредаба Закона о изменама Закона о средствима и финансирању ЈНА (*Службени лист СФРЈ* број 57/89), има основа за отказ уговора о коришћењу (закупу) стана, датог из војног стамбеног фонда лицима на служби у Војсци Југославије која су до дана ступања на снагу тога закона навршила десет али мање од двадесет година те службе, ако им одлука о престанку те службе на њихов захтев није постала правноснажна до дана ступања на снагу тог закона.

Образложење:

У погледу временског важења закона, тј. транзиторног права, постоји неколико теорија, као и њима одговарајућа законодавна уставносудска и судска пракса. То су субјективна теорија стечених права, објективна теорија „свршених факата“ и теорија друштвеног интереса.

Према субјективној теорији стечених права, која је владала нарочито у XIX веку, у време либерализма, а коју је прихватио и *Code civil*, стечена субјективна права појединца не смеју да буду повређена ретроактивношћу закона, без обзира на општи интерес. Приватна својина и аутономија воље су неповредиви.

Ова теорија није дала потпун одговор на питања временског важења закона. Она полази само од већ стечених субјективних права, а не одговара на многа питања примене закона у времену, и то у погледу примене објек-

тивног права кад субјективно право још није стечено, кад постоји само правно очекивање, правно стање, правна моћ, правни интерес, када је реч о условљеним правима, о интерпретативном закону, о конфирмативном закону (кад се новим законом оснажују по ранијем закону ништави или рушљиви правни послови или правне радње). Ова теорија не даје одговор на питање шта је са ретроактивношћу у случају када би новим законом била укинута нека форма тестамената по коме још није стечено право.

На сва ова и друга питања транзитивног права, бољи и потпунији одговор даје савремена објективна теорија „свршених факата“ у комбинацији са теоријом друштвеног интереса. У центру посматрања ове теорије није више стечено субјективно право, него чињенице и околности, тј. „свршена факта“ на којима се право заснива (*facta praeterita*) јер закон се односи на факта, на објективне правне ситуације, а не на само право.

Ова теорија раздваја ретроактивно дејство од непосредног дејства новог закона и од продуженог дејства старог закона на време после ступања на снагу новог закона. На „свршена факта“ примењује се стари закон у време којег су та факта свршена, па ако нови закон регулише другачије већ свршена факта, тек онда постоји ретроактивно дејство овог закона. Код „ситуација у току“ примењује се нови закон на факта која још нису реализована, а на факта која су реализована примењује се стари закон. Овде није реч о ретроактивној него о непосредној примени новог закона. Полази се од правне ситуације која може да буде у „динамичној“ и „статичној“ фази. Динамична фаза односи се на настанак и престанак права. Када је једна од динамичних фаза окончана, постоји „свршени факт“ на који се примењује стари закон, нпр. када је закључен брак у време и под условима прописаним старим законом. Али, ако се брак разводи у време новог закона, разреше се под условима прописаним новим законом. Такође, правна дејства која су реализована у време старог закона сматрају се „свршеним фактом“ – нпр. ако лице које је било пословно способно у време старог закона (имало је деветнаест година) учини неки акт (поклон, наследничку изјаву као правну моћ), на тај акт примениће се стари закон и када нови закон пропише друге услове за пословну способност (нпр. најмање двадесет година).

Статична фаза правне ситуације значи период у коме правна ситуација траје и производи одређена правна дејства. То су „ситуације у току дејства“ и на она дејства која се догађају у време новог закона на које се овај закон непосредно примењује.

Користе се појмови као што су уговорне и вануговорне правне ситуације, тренутне правне ситуације (када се њихова дејства реализују одмах и њихово дејство је истовремено са временом стицања), те трајне правне ситуације са континуираним или повременим дејством – „правне ситуације у току дејства“ (*facta pendencia*).

Још је римско право, пако не до краја, изградило правило по коме закон делује убудуће, не дирајући у правне ситуације које су окончане у време старог закона.

Објективни метод ипак није довољно применљив, пако више од субјективног метода укључује општи интерес. Субјективни метод је водио рачуна само о појединачном интересу, претерано фаворизујући приватну својину и вољне акте појединца, а објективни метод ипак недовољно заступа општи интерес који је иначе релевантан интегрални фактор у решавању сукоба закона у времену. Наиме, теорија општег интереса полази од тога да свака

правна норма изражава хтења и потребе одређене целе друштвене заједнице, што се такође мора поштовати, како у интересу заједнице тако и у интересу појединца. У правне норме су уграђена и начела о економској и социјалној сигурности, уставности и законитости, слободе, права и дужности човека и грађанина, а теорија друштвеног интереса полази и од тих начела. Правна ситуација мора се заснивати на закону као општем акту колективне свести и потреба, а не на апстрактно схваћеној аутономији воље појединца. Следи да је прихватљива објективна теорија у комбинацији са теоријом општег интереса. Међутим, друштвени интерес мора да буде истинит, свесно прихватљив, ауторитативно утврђен и квалитативно и квантитативно ограничен, како не би водио у произвољност.

Критеријум друштвеног интереса примењује се у потпуности када је реч о законодавном акту ретроактивности који доноси законодавац (члан 117 Устава СР Југославије). У том случају треба применити ретроактивну одредбу закона онако како она гласи. Међутим, кад законодавац не прописује ретроактивност, код питања где су границе ретроактивности и неретроактивности треба поћи од принципа непосредног и принципа ретроактивног дејства закона. Границу између ова два принципа ваља утврђивати помоћу појма „свршених факата“. Овај појам се односи како на факта везана за стечена субјективна грађанска, породична, лична, привредна и нека друга права, тако и на још нестечена права, на правна очекивања, правна стања, правне моћи, правне интересе, на условљена права, на интерпретативне и конфирмативне норме. Исто тако овај појам се односи како на тренутне тако и на трајне правне ситуације, како на уговорне (настале вољним актом) тако и на вануговорне правне ситуације (настале на основу закона, деликта итд.).

Само због друштвеног интереса тренутне и трајне, али свршене или реализоване, као уговорне тако и вануговорне објективне правне ситуације могу доћи под удар ретроактивног закона, тј. само је тада у питању ретроактивно дејство закона (нпр. када би нови закон и за већ отворена наслеђа – „свршене правне ситуације“ – прописао да се право наслеђа стиче тек на основу решења о наслеђивању; када би нови закон продужио застарели рок и за случајеве у којима је тај рок по старом закону већ истекао; када би нови закон прогласио ништавим или рушљивим неки раније реализован неименовани уговор, са тренутним или трајним дејством, који је по старом закону био правно ваљан (по члану 177 став 2 савезног Закона о стамбеним односима из 1962, ретроактивно се одређује да се неће извршити правноснажне пресуде ако је њима одлучено на основу старог закона а супротно овом, новом закону у вези са заштићеним подстанарима, итд.).

Уз то, овде треба истаћи да неке законске одредбе по природи ствари имају ретроактивно дејство, нпр. интерпретативни закони, посебно у случају аутентичног тумачења, затим конфирмативни закони, те код условљених права кад закон предвиђа да ће право произвести дејство од почетка ако се испуни одложни услов.

Када је реч о трајним „правним ситуацијама у току дејства“ које су настале у време важења старог закона али се њихово дејство протеже и на време важења новог закона, разликују се уговорне и вануговорне правне ситуације. Пошто се у уговорном праву не срећу само диспозитивне норме, него све више и когентне норме, којима се одређују границе слободе уговарања, на трајне несвршене уговорне правне ситуације „у току дејства“ не

треба применити правило о продуженом дејству старог закона, него, у принципу, као и за трајне несвршене вануговорне правне ситуације, треба непосредно применити режим новог закона, али од дана његовог ступања на снагу, с тим да се признају факта која су свршена у време важења старог закона. Овде није у питању ретроактивно дејство новог закона, него је реч о његовој непосредној примени (непосредна примена новог закона). На пример, ако би нови закон о становању ограничио или проширио услове за отказ уговора о закупу стана, важио би нови закон од његовог ступања на снагу; код уговора који су потчињени статутарном делу (*statut legal*), као што је уговор о раду који произлази из радног законодавства, када се по новом закону мења положај радника – сагласно се мења и уговор о раду итд.

Међутим, ако трајна несвршена уговорна ситуација није интересантна са гледишта друштвеног интереса (што цени суд у сваком конкретном случају) а регулисана је диспозитивним нормама, треба применити стари закон (продужено дејство старог закона). Јер, ступајући у уговорни однос, странке имају у виду тада важећи закон и у смислу тога закона изразиле су своју вољу, што такође треба уважавати. И обрнуто, када су у питању императивне норме – нови закон, од његовог ступања на снагу, треба непосредно применити на још несвршена факта укупне правне ситуације, уз уважавање факата свршених у време важења старог закона.

У погледу вануговорних трајних правних ситуација у току, нови закон се непосредно примењује на још несвршена факта, од његовог ступања на снагу, уз уважавање факата исте укупне правне ситуације свршених у време старог закона. На пример, када је новим законом продужен застарели рок а старим законом прописани краћи застарели рок још није истекао, примениће се дужи рок по новом закону, а део рока протеклог у време старог закона урачунаће се; кад се по новом закону предвиде другачији услови за пензију, примениће се нови закон од његовог ступања на снагу, итд.

Међутим, и у вануговорним ситуацијама у току, некада се може применити стари закон и у време важења новог закона (продужено дејство старог закона), нпр. кад новим законом није могуће модификовати већ постојећу правну ситуацију; кад нови закон остави рок за примену старог закона; кад се новим законом продужава дејство старог закона ради очувања стабилности ранијих правних ситуација, итд.

У грађанској судској пракси дошло је до неусаглашених правних мишљења у примени Закона о изменама Закона о средствима и финансирању ЈНА из октобра 1989. По старом Закону из 1984. било је предвиђено (члан 49) да се лицу у ЈНА не може отказати уговор о коришћењу стана ако је у служби у ЈНА провело најмање десет година. Законом о изменама... тај рок је продужен на двадесет година. Правно је питање може ли се отказати уговор о коришћењу (закупу) стана лицу које је провело у служби више од десет а мање од двадесет година, а служба му је престала на његов захтев након ступања на снагу Закона о изменама. Позитиван одговор на ово питање даје прелазна одредба члана 2 Закона о изменама, према којој се новелирана одредба члана 49 не односи на лица којима је одлука о престанку службе престала правноснажно до дана ступања на снагу овог закона. *Argumentum a contrario*, на остала лица која до дана ступања на снагу овог закона нису навршила двадесет година службе и служба им је престала на њихов захтев након ступања на снагу овог закона, примењује се овај закон. То јасно следи по граматичком и логичком тумачењу закона.

Из неких пресуда следило би да судови полазе од става о стеченом праву лица која су до ступања на снагу Закона о изменама провела у служби десет година, и о ретроактивном дејству члана 2 Закона о изменама. Међутим, и у тим случајевима морала би се применити когентна прелазна одредба члана 2, јер се по објективној теорији ретроактивност односи и на стечена права као реализоване правне ситуације. Ипак, није у питању ни стечено право ни ретроактивно дејство члана 2. Наиме, одредба овог члана нема ретроактивно дејство и непосредно се примењује. Није реч о свршеној правној ситуацији, него о трајној правној ситуацији „у току дејства“. До ступања на снагу Закона о изменама није свршен станарско-правни однос између даваоца стана и носиоца станарског права (закупца), нити је свршен радни однос између њих; дакле, није свршен правно релевантан факт престанка радног односа. Био је свршен само један факт, а то је десет година службе у војсци. Протеком рока од десет година службе, иако су престала ограничења станарског права, није стечено никакво право, него је само једно правно стање прешло у друго правно стање, које је подложно измени и непосредној примени новог закона. Али, тај факт не чини целу правну ситуацију у току. Стога се тај факт (време службе од преко десет а мање од двадесет година) по члану 2 признаје и урачунава, а на остала, несвршена факта (време од двадесет година службе и правноснажни престанак радног односа) непосредно се примењује члан 2 Закона о изменама од дана његовог ступања на снагу.

Према томе, ова питања треба решавати комбиновано, применом објективног критеријума и критеријума друштвеног интереса који се састоји у интенцији да се сачува војни стамбени фонд у одређеним друштвеним околностима.

Комбинована примена објективне теорије и теорије друштвеног интереса среће се, бар претежно, и у судској и у уставносудској пракси.

На крају треба истаћи да сва овде истакнута прихватљива правила о сукобу закона у времену треба у судској пракси примењивати, али ако законом није друкчије одређено.

(Закључак бр. 2/1996 са Савештовања грађанских одељења Савезног суда, Врховног војног суда, врховних судова Републике Србије и Републике Црне Горе и Вишег привредног суда у Београду, одржаног 24–26. септембра у Суботици и 4. децембра 1996. године у Београду.)

УГОВОР

22

Уговор који закључи пословно неспособно лице не производи правно дејство.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Врњачкој Бањи П. бр. 705/92, од 9. IX 1996. године, у првом ставу изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се утврди да је он у односу на тужену власник кат. парц. бр. 4114/9 КО Врњачка Бања, ливада IV класе, површине 5,33 ари, по основу одржаја, што је тужена дужна да призна и да трпи његово укњижење у катастарске књиге. У другом ставу изреке усвојен је противтужбени

захтев противтужиље, па је утврђено да је она власник спорне парцеле и противтужени се обавезује да противтужиљи дозволи (и то трпи) да поседне ову парцелу у року од 15 дана. У трећем ставу изреке тужилац је обавезан да на име трошкова парничног поступка туженој плати износ од 100 динара.

Пресудом Окружног суда у Краљеву Г.ж. 1526/96, од 26. XII 1997. године, одбијена је као неоснована жалба тужпоца и потврђена је пресуда Општинског суда у Врњачкој Бањи – у ставу 1 и 2 изреке. Иста пресуда се у ставу 3 укида, и предмет се враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Против ове правноснажне другостепене пресуде тужилац је благовремено изјавио ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побииану пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да је ревизија неоснована.

У проведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју Врховни суд pazi по службеној дужности.

У првостепеном поступку је утврђено да је, на основу оставинског решења Општинског суда у Врњачкој Бањи О. бр. 133/82, расправљена заоставштина пок. Жупац Милорада, деде тужене, а за његове наследнике су оглашени син Жупац Душан, отац тужене, који је између осталог наследно и кат. парц. бр. 4114/4 КО Врњачка Бања, у површини од 10,39 арп. Отац тужене Жупац Душан поконио је туженој кат. парц. бр. 4114/4 по писменом уговору о поклону који је оверен код истог суда под Ов. бр. 1445/84. Тужена је продала део ове парцеле у површини од 5,06 арп Рајић Драгану у току 1988. године, па су, након цепања ове парцеле, настале две парцеле, и то: кат. парц. бр. 4114/4 у површини од 5,06 арп која је сада припала купцу Рајић Драгану, и кат. парц. бр. 4114/9 у површини од 5,33 ара која је спорна међу странкама. Надаље је утврђено да је дана 17. фебруара 1982. године пред истим судом закључен уговор о купопродаји који је оверен под Ов. бр. 199/82, и то између сада пок. Жупац Милорада као продавца, с једне стране, и тужпоца као купца, с друге стране, а предмет уговора је био део кат. парц. бр. 4114/4 у површини од 5,40 арп, с тим што је међу странкама неспорно да се ради о кат. парц. бр. 4114/9 у површини од 5,33 ара – који број је парцела добила након цепања. У поступку након закључења уговора о купопродаји, продавца је заступао унук Жупац Владимир, а купца Цалић Радомир. Тужена је у току поступка оспорила да је Жупац Милорад потписао пуномоћје свом унуку, па је првостепени суд извео и доказе на основу вештачења – вештак графолог је утврдио да сада пок. Милорад није потписао пуномоћје, те да је оно фалсификовано. Поред тога, утврђено је да Жупац Милорад није имао ни пословну способност да закључи такав правни посао јер он, на основу мишљења вештака неуропсихијатра, није могао правилно да расуђује и да доноси одлуке које би биле пуноважне пошто је био болестан од закречавања крвних судова, а као последица те болести јавно се и шлог са одузетостиу десне стране.

Према овако утврђеном чињеничном стању које се ревизијом не може побииати, нижестепени судови су правилно применили материјално право. Наиме, како је јасно утврђено да је у поступку закључења уговора о купопродаји продавца заступао унук Жупац Владимир, а вештачењем графолога утврђено је да му сада пок. Милорад није потписао пуномоћје, те да је оно

фалсификовано – то су судови правилно закључили да пуномоћје не испуњава услове из чл. 90 Закона о облигационим односима, па ни овај уговор о купопродаји не испуњава форму у смислу чл. 4 Закона о промету непокретности, тако да ни тужилац нема правног основа за стицање спорне непокретности. Поред тога, утврђено је да сада пок. Жупац Милорад није имао ни пословну способност да закључи купопродајни уговор, а на основу чл. 56, ст. 1 ЗОО, за закључење пуноважног уговора потребно је да уговорник има и пословну способност, па су судови правилно одлучили да је противтужбени захтев тужене – противтужиле основан, те да је она власник кат. парц. бр. 4140/9 на основу уговора о поклону Ов. бр. 148/84, којим јој је отац Жупац Душан поклонно спорну непокретност а коју је он наследио од Жупац Милорада по основу расправљања заоставштине у поступку О. бр. 133/82, где је оглашен за наследника.

Нису основани наводи ревизије тужиоца о погрешној примени материјалног права јер се они исцрпљују у погрешно и непотпуно утврђеном чињеничном стању, а ревизија се из ових разлога не може изјавити на основу чл. 385, ст. 3 ЗПП, па стога нису ни били предмет оцене Врховног суда.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3055/98, од 17. јуна 1998)

23

У случају раскида уговора, стварања која је имала користи од онога што је добила делимичним извршењем саговорникове обавезе, дужна је да исплати накнаду за те користи.

Из образложења:

Првостепеном пресудом Општинског суда у Варварину П. 232/97 од 26. V 1997. године, тужени је обавезан да исплати тужиоцу динарску противвредност за 1.666 DM по курсу на дан исплате, са затезном каматом на тај износ од 20. VIII 1996. до исплате, и 1.890 динара на име трошкова спора.

Окружни суд у Крушевцу је другостепеном пресудом потврдио првостепену пресуду у делу о главној ствари и о трошковима спора, а туженог је обавезао да тужиоцу на динарску противвредност за 1.666 DM исплати домицилну камату од 20.VIII 1996. до исплате, у динарској противвредности на дан исплате.

Против другостепене пресуде тужени је благовремено изјавио ревизију због битних повреда одредаба ЗПП и због погрешне примене материјалног права, те је предложио да се другостепена и првостепена пресуда укину и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење.

Испитујући побијану другостепену пресуду у смислу одредбе чл. 386 ЗПП, Врховни суд налази да ревизија туженог није основана.

Правилно је другостепени суд применио материјално право када је на основу утврђеног чињеничног стања у току првостепеног поступка потврдио првостепену пресуду за досуђену главницу и трошкове спора, као и када је тужиоцу на досуђену главницу досудио домицилну камату у динарској противвредности по курсу на дан исплате. Битних повреда одредаба ЗПП које могу бити основ за побијање другостепене пресуде, у ревизијском поступку нема.

У току поступка пред првостепеним судом, утврђено је да су парничне странке у децембру 1995. године закључиле уговор према којем је тужилац преузео обавезу да од материјала туженог уради електроинсталације у згради туженог, уз договорену цену од 10 DM по сијаличном месту. Приликом закључења уговора, тужилац је на име капаре примио од туженог 200 DM. У току извођења радова дошло је до раскида уговора јер су се међусобни односи странака пореметили. Тужилац у овој правној ствари потражује од туженог вредност изведених радова.

На основу налаза и мишљења вештака, првостепени суд је утврдио да је тужилац извршио уговорене радове од 70%, те када се од вредности радова за 258 сијаличних места одбије примљена капара од 200 DM и изврши умањење уговорене вредности радова и вредност радова сведе на стварно извршених 70%, тада се долази до потраживања тужоца према туженом по изнетом основу у износу од 1.666 DM.

На основу ових чињеница, правилан је правни закључак нижих судова да тужилац основано од туженог по изнетом основу потражује досуђени износ од 1.666 DM у динарској противвредности са домицилном каматом.

Наиме, у току поступка, на несумњив начин је утврђено да је између странака закључен уговор, који је у току извршења раскинут, па због раскида уговора треба извршити реституцију, уколико је то могуће; а уколико то није могуће, друга страна дужна је да раскидом уговора врати еквивалент у новцу. Такав закључак произлази из одредбе чл. 132, т. 4 ЗОО.

Према томе, како је уговор о делу између странака раскинут, то је тужени дужан да тужоцу поврати, односно исплати вредност изведених радова у новцу, а вредност тих радова утврђена је у току поступка пред првостепеним судом на основу налаза и мишљења вештака.

Наводи које тужени постиже у ревизији не могу довести у питање правилност побјане другостепене пресуде.

На правилност побјане другостепене пресуде нема значаја колико је тужени платио да би се радови довршили након што је уговор раскинут. Такав захтев тужилац није поставио у току поступка пред првостепеним судом до закључења главне расправе, а за такав захтев била би релевантна кривица за раскид уговора. Такав чињенични основ није постављен у тужби, а утврђено је да је између странака уговор раскинут, дакле, не кривицом једне странке већ због међусобно поремећених односа странака.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 5023/98, од 18. новембра 1998)

ПИСМЕНА ФОРМА УГОВОРА О ПРОДАЈИ НЕПОКРЕТНОСТИ

24

1. Писмена форма уговора о продаји непокретности услов је његове пуноважности, па не постоји могућност конвалидације неформалних (усмених) у целини или претежно извршених уговора о промету непокретности.

2. Кад је испуњен уговор о промету непокретности који није закључен у прописаној форми у целини или у претежном делу, суд неће уважити захтев

за реституцију, ако то захтева уговорна страна која је онемогућила закључење уговора у прописаној форми, или ако би реституција била супротна начелима савесности и поштења и добрих обичаја.

3. Кад се дозволи реституција онога што су странке примиле по основу уговора који не производи правно дејство, примениће се правило истовременог испуњења, уз начело једнаке вредности узајамних давања у време доношења судске одлуке.

Реституција ништавог уговора о промету непокретности одређује се према тржишним ценама које владају у време доношења судске одлуке, са затезном каматом од дана пресуђења па до исплате.

Образложење:

1. Закон о облигационим односима прихвата савремени принцип уговорног права, по коме се уговори закључују простом сагласношћу воља. То значи да странке своју вољу могу испољити усмено или писмено, као и поступцима којима се посредно или непосредно испољава правно релевантна воља. Треба рећи да постоје различите врсте форми, али је најчешћа писмена форма уговора. Члан 70 Закона о облигационим односима у ставу 1 предвиђа да уговор који није закључен у прописаној форми нема правно дејство уколико из циља прописа одређене форме не произлази што друго. Ставом 2 овог члана изриче се правило о обавезности уговорне форме. Уговор који није закључен у уговорној форми и нема правно дејство уколико су странке пуноважност уговора условиле посебном формом. Санкција недостатка форме у извесном смислу је коригована одредбом члана 73 Закона о облигационим односима према коме се уговор за чије се закључење захтева писмена форма сматра пуноважним иако није закључен у тој форми, ако су уговорне стране извршиле у целини или претежном делу обавезе које из њега настају, осим ако из циља због кога је форма прописана не произлази што друго. Закон о промету непокретности СР Србије и Републике Црне Горе предвиђају као услов пуноважности уговора о промету непокретности писмену форму уговора. То значи: када уговор о промету непокретности није закључен у предвиђеној форми, испуњење обавеза из уговора је без утицаја на његову конвалидацију.

Према члану 455 Закона о изменама и допунама Закона о облигационим односима (*Службени лист СРЈ* број 31, од 18. јуна 1993), уговор о продаји непокретних ствари мора бити закључен у писменој форми, под претњом ништавости.

Писмена форма уговора о продаји непокретности предвиђена је за све врсте непокретности. Новина у овом члану садржана је у пропису по коме је изричито предвиђено да се писмена форма мора поштовати „под претњом ништавости“. Из овога би се могло закључити да се мисли на апсолутну ништавост. Очигледно је да се формом уговора о купопродаји непокретности првенствено штити јавни интерес. У овом случају, странке не би могле да игноришу императивну законску норму и да извршењем својих обавеза покрију недостатак једног захтева који је од стране законодавца постављен са циљем да се у првом реду заштите одговарајући јавни интереси, те се не би могла дозволити конвалидација извршењем неформално закљученог уговора (усменог уговора о купопродаји непокретности) – због тога што би то практично значило да се когенти прописи о форми, којом се штите одређени јавни интереси, не би поштовали.

2. Код уговора који није сачињен у писменој форми а испуњен је у целини или у претежном делу у складу са слободном вољом уговорника, спор који затим настаје између странака није спор о уговору и његовом дејству, већ о враћању онога што је дато по основу уговора који није сачињен у законом прописаној форми. Суд ће одбити захтев странке ако утврди да је она онемогућила закључење уговора у законом прописаној форми или ако би реституција била супротна начелима савесности и поштења и моралног схватања друштва.

Према правним правилима грађанског права и одредбама Закона о облигационим односима, утврђена је обавеза суда да – приликом одлучивања о захтевима о реституцији датог, по уговорима који нису сачињени у законом прописаном облику, ако су ништави – води рачуна о савесности једне, односно обе странке, о значају друштвених интереса који се угрожавају и о моралним схватањима друштва, што значи да несавесна страна не може тражити повраћај добровољно датог само због тога што уговор није сачињен у законом прописаном облику.

3. Одредба члана 104, став 1 Закона о облигационим односима предвиђа да је у случају ништавости уговора свака уговорна страна дужна да врати другој све оно што је примила по основу таквог уговора, а ако то није могуће, или ако се природа оног што је испуњено противи враћању, треба дати одговарајућу накнаду у новцу, према ценама у време доношења судске одлуке, уколико закон што друго не одређује. Реституција значи успостављање у имовини уговорних страна оног стања које је било пре закључења ништавог уговора. Када је реч о ништавом уговору, то се у начелу постиже тако што купац враћа ствар која је предмет уговора, а продавац цену. Приликом одлучивања о реституцији, суд је дужан да води рачуна о савесности страна уговорница, а дужан је да примени правило истовременог испуњења, односно враћања датог и једнаке вредности узајамних давања утврђених у време доношења судске одлуке.

(Закључак бр. 3/1996 са Савезовања грађанских одељења Савезног суда, Врховног војног суда, врховних судова Републике Србије и Републике Црне Горе и Вишег привредног суда у Београду, одржано 24–26. септембра у Суботици и 4. децембра 1996. године у Београду.)

ФОРМА ПУНОМОЋЈА

24

Форма прописана законом за неки уговор или који дружи правни посао, важи и за пуномоћје за закључење тог уговора, односно за предузимање тог посла.

Из образложења:

У току поступка је утврђено да је у 1981. години између тужене, као даваоца издржавања, и сада покојног примаоца издржавања закључен уговор о доживотном издржавању. За тужену, као даваоца издржавања уговор је потписао адвокат, као пуномоћник, а пуномоћје је оверено пред генералним конзулатом СФРЈ у Чикагу.

Према одредби члана 117 Закона о наслеђивању, који је тада био на снази, уговор о доживотном издржавању мора бити састављен у писменом облику и оверен од судије, који је дужан да пре овере прочита уговор уговорницима и упозори их на последице уговора.

Посебна је форма прописана за закључење овог уговора, а према члану 90 Закона о облигационим односима, форма прописана законом за неки уговор или правни посао важи и за пуномоћје за закључење тог уговора, односно за предузимање тог посла. Кад пуномоћје за потписивање оваког уговора није оверио судија, него службеник конзулата, произлази да ни форма за закључење уговора о доживотном издржавању није задовољена, те ниже-степени судови правилно налазе да је, у смислу члана 103 ЗОО, овај уговор ништав правни посао, јер је противан принудним прописима.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 5063/97, од 17. децембра 1997)

ФОРМА УГОВОРА О ЗАКУПУ

25

Не постоје законски услови да тужена преда тужиоцу у посед сирни пословни простор, будући да између њарничних сиранака није закључен уговор о закупу у писменој форми, како су се сирозумеле, иио је, према одредби члана 69, сстав 1 Закона о облигационим односима, услов пуноважности њиховог уговора.

Из образложења:

Према стању у списима, на основу Закључка Извршног одбора тужене од 27. IV 1995. године, расписан је оглас и одржано јавно надметање 1. VI 1995, између осталог и за пословни простор који се налази у старој Градској кући у Сомбору, и то локал број 15, површине 43,91 m². Како је на том јавном надметању тужилац понудио највишу цену закупа (38.600 динара), то је комисија која је спроводила јавно надметање једногласно донела закључак да се тужиоцу даје у закуп наведени локал. У закључку је наведено да је предметни пословни простор намењен за пружање специјалних туристичких услуга, банкарских, угоститељских, за продајне галерије, специјализоване модне бутике, апотекарску делатност, за обављање уметничких и других заната који се уклапају у амбијент центра града, и за малопродајну трговину.

У расписаном огласу за издавање наведеног пословног простора у закуп, поред осталог, наведено је да је најповољнији понуђач дужан да у року од три дана закључи уговор о закупу, као и да одмах по јавном надметању плати законодавцу износ излицитиране цене закупа. Тужилац је у целини платио излицитирани износ закупнине.

Међутим, на основу изјаве тужиоца, коју је овај дао на записник код Одељења за комуналне послове, да наведени простор намерава да користи за продају хлеба, пецива, бурека и колача које ће производити на другом месту, Извршни одбор Скупштине општине Сомбор је, Закључком од 14. VI 1995. године, поништио јавно надметање одржано 1. VI 1995. за наведени пословни простор и одредио да Одељење за комуналне послове распише нови оглас за издавање тог простора у закуп, у складу са Решењем о намени пословног простора које је објављено у *Службеном листу Оштинe Сомбор* број 9/93, као и да тужиоцу врати уплаћени излицитирани износ закупнине. Одлучујући по жалби тужиоца, исти орган је, Закључком од 11. VII 1995, жалбу одбио.

Након тога тужилац је поднео тужбу суду и примарним тужбеним захтевом тражио предају у посед наведеног пословног простора, а евентуално да се утврди да је између странака закључен уговор о закупу, односно да се тужена обавезе да приступи закључењу уговора о закупу са тужиоцем.

На основу овог утврђења, првостепени суд стао је на становиште да није било услова за поништај јавног надметања, налазећи да је ово у свему обављено према одредбама Одлуке о давању у закуп пословног простора на коме је носилац права коришћења Општина Сомбор.

Другостепени и ревизијски суд стали су на супротно становиште, налазећи да основаност постављеног примарног тужбеног захтева зависи од основаности евентуалног тужбеног захтева којим је тужилац тражио успостављање закупног односа са туженом општином, јер у супротном, предаја поседа нема правни основ. Сем тога, ови судови сматрају да је, на основу одредбе члана 5, став 3 Одлуке о давању у закуп пословног простора на коме је носилац права коришћења Општина Сомбор, комисија овлашћена само да проводи јавно надметање, а не и да својим закључком издаје тужиоцу у закуп локал. За то је према одредбама члана 9, став 1 наведене одлуке, надлежан Извршни одбор Скупштине општине Сомбор, који је надлежан и да закључи уговор о закупу.

У захтеву за заштиту законитости, међутим, савезни државни тужилац стао је на супротно становиште, налазећи да постављени редослед истакнутих тужбених захтева није могао бити основан разлог за одбијање примарног тужбеног захтева. Он сматра да је, на основу одредбе члана 26, у вези са чланом 39, став 1 Закона о облигационим односима, прихватањем тужбачеве понуде као најповољније, између странака закључен пуноважан уговор о закупу, и то простом сагласношћу воља о битним састојцима уговора на јавном надметању, истичући да за пуноважност оваквог уговора није потребна писмена форма која се као услов пуноважности може само законом прописати или установити вољом странака (члан 69, став 1 и 3 ЗОО).

Наведено становиште савезног државног тужиоца не може се прихватити.

У захтеву за заштиту законитости неосновано се указује на то да постављени редослед истакнутих тужбених захтева није могао бити основан разлог за одбијање примарног тужбеног захтева. Могућност објективне кумулације захтева прописана је одредбом члана 188 Закона о парничном поступку, по којој тужилац овлашћује суд да одлучи о више захтева који су у међусобној вези, одређујући их редоследом који њему одговара, тако да се усвајањем првог по реду искључује обавеза суда да расправља о сваком даљем захтеву. Код овако истакнутих тужбених захтева, због тога што није одлучено о свим захтевима иза оног који је усвојен, пресуда се не може побити.

Судови у побитним пресудама правилно оцењују да не постоје законски услови да тужена преда тужиоцу у посед спорни пословни простор, будући да између парничних странака није закључен уговор о закупу у писменој форми, прописан одредбом члана 9 Одлуке о давању у закуп пословног простора (*Сл. листић Општине Сомбор* бр. 9/93), о чему су дали јасне и потпуне разлоге, које у целини прихвата и Савезни суд.

С тим у вези, не може се прихватити становиште захтева за заштиту законитости да је, прихватањем тужбачеве понуде као најповољније, између

парничних странака закључен пуноважан уговор о закупу, за чију пуноважност није потребна писмена форма пошто странке ту форму нису уговориле, нити је ова изричито наведена у условима конкурса. Ово због тога што је оглас на који се тужилац као лицитант пријавио, расписан на основу наведене одлуке, која поред осталог прописује да уговор о закупу потписује председник Извршног одбора тужене, што претпоставља закључење уговора у писменој форми. Дакле, судови правилно оцењују да су се у конкретном случају уговорне стране споразумеле о посебној форми уговора, што је, по одредби члана 69, став 1 Закона о облигационим односима, услов пуноважности њиховог уговора. Тужилац се сагласио са предузимањем тих радњи, почев од јављања на оглас (којим је поред осталог било одређено да је понуђач дужан да у року од три дана од дана одржаног надметања, са закуподавцем закључи уговор о закупу) па до одласка код тужене са намером да закључи такав уговор, а сагласност тужене управо проистиче из наведене одлуке којом је прописано да се уговори о закупу пословног простора закључују у писменој форми. На основу тога, условљавање закључења уговора испуњењем одређене форме даје том уговору формални карактер, а тиме и његову пуноважност.

(Пресуда Савезног суда Гзс. бр. 36/97, од 25. септембра 1997)

ФОРМА УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ

26

Према одредби члана 122, став 4 и 5 Закона о наслеђивању (Службени листић ФНРЈ бр. 20/55), који је важио у време закључења уговора, уговор о доживотном издржавању мора бити састављен у писменом облику и оверен од судије, а приликом овере судија је дужан да исти прочити и упозори уговорнике на последице уговора, па сторни уговор не производи правно дејство јер није сачињен сходно наведеној законској одредби, нити по сада важећим одредбама новог Закона о наслеђивању.

Из образложења:

Предмет овог спора је тужбени захтев тужиље за утврђење права својине на кат. парцели бр. 1613/2 – њива „Доње поље“ са 17 ха, 13 ари и 46 m² и кат. парцели бр. 2471/2 – њива „Ливаде“ са 96 ари и 77 m² уписаним у поседовном листу КО Ботош, по основу усменог уговора о доживотном издржавању који је тужилац закључила 1960. године са сада пок. Миланом Илијашевим и Бојаном Илијашев, рођеном Брацкић.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, које се ревизијом не може побијати, а које се и не побија, и према коме уговор о доживотном издржавању који је тужилац закључила није састављен у писменом облику и оверен од судије, Врховни суд налази да је правилном применом материјалног права одбијен тужбени захтев тужиље, којим је тражила да се утврди да је по основу усменог уговора о доживотном издржавању власник спорног земљишта, а даје разлоге за ову одлуку, као правилне, потпуне и основане, прихвата и овај суд.

Наиме, према одредби члана 122 став 4 и 5 Закона о наслеђивању (Службени листић ФНРЈ бр. 20/55), који је важио у време закључења уговора, уговор о доживотном издржавању мора бити састављен у писменом облику и оверен од судије, а приликом овере судија је дужан да исти прочита и упозори уговорнике на последице уговора. Стога, уговор о доживотном издржавању,

уколико га је тужила 1960. године и закључила са сад пок. Миланом и Бојаном Илијашев, не производи правно дејство јер није сачињен сходно наведеној одредби Закона о наслеђивању који је важио у време закључења уговора, као и сада важећим одредбама Закона о наслеђивању, па је зато правилно примењено материјално право када је одбијен тужбени захтев тужиле да се утврди да је власник кат. парцела бр. 1613/2 и 2471/2 КО Ботош, с обзиром да не постоји пуноважан правни основ потребан за стицање права својине на пстима.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4546/97, од 17. фебруара 1998)

ПРАВО ПОВЕРИОЦА НА ПОТПУНУ НАКНАДУ ШТЕТЕ КОД НОВЧАНИХ ПОТРАЖИВАЊА

27

I. Новчана потраживања настала пре 3. јула 1993. године

1) Када је због високе инфлације обезвређен број новчаних јединица на који обавеза гласи, повериоцу припада, сагласно начелу једнаких вредности узајамних давања, валоризовани износ по стопи раста цена на мало према подацима надлежног савезног органа за послове статистике, ако законом или уговором није другачије предвиђено.

Валоризација важи под условом да поверилац није у целини обезбеђен уговорном индексном клаузулом или на други начин. Ако је делимично обезбеђен, валоризација важи и за необезбеђени део.

2) Када је новчана обавеза валоризована са 3. јулом 1993. године, повериоцу припада затезна камата само од тога дана до исплате.

3) Од дана падања дужника у доцњу, уместо валоризације новчане обавезе на наведени начин, ако штету због доцње не покрива затезна камата, поверилац може да тражи разлику до потпуне накнаде штете на основу члана 278, став 2 ЗОО. Штета се може састојати у губитку вредности одређене ствари, коју поверилац, услед доцње дужника, није могао да прибави; у губитку камате на штедњу; или у каквом другом губитку.

II. Новчано потраживање настало после 3. јула 1993. године

У случају из тачке I, поверилац има право на валоризовани износ новчаних потраживања насталих после 3. јула 1993. године, почев од настанка обавезе до дана падања дужника у доцњу, а од тог дана и на затезну камату на тај износ, ако почетак затезне камате није другачије одређен законом за поједине правне основе новчаног потраживања.

Повериоцу припада затезна камата на валоризовани износ од дана са којим је валоризација извршена, ако законом није другачије одређено.

III. Када новчана обавеза гласи на страну валуту

Ако новчана обавеза гласи на плаћање у некој страниој валути али се исплата по закону мора извршити само у динарима, суд ће дужника обавезати на исплату динарске вредности износа стране валуте по најповољнијем курсу

по коме пословне банке у месту плаћања на дан исплате скупљају ефективну страну валуту.

Образложење:

I

1) Закон о облигационим односима прописује: кад обавеза има за предмет своту новца, дужник је дужан да исплати онај број новчаних јединица на који обавеза гласи, изузев кад закон одређује што друго (члан 394). Тиме је, у ствари, прописано начело монетарне вредности новца, које се примењује на новчане обавезе (ЗОО се у принципу определио за начело монетарног номинализма, а не валоризма). Међутим, то начело нема апсолутни карактер, самим тим што је ограничено за случај „кад закон наређује што друго“. Ограничења су предвиђена у низу прописа ЗОО (члан 104, став 1; члан 133; члан 139, став 2; чл. 563, 636, 637, 639, новеллрани члан 395 итд.). У функцији затезне камате је и покривање инфлације, раније у незнатном делу, а по новом Закону о висини затезне камате (*Службени лист СРЈ* број 32/93) у целини. Овај закон је ступио на снагу 3. јула 1993. године и нема ретроактивно дејство. Штетно дејство монетарног номинализма у условима високе инфлације може се отклонити уговарањем индексне клаузуле, која је брисањем члана 396 ЗОО дозвољена, те уговарањем клизне скале (члан 397 ЗОО). Поред начела монетарног номинализма постоје и друга начела облигационог права, која такође треба поштовати. Под притиском инфлације и обавезе законите судске заштите, судска пракса је у неким ситуацијама одавно валоризовала новчане обавезе (нпр. код враћања цене због ништавости уговора о продаји непокретности, код враћања накнаде за експроприсану непокретност за случај деекспропријације, и др.).

Економски услови у свету, а код нас и посебни услови након увођења економских санкција, несумњиво су утицали да дође до велике промене унутрашње вредности новца, до високе инфлације, чиме је поремећено начело једнаких вредности узајамних давања и чиме су повериоци доведени у положај стране која трпи велике губитке. Превладало је мишљење да правилима индексне клаузуле, коју је закон новелом прихватио, треба успоставити равнотежу једнаких вредности узајамних давања (члан 15 ЗОО). Тиме би се у великој мери остварила и начела равноправности учесника у облигационом односу (члан 11 ЗОО), савесности и поштења (члан 12 ЗОО) и свих других основних начела Закона о облигационим односима.

У основи, законодавац је изменом и допуном ЗОО и Законом о висини стопе затезне камате, правилима индексне клаузуле дозволио валоризам. Стопа раста цена на мало, према томе, мерило је висине валоризованог износа, по подацима надлежног савезног органа за послове статистике, ако законом или уговором није друкчије предвиђено. Сагласно начелу једнаких вредности узајамних давања, валоризација важи под условом да поверилац није у целини обезбеђен уговореном индексном клаузулом или на други начин; а ако је делимично обезбеђен, валоризација важи само за необезбеђени део.

Кад се штетно дејство инфлације изражава како у време од дана настанка новчане обавезе до дана падања дужника у доцњу, тако и од дана падања дужника у доцњу до дана главне расправе, па и после тога дана, све до исплате – постоје разлози да се за све то време повериоцу призна право на валоризацију новчаног потраживања, и онда када би поверилац имао право на накнаду штете од настанка доцње до исплате (по члану 278, став 2 ЗОО). Ово се односи на новчане обавезе настале и доспеле пре 3. јула 1993. као дана

ступања на снагу Закона о висини стопе затезне камате, којим се, за разлику од до тада важећег закона предвиђа висине затезне камате која треба да покрива инфлацију са плус 1,2%.

2) За случај да је новчана обавеза валоризована са 3. јулом 1993. године, повериоцу припада затезна камата само од тога дана до исплате. Иначе, поверилац нема право на затезну камату за време до дана са којим је извршена валоризација, без обзира када је она извршена. Полазећи од становишта да валоризација треба да има правно дејство и циљ да успостави равнотежу једнаких вредности узајамних давања између повериоца и дужника, дужници на већ успостављени валоризам не би могли бити оптерећени и каматом до дана са којим је валоризација извршена (слично као код камате на накнаду нематеријалне штете, као и на накнаду материјалне неновчане штете, која почиње да тече од дана пресуђења као дана валоризовања штете).

3) ЗОО прописује да поверилац има право на затезну камату, без обзира на то да ли је претрпео какву штету због дужникове доцње (члан 278, став 1). Међутим, ако је штета коју је поверилац претрпео због дужниковог задоцњења већа од износа који би добио на име затезне камате, он има право да захтева разлику до потпуне накнаде штете (члан 278, став 2 ЗОО). Према томе, уместо валоризације новчане обавезе на наведени начин, поверилац има право да од дана падања дужника у доцњу, ако штету због доцње не покрива затезна камата, тражи разлику до потпуне накнаде штете (на основу члана 278, став 2 ЗОО). Ово право повериоцу припада на основу општих начела о накнади штете, јер је оно засновано на закону. Ово право припада повериоцу од дана падања дужника у доцњу па до исплате, ако висина затезне камате не покрива пуну штету.

II

Ако је новчано потраживање доспело после 3. јула 1993. године, поверилац има право, као и у случају из тачке I, на валоризовани износ новчаног потраживања, почев од настанка обавезе до дана падања дужника у доцњу, односно од дана настанка обавезе до дана престанка високе инфлације, ако би оваква инфлација престала пре настанка доцње. Ово из разлога што од дана доцње поверилац има право на затезну камату на валоризовани износ која према очекивању покрива инфлацију, и то само ако за почетак затезне камате, законом за поједине правне основе новчаног потраживања, није друкчије одређено. Камата на валоризовани износ повериоцу припада од дана када је валоризација извршена.

III

Исти разлози који су наведени за валоризам када су у питању новчане обавезе по члану 394 ЗОО и који ублажавају строго дејство монетарног номинализма, морали би важити и када је у питању обавеза предвиђена у злату или страниј валути. Утврђивање динарске вредности износа стране валуте по најповољнијем курсу који буде важно на дан исплате, по коме пословне банке у месту плаћања (члан 320 ЗОО) откупљују ефективну страну валуту, такође је у складу са начелом једнаке вредности. То је највиши курс (ако их има више у месту плаћања) по коме пословне банке, без обзира на својински састав капитала, овлашћено откупљују страну валуту. Важећи курс на дан исплате суд утврђује прибављањем одговарајућег извештаја, или на други начин.

Закључак број 1/93, са образложењем, објављен је у *Збирци судских одлука* Савезног суда (књига 16, 17 и 18, свеска 1-3 за 1991-1993. годину).

Као што из наведеног следи, закључцима из 1996. године учињене су измене и допуне Закључака од 16. и 17. новембра 1993.

Ad 1.

Измена се у првом реду састоји у томе што се брише временска разлика пре и после 3. јула 1993. године као дана доношења тада новог Закона о висини стопе затезне камате, чија је претензија била да се самом његовом применом врши валоризација новчаних потраживања. Како до тога није дошло јер су тек након његовог ступања на снагу па до 24. јануара 1994. године наступили највећи инфлаторни удари, било је потребно да се наведена временска разлика брише, тако да се Закључак из 1993. године, који се односио на време до 3. јула 1993, односи и на време од тога дана па до 24. јануара 1994, када су ступиле на снагу нове, успешне економске мере.

Ad 2.

Допуна се састоји у томе што се повериоцу за тај период (од 3. јула 1993. до 24. јануара 1994. године), у случају доцње, поред валоризованог износа потраживања признаје и 1,2% од прописане камате. То у циљу потпуније еквивалентности, с обзиром на изузетно високу инфлацију и на начин израчунавања пораста стопе цена на мало.

Ad 3.

Након усвајања Закључка од 16. и 17. новембра 1993. године, у судској пракси су се појавили различити начини израчунавања стопе пораста цена на мало у циљу ревалоризације, што је понекад доводило до одступања од начела еквивалентности, па је судска пракса, укључујући и праксу Савезног суда и врховних судова, основано прихватила и друге методе валоризације. Основано због тога што је суштина закључака у томе да се кроз валоризацију, односно накнаду штете по члану 278, став 2 Закона о облигационим односима, постигне остварење начела еквивалентности узајамних давања. Из тих разлога је прихваћена и ова допуна. Овде треба нарочито подвући да у сваком конкретном случају треба водити рачуна да се створи начело еквивалентних узајамних давања.

Ad 4.

Становиште садржано у овој тачки заснива се на чињеници да је висока инфлација отклоњена доношењем економских мера од 24. јануара 1994. године. Наиме, начин обрачунавања индексне цене на мало снима се према стандардној методологији до 21. у месецу за текући месец, а примењује се од првог до последњег дана у месецу. Дакле, с обзиром на методологију утврђивања индекса раста цена на мало у појединим месецима, постоји несклад између времена у којем се прати раст цена на мало (од 21. у претходном до 21. у текућем месецу) и времена на које се тако утврђена стопа раста цена на мало примењује (за календарски месец). Како је посебно од 21. до 24. јануара 1994. године дошло до изузетно великог раста цена на мало, то је тај период ушао у обрачун раста цена на мало за месец фебруар 1994, с обзиром на наведену прописану методологију утврђивања индекса раста цена на мало. Према подацима Савезног завода за статистику, стопа раста цена на мало у фебруару 1994. године износила је 2.288,9%, односно, била је виша 22 пута.

Граматички, према правном ставу из Закључка, па и методологији израчунавања, поверилац би имао право да од дана падања дужника у доцњу, за све време од дужника тражи валоризовани износ главнице према стопи раста цена на мало.

Међутим, такав начин израчунавања висине накнаде штете оправдано се не може применити и за фебруар 1994. године, јер је од почетка примене новог економског програма, тј. од 24. јануара 1994, а посебно до краја марта 1994. године, дошло до стабилизације цена, односно у том периоду није дошло до раста цена на мало. То је био разлог због којег је – у Закону о висини стопе затезне камате за период од 24. јануара 1994. године до дана када савезна организација надлежна за послове статистике објави месечне коефицијенте раста цена на мало за март 1994. године – затезна камата прописана по стопи од 15% годишње, за разлику од претходног периода за који је у члану 1 утврђена висина стопе затезне камате у висини раста цена на мало, увећана за фиксну стопу 1,2% месечно.

Због тога, у наведеном периоду поверилац има право на 15% камате на годишњем нивоу.

Међутим, коефицијенти који се користе у Правилнику о начину ревалоризације и разграничења расхода финансирања имају сасвим другу сврху и циљ, и користе се искључиво за потребе ревалоризације, сагласно одредбама Закона о рачуноводству. Према томе, у привредним споровима и другим споровима за утврђивање висине потраживања, по члану 278 ЗОО не користе се коефицијенти (кориговани коефицијенти), објављени за потребе ревалоризације по Закону о рачуноводству, односно по Правилнику о начину ревалоризације и разграничавања расхода финансирања.

Ad 5.

Становишта садржана у овој тачки заснивају се на начелном ставу заузетом на Заједничкој седници Савезног суда, врховних судова и Врховног војног суда од 26. и 27. октобра 1988. године, под насловом „Обим накнада штете и сума осигурања“, која гласи:

„1. Обавеза заједнице осигурања, по основу уговора о осигурању корисника, односно сопственика моторног возила од одговорности за штету причињене трећим лицима, цени се према уговореној осигураној суми.

2. Лимит обавезе заједнице осигурања утврдиће се према укупној штети у једном штетном догађају, без обзира на број оштећених лица.

Износ штете према коме се утврђује обим одговорности заједнице осигурања обрачунава се тако што се новчана штета узима у износу у коме је настала, а новчана материјална штета и нематеријална штета утврђује се према ценама, односно критеријумима у време штетног догађаја. Штета која се надокнађује у иностраној валути обрачунава се по курсу на дан штетног догађаја.

Ако тако утврђени износ штете не прелази износ осигуране суме, заједница осигурања дужна је да потпуно накнади штету и кад висина штете према ценама, односно критеријумима у време судске одлуке, прелази износ осигуране суме.¹ Ако је износ штете утврђен на начин из претходног става

¹ Образложења за ове начелне ставове нису објављена.

већи од осигуране суме, заједница осигурања дужна је да накнади део штете према сразмери између осигуране суме и тако утврђеног износа штете.

3. Затезне камате и парнични трошкови досуђују се без обзира на лимит осигурања.

4. Кад у парници по захтевима више оштећених из истог штетног догађаја утврди да укупна штета прелази осигурану суму, суд ће сваком од тужилаца досудити сразмеран део накнаде, тако да збир досуђених износа не пређе лимит обавезе заједнице осигурања.“

Пошто је и овај начелни став везан за инфлаторна кретања, а тиме нису обухваћене ситуације када је у питању накнада штете у виду будуће ренте и када је у питању захтев оштећеног за измену раније досуђене ренте због промењених околности, доследно томе начелном ставу утврђена су становишта у тачки 5 Измена и допуна Закључака. Заузимање друкчијих становишта противило би се томе начелном ставу и начелу еквивалентности.

(Закључак бр. 1/1996 са Савештовања грађанских одељења Савезног суда, Врховног војног суда, врховних судова Републике Србије и Републике Црне Горе и Вишег привредног суда у Београду, одржаног 24–26. септембра у Суботици и 4. децембра 1996. године у Београду, којим је измењен и допуњен Закључак бр. 1/1993 са Савештовања у Београду од 16. и 17. новембра 1993).

ВАЛОРИЗАЦИЈА НОВЧАНОГ ДУГА

28

У случају кад је због високе инфлације обезвређен број новчаних јединица на који обавеза гласи, тада, сагласно начелу једнаких вредности узајамних давања, поверилац има право на валоризовани износ по стопи раста цена на мало, уколико законом или уговором није друкчије утврђено. Валоризација важи под условом да поверилац није у целости обезбеђен уговореном индексном клаузулом или на други начин.

Из образложења:

Тужичево потраживање у овој парници односи се на исплату валоризованог износа новчане накнаде, по полисама осигурања, за случај инвалидности као последице несрећног случаја.

Делимично усвајајући тужбени захтев тужиоца, нижестепени судови су закључили да тужиоцу, по полисама осигурања, припада део осигуране суме према проценту инвалидитета, по одбитку примљеног износа, а да нема право на накнаду у већем износу без обзира што је осигурана сума у међувремену обезвређена због високе стопе инфлације.

Тужилац у ревизији основано указује да су нижестепени судови погрешно применили материјално право када су закључили да му не припада накнада у износу већем од досуђеног.

Наиме, Закон о облигационим односима прописује: кад обавеза има за предмет своту новца, дужник је дужан да исплати онај број новчаних јединица на који обавеза гласи, изузев кад закон одређује што друго. Када је због високе инфлације обезвређен број новчаних јединица на који обавеза гласи, повериоцу припада, сагласно начелу једнаких вредности узајамних давања, валоризовани износ по стопи раста цена на мало, ако законом или уговором

није другачије предвиђено. Валоризација важи под условом да поверилац није у целини обезбеђен уговореном индексном клаузулом или на други начин; ако је делимично обезбеђен, валоризација важи за необезбеђени део. Када је новчана обавеза валоризована са 3. јулом 1993. године, повериоцу припада затезна камата само од тога дана до исплате.

Кад се штетно дејство инфлације изражава како у време од дана настанка новчане обавезе до дана падања дужника у доцњу, тако и од дана падања дужника у доцњу до дана главне расправе, па и после тога дана, до исплате – постоје разлози да се за све то време повериоцу призна право на валоризацију новчаног потраживања, и онда када би поверилац имао право на накнаду штете од настанка доцње до исплате (чл. 278, ст. 2 ЗОО). Ово се односи на новчане обавезе настале и доспеле пре 3. јула 1993. као дана ступања на снагу Закона о висини стопе затезне камате, којим се, за разлику од до тада важећег закона, предвиђа висина затезне камате која треба да покрива инфлацију са +1,2%.

За случај да је новчана обавеза валоризована са 3. јулом 1993. године, повериоцу припада затезна камата само од тога дана до исплате. Иначе, поверилац нема право на затезну камату за време до дана са којим је извршена валоризација, без обзира када је она извршена. Полазећи од становишта да валоризација треба да има правно дејство и циљ да успостави равнотежу једнаких вредности узајамних давања између поверилаца и дужника, дужници на већ успостављени валоризам не би могли бити оптерећени и каматом до дана са којим је валоризација извршена.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 4972/93, од 2. фебруара 1994)

ИСПЛАТА ДУГА

29

Дужник који понудом исплатише дуга стави повериоца у доцњу, није тиме учинио све што је у власничком интересу требало да учини да би се ослободио обавезе, јер је новац могао уклањати путем поште или га дејственовати код суда.

Из образложења:

У првостепеном поступку је утврђено да су странке учесници уговора о заједничкој куповини путничког возила, према којем су се уговорници споразумели да заједничким средствима купују сваког месеца по једно возило, а да редослед предаје возила врше по ранг листи коју ће утврђивати жребом. Према том уговору, сваком учеснику уговора одбја се сваког месеца од личног дохотка износ који представља тридесети, односно двадесет девети део, кад је један од учесника умро, од купопродајне цене према вредности возила на дан испоруке. Утврђено је да је тужилац туженом исплатио свој део, а тужени није свој део исплатио када је тужилац дошао на ред.

Према овако утврђеном чињеничном стању, правилно је примењено материјално право када је захтев тужноца усвојен као основан.

Утврђене чињенице да је тужилац по редоследу на име куповине аутомобила туженом исплатио свој део, а тужени то тужноцу није узвратио када је он дошао на ред, несумњиво указују на непоштовање уговорне обавезе од стране туженог. Тужени јесте нудио тужноцу новац у динарима, што је ту-

жилац одбио да прими, јер у моменту када је био на реду, произвођач аутомобила уплату није примао у динарима већ само у девизама. Међутим, та чињеница ипак не ослобађа туженог од уговорне обавезе према тужиоцу.

Наиме, када између уговорника дође до неспоразума око начина извршења обавезе, као што је била међу овим странкама, онда је уговорник који покушава да испуни своју обавезу у свом интересу, а сходно одредби члана 18 Закона о облигационим односима, дужан то да учини на начин којим ће са себе потпуно скинути одговорност, у случају да друга страна не прихвати начин његовог извршења уговора. То значи да се тужени у односу на тужиоца могао ослободити своје уговорне обавезе и позивати се на поверљачку доцњу само да је са своје стране предузео све чиме би оптеретио тужиоца за одбијање новца који му нуди. Према томе, тужени је новац тужиоцу могао уплатити путем поште, или га депоновати код суда, или на други начин којим би своју понуду учинио озбиљном.

Према подацима у спису, тужени је у предмету П. 531/93, прво депоновао новац на име исплате тужиоцу, а онда га је повукао, тако да се сматра да га није ни уплатио.

Стога се сада тужени не може позивати на одредбе члана 325 и 326 Закона о облигационим односима, јер њему те одредбе не користе да би се ослободио обавезе коју је добровољно, по уговору са тужиоцем, прихватио. (*Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3856/94, од 14. септембра 1994*)

ЗАМЕНА ИСПУЊЕЊА

30

Одлуком суда не може се вршити замена предмета испуњења уговорне обавезе, јер то право имају искључиво стране уговорнице.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, на којем се заснива и побijана другостепена пресуда, произлази да су тужиоци са првотужеником, дана 30. октобра 1980. године, закључили уговор о уступању на коришћење неизграђеног земљишта у друштвеној својини, уз накнаду, ради изградње кућа за одмор. Према уговору, тужиоци су били обавезни да на уступљеним парцелама започну изградњу куће за одмор у року од 15 месеци, а знатније радове да изврше у року од 2 године. У супротном, то право губе. Тужиоци су исплатили одређену накнаду за уступљено земљиште. Уговор је оверен код општинског суда, али пренос у земљишним књигама није извршен. Тужиоци раде у иностранству и у предвиђеном року нису отпочели са радовима на изградњи куће за одмор. Првотужена је накнадно, 1983/1984. године, предметно земљиште уступила трећим лицима на коришћење, па је предмет спора у овој парници захтев тужилаца за измену уговора о уступању земљишта на коришћење у односу на предмет уговора – утолико што захтевају да им се на име првобитно уступљених парцела, које су накнадно уступљене трећим лицима на коришћење, уступе друге две парцеле на коришћење.

С обзиром на тако утврђено чињенично стање, нижестепени суд је правилно применио материјално право када је тужбени захтев тужилаца одбио као неоснован. И према налажењу Врховног суда, пресудом се не могу вршити измене уговорних одредаба у том смислу што би био измењен предмет испуњења уговорне обавезе.

Предмет испуњења у смислу чл. 307 Закона о облигационим односима јесте оно у вези са чим је настао облигациони однос, односно, оно што чини садржину обавезе уколико је предмет уговора неко давање, чинијење, нечинијење, и др.

Парничне странке могу само сагласношћу својих воља да изврше измену појединих одредаба уговора, да траже извршење уговора или раскид уговора уз евентуалну накнаду штете.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4197/93, од 15. децембра 1993)

ДОЦЊА ПРОДАВЦА АУТОМОБИЛА

31

Предузеће које се бави продајом аутомобила ишло их је произвео неко друштво, једино је одговорно за ишћење због доцње у испоруци аутомобила. Произвођач аутомобила нема својство уговорне стране и стога не може бити одговоран солидарно са продавцем.

Из образложења:

Према сагласном утврђењу судова, првотужени је као продавац путничког аутомобила, који је друготужени произвео, испоручио тужилци продатој возило 90 дана по истеку уговореног рока. За време доцње до испоруке возила, 12. октобра 1988. године, обрачуната камата на уговором унапред плаћену цену износи 335,20 динара. При таквим околностима судови нису законито поступили када су на изложен начин уважили захтев тужилце и према друготуженом.

Првотужени је по спорном уговору продао тужилци путнички аутомобил који је друготужени само произвео. То значи да друготужени није уговорна страна у том уговору, па на основу одредаба чл. 148, став 1, у вези са чланом 262, став 2 Закона о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ бр. 29/78), није у обавези да тужилци плати спорни износ као накнаду уговорне штете због доцње првотуженог као продавца са испоруком продатог аутомобила. Следом тога, ревизија друготуженог морала је бити уважена на основу одредаба члана 395, став 1 Закона о парничном поступку, на начин одређен изреком ове пресуде.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4203/93, од 15. децембра 1993)

ОДГОВОРНОСТ – УСЛОВИ

32

За ишћење која је произрокована искључивом кривицом возовође и кочничара одговара Јавно железничко транспортно предузеће у коме су запослени. Када су у време настанка ишћења запослени били осигурани, осигуравајуће друштво има солидарну обавезу да накнади ишћење коју су оштешени претрпели.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Новом Саду П. 1721/94 од 22. II 1995. године, делимично је усвојен тужбени захтев тужилаца и обавезани су првотужени и друготужени да првотужацу Цветић Јовану, на име накнаде

материјалне штете, солидарно исплате износ наведен у изреци, са законском затезном каматом почев од 17. II 1994. па до исплате. Првотужени и друготужени су обавезани да на име накнаде нематеријалне штете друготужиоцу Цветић Слободану исплате износ од 2.500,00 динара на име претрпљених физичких болова, и износ од 2.000,00 динара на име претрпљеног страха, са законском затезном каматом од пресуђења па до исплате; као и да тужиоцима солидарно накнаде трошкове парничног поступка. Тужбени захтев тужилаца је одбијен у делу преко досуђених износа.

Пресудом Окружног суда у Новом Саду Гж. 1831/95 од 7. II 1996. године, првим ставом изреке, укинута је првостепено решење којим је жалба друготуженог одбачена као неблаговремена. Другим ставом изреке одбијене су као неосноване жалбе парничних странака и потврђена је првостепена пресуда у делу којим је одлучено о накнади штете тужиоцима, а преиначена је првостепена пресуда у односу на парничне трошкове. Трећим ставом изреке одређено је да свака странка сноси трошкове свог жалбеног поступка.

Против другостепене пресуде друготужени је благовремено изјавио ревизију, због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да је ревизија неоснована.

У проведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности.

Неосновани су наводи ревизије о погрешној примени материјалног права.

Према утврђеном чињеничном стању, дана 26. VII 1988. године око 21 час, у Сремским Карловцима дошло је до налетања воза на трактор тужилаца, којом приликом је дошло до тоталне штете на трактору, а друготужилац је претрпео лаке телесне повреде у виду крвних подлива и огреботина, због чега је имао физичке болове средњег интензитета и страх високог интензитета, будући да је дошло до превртања трактора. У поступку је утврђено да је до саобраћајне незгоде дошло искључивом кривицом радника друготуженог, односно услед пропуста у раду возовође и кочничара. У време настанка саобраћајне незгоде, радници друготуженог били су код првотуженог осигурани за штету причињену трећим лицима.

Код овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно применили материјално право када су тужене обавезали да тужиоцима солидарно накнаде насталу материјалну и нематеријалну штету.

Чланом 170, ст. 1 Закона о облигационим односима предвиђено је да за штету коју запослени у раду или у вези са радом проузрокује трећем лицу, одговара предузеће у коме је запослени радио у тренутку проузроковања штете, осим ако докаже да је запослен у датим околностима поступао онако како је требало.

У конкретном случају, утврђено је да је до штете дошло искључивом кривицом радника друготуженог, и то возовође и кочничара, који нису поступили у складу са важећим железничким прописима – возовођа је пропустио да обезбеди маневрисање на безбедан начин, док је кочничар пропустио да сигнализацијом обезбеди путни прелаз. Ове пропусте радника утврдила је и комисија друготуженог, наведши да су возовођа и кочничар поступили противно Упутству о маневрисању из т. 22, ст. 4 и т. 118.

С обзиром на наведено, и на то да су радници друготуженог били осигурани код првотуженог за штету причињену трећим лицима, нижестепени судови су правилно применили материјално право када су тужене обавезали да тужиоцима солидарно накнаде насталу материјалну и нематеријалну штету, сходно члановима 170 и 200 Закона о облигационим односима.

Ревизијом се неосновано истиче погрешна примена материјалног права и наводи да је циглана из Сремских Карловаца као власник била дужна да одржава колосек. Наиме, сходно чл. 44 Закона о железници, обавеза је друготуженог да железничке пруге одржава у таквом стању које осигурава безбедан, несметан и уредан железнички саобраћај и превоз, у ком циљу се мора вршити стални надзор и повремени прегледи, као и отклањање утврђених недостатака. Из наведене одредбе произлази обавеза туженог да се стара о безбедности пруга, као и о редовном отклањању утврђених недостатака.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3007/96, од 7. фебруара 1996)

ШТЕТА ЗБОГ ЛИШЕЊА ДРЖАВИНЕ СТВАРИ

33

Држалац земљишта на основу неораченог уговора о послизи (у смислу § 585 српског Грађанског законика) има право на накнаду штете од трећеј лица које га је противправно лишило државине земљишта, и по према члану 154 ЗОО.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, тужила је на парцелама које представљају својину трећег лица, раније засејала детелину луцерку, а почетком 1994. године и кукуруз, па је тужени у марту 1994. то земљиште преорао и на њему засејао кукуруз.

Због погрешног правног става, првостепени суд уопште није испитивао по ком основу се тужила налазила у вишегодишњој државини земљишта. Та чињеница је значајна јер, по становишту овог суда, сваки држалац непокретности (а не само власник) чија је државина заснована на пуноважном стварноправном или облигационом основу, има право на накнаду материјалне штете од лица које противправним поступком причини штету. Кроз израз „другом“ из чл. 154 ЗОО, законодавац није право на накнаду штете ограничио само на личност и власника ствари, него појам има шири и општи карактер.

Заснивање државине туженог у конкретном случају је противправно јер је засновано сипом, чак и под условом да га је власник учинио законитим држаоцем. Тужени своје право на државину и коришћење земљишта не може остваривати самовласно, користећи се принодом, противно вољи дотадашњег држаоца, већ заштиту мора тражити редовним правним путем (тужбом у парници). При томе је без значаја чињеница да је у посебној парници (П. 206/94) утврђено да је треће лице (Радмила Крстић) власник земљишта и што је тужена обавезана да јој то земљиште преда у државину. И власник земљишта не може самовласно, принудним путем извршавати судску одлуку, већ принудно извршење може остварити у извршном поступку, у складу са Законом о извршном поступку.

Тужила тврди да је она држалац земљишта на коме је причињена штета била по основу усменог уговора са власником Радмилом Крстић о бесплатном закупу (власник се налази у иностранству). Такав уговор би по

својој правној природи могао представљати прекаријум у смислу параграфа 585 српског Грађанског законика, тј. уговор о бесплатном закупу земљишта на неодређено време о коме власник ствари има право на повраћај „кад му се свиди“. Ако је тужила била држалац непокретности по наведеном правном основу, она има право на судску заштиту и право на накнаду материјалне штете од туженог који је ту штету причинио.

У конкретном случају не може се применити одредба чл. 39 Закона о основама својинскоправних односа (несавестан држалац је дужан да плати власнику све ствари и плодове...), јер се не расправља однос између власника ствари и држаоца већ однос између држаоца и трећег лица које је силом ступило у државину ствари.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 1337/97, од 2. јула 1997)

НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ УКРАДЕНЕ СТВАРИ

34

Ако су ствари украдене у време када је тужени чувао робу коју му је поверио тужилац, тужени је дужан да накнади штету која је крађом проузрокована.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Новом Саду П. 5776/89 од 9. јуна 1993. године тужени је обавезан да тужиоцу, на име накнаде штете исплати износ од 3.250.000.000 динара, и на име накнаде трошкова поступка износ од 294.800.000 динара, све са каматом у висини есконтне стопе коју месечно утврђује Народна банка Југославије, увећаном за 20%, и са увећањем које представља разлику између индекса пораста цена на мало и описане каматне стопе, рачунајући и камату и увећање почев од 9. јула 1993. године до исплате.

Одлучујући о жалби туженог, Окружни суд у Новом Саду је, пресудом Гж. 3096/93 од 21. фебруара 1996. године, потврдио наведену првостепену пресуду, а жалбу одбио.

Против ове правноснажне другостепене пресуде Окружног суда у Новом Саду тужени је благовремено изјавио ревизију због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побјану пресуду, у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да ревизија није основана.

У проведеном поступку нема битне повреде одредаба парничног поступка из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Неосновани су наводи ревизије туженог којима указује на погрешну примену материјалног права.

Из чињеничног стања утврђеног у првостепеном поступку произлази да је тужилац изјавио туженом учествовање на 21. зимском новосадском сајму робе широке потрошње, од 11. до 20. новембра 1988. године, као излагач крзнене конфекције. Једне ноћи у току трајања сајма тужиоцу су украдене бунде чија је вредност, вештачењем на дан доношења првостепене пресуде утврђена у износу од 3.250.000.000 тадашњих динара.

Утврђено је да по протеклу радног дана изложена роба остаје на штандовима. Излагачи излазе из хале и до ујутру немају приступа у њу. Након тога, а пре закључавања хале, радници обезбеђења туженог проверавају да ли је све у реду, па тек потом халу закључавају.

На основу ових чињеница, судови су правилно закључили да предметни уговор закључен између странака има и елементе уговора о основи из чл. 712 Закона о облигационим односима, јер је тужени на изнети начин примио и обавезу да ствари чува. Зато су правилно примењене одредбе чл. 714 истог закона, када је тужени обавезан да тужноцу накнади штету у утврђеном износу, пошто је штета проузрокована у време када је тужени чувао робу тужноца.

На правилност побијане пресуде није од утицаја то што је тужилац, према условима учешћа по пријави био у обавези да осигура изложену робу, јер то туженог не ослобађа од одговорности за штету проузроковану тужноцу крађом бунди. Случај неосигуравања робе могао је једино бити разлог да тужени не прихвати тужпочево учешће на сајму. Напротив, прихватањем тужпочевог учешћа на сајму без осигурања изложене робе, тужени је прихватио и ризик од могуће штете, па је стога дужан да исту и накнади. Према томе, тужени неосновано побија другостепену пресуду због погрешне примене материјалног права, па и кад истиче да би се закључени уговор између странака могао сматрати и уговором о закупу.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3171/96, од 18. септембра 1996)

ЗАХТЕВ ДА СЕ УКЛОНИ ОПАСНОСТ ШТЕТЕ

35

Власник једног грађевинског објекта може захтевати од власника другог грађевинског објекта да уклони своју сејачицу јаму из које се фекалне воде изливају у подрумске просторије првог власника. Ради се о захтеву да се уклони извор опасности од којег прети знатнија штета, у смислу члана 156 ЗОО.

Из образложења:

У поступку пред Општинским судом утврђено је да су странке грађани, а то: тужилац као власник стамбеног објекта у ул. С. Погачаревића бр. 29 у Каравукову и тужени као власник стамбеног објекта у бр. 31 у истој улици и истом месту. На основу налаза и мишљења вештака грађевинске струке, који је у том својству и саслушан, утврђено је да се у дворшном делу куће туженог налази септичка јама, ширине 1,50 m, и то у правцу завршетка тужпочевог стамбеног објекта, на удаљености од 1,50 m од тог тужпочевог објекта, а у правцу подрума. На исти начин је утврђено да се фекалне воде из септичке јаме туженог изливају у подрумске просторије тужпочевог стамбеног објекта, чиме се тужилац онемогућава у коришћењу подрума, као и да се тиме угрожава стабилност његовог стамбеног објекта.

Имајући у виду овако утврђено чињенично стање, општински и окружни суд су правилно применили материјално право када су усвојили тужбени захтев тужноца као у изреци пресуде, па су стога неосновани ревизијски наводи туженог да је побијана пресуда донета уз погрешну примену материјалног права. То из разлога што је одредбом члана 156 Закона о облигационим

односима прописано да свако може захтевати од другог да уклони извор опасности од које прети знатнија штета њему или неодређеном броју лица, као и да ће суд на захтев заинтересованог лица наредити, поред осталог, и да се отклони извор опасности на трошак држаоца извора опасности, ако он то сам не учини.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 261/94, од 6. априла 1994)

КРИВИЦА

36

Када је један од возача искључиво крив за ишћењу која се догодила приликом судара возила, на њему лежи обавеза да накнади ишћењу у целом износу.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Бору П. 302/96 од 6. децембра 1996. године, усвајањем тужбеног захтева, обавезује се тужени да на име накнаде штете исплати тужиоцу 1.288,50 динара, са законском затезном каматом од 6. децембра 1996. до исплате, као и парничне трошкове у досуђеној висини.

Пресудом Окружног суда у Зајечару Гж. 399/97 од 26. фебруара 1997. године, одбија се жалба туженог и првостепена пресуда се потврђује.

Против другостепене пресуде тужени је благовремено изјавио ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући другостепену пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да ревизија није основана.

У проведеном поступку није почињена повреда одредбе чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности, нити је било других повреда овог закона, на које се у ревизији неосновано указује. По оцени овога суда, у пресудама нижестепених судова о одлучним чињеницама не постоји противречност између онога што се у разлозима наводи и доказног материјала који је садржан у спису. Првостепени суд је у пресуди изложио, како то налаже пропис чл. 8 ЗПП, које је чињенице сматрао доказаним и из којих разлога држи да су истините. Другостепени суд је, решавајући о жалби туженог, прихватио чињенично стање утврђено у првостепеном поступку и за то дао ваљане разлоге. С позивом на ревизијски разлог да су пресуде донете уз битну повреду одредаба парничног поступка, тужени у ствари побија оцену доказа, а тим и правилност утврђеног чињеничног стања, што не може бити разлог изјављивања ревизије (чл. 385, ст. 3 ЗПП).

Како је установио суд, неутврђеног дана у фебруару 1992. године тужени је крећући се низ нагиб, средином пута Бор–Горњане, путничким аутомобилом „фиџом“, и то предњим левим делом возила, ударио у бочни део, у пределу левог предњег точка, путнички аутомобил марке „опел кадет“ којим се тужилац кретао истим путем уз нагиб, туженику у сусрет. Пут је био ширине око 4 метра, тужилац је покушао да избегне судар скретањем удесно, у чему није успео, и у моменту судара зауставио је своје возило. Након удеса тужени је обећао да ће сносити трошкове поправке возила тужиоца, такође је пред мировним већем МЗ Горњане признао да тужиоцу плати половину

новчаног износа који је овај потраживао на име накнаде штете у питању, што тужилац није прихватно тражећи накнаду штете у целини. Штета на возилу тужноца износи 1.288,50 динара.

Из утврђених чињеница основан је закључак суда да је до судара ова два возила дошло искључивом кривицом туженог. Пропуст туженог је што се кретао средином пута, што на делу пута са уздужним нагибом на коме је мимоилажење возила било отежано, будући да се кретао низ нагиб, није зауставио своје возило на погодном месту, да би омогућио безбедно мимоилажење са возилом тужноца које се кретало уз нагиб, њему у сусрет. Такво понашање је у супротности са одредбама чл. 41 и 57. ст. 1 Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима. Тужилац је кретањем уз десну ивицу коловоза покушао да избегне судар, у чему није успео. Пропуста у понашању тужноца у овој саобраћајној ситуацији није било.

Тужени побија другостепену пресуду због погрешне примене материјалног права, и то на првом месту због утврђене искључиве одговорности туженог, и налази да није скривио што је до штете уопште дошло. Овај разлог ревизије није основан. Свој закључак о одговорности туженог суд је довољно и ваљано образложио, па те разлоге у свему усваја и ревизијски суд упућујући на њих уместо сувишног понављања.

Како је утврђено да је тужени искључиво скривио што је настала штета на моторном возилу тужноца, судови су правилно поступили у примени материјалног права, конкретно одредбе чл. 154, ст. 1 Закона о облигационим односима, када су обавезали туженог да тужноцу штету накнади. Висина ове штете одмерена је према вредности делова који су на возилу тужноца морали бити замењени, а замена је извршена не новим већ половним деловима, па је, дакле, при утврђењу висине накнаде штете, узет у обзир и проценат амортизације возила.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3933/97, од 3. децембра 1997)

ОДГОВОРНОСТ ПО ОСНОВУ КРИВИЦЕ

37

Лице које, запаливши суву траву и коров на својој парцели у тренутку кад је дувао ветар, изазвало пожар на суседној парцели, у коме је изгорела дрвена шупа са алатом и другим стварима власника парцеле, одговорно је за њако насталу штету.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, правноснажном пресудом Општинског суда у Новом Саду К. бр. 1266/90 од 28. VI 1991. године, тужени је оглашен кривим за извршење кривичног дела изазивања опште опасности из чл. 187, ст. 4 у вези са ставом 1 КЗ РС, јер је дана 9. III 1990. године, око 9 часова, у Сремским Карловцима, олако држећи да до штетних последица неће доћи, изазвао пожар на тај начин што је запалио суву траву и коров на својој парцели у тренутку док је било ветра, те се ватра проширила на парцелу тужноца, захвативши ову парцелу, којом приликом је изгорела дрвена шупа са алатом и другим стварима тужноца. По предлогу за обезбеђење доказа а на основу решења суда, 14. IV 1990. обављено је вештачење на лицу места у присуству странака и њихових пуномоћника и тада је утврђена укупна висина штете настале на стварима тужноца.

Код овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно применили материјално право када су обавезали туженог да накнади штету тужиоцу. Основ одговорности туженог налази се у чл. 154 Закона о облигационим односима, којим је предвиђено да ко другоме причини штету, дужан је да је надокнади уколико не докаже да није настала његовом кривицом. Како је у конкретном случају утврђено да је тужилац искључиво крив за настану штету, нижестепени судови су правилно применили наведену законску одредбу.

С обзиром да је висина штете утврђена према налазу вештака 1990. године, а да је у међувремену долазило до промена динара и периода огромне инфлације, првостепени суд је, на основу налаза вештака (он је извршио ревалоризацију износа који је вештак 1990. утврдио као висину штете), правилно обавезао туженог да тужиоцу исплати износ од 39.928,64 динара.

У ревизији туженог неосновано се истиче да су првостепени и другостепени суд погрешно закључили да нема доказа за подељену одговорност и поред тога што је тужени приложио списак ствари, писан руком тужиоца, према коме је у његовој шупи била канта са 10 литара бензина (а држање бензина је забрањено) и тиме чини кривично дело. И по оцени Врховног суда, сама чињеница да је у шупи која је изгорела било 10 литара бензина не указује на одговорност тужиоца за настали пожар, јер је према утврђеном чињеничном стању пожар избио на парцели туженог тако што га је тужени изазвао паљењем траве, па се проширио на парцелу тужиоца и захватио шупу која је изгорела. Евентуална одговорност тужиоца због држања бензина, кривична или прекршајна, нема утицаја на настанак штете коју је изазвао пожар са парцеле туженог.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3943/97, од 1. октобра 1997)

СЛУЧАЈНА ШТЕТА

38

Нема кривице туженог који се, помажући тужиљи и њеном супругу у вучењу конопаца да би срушили дрво, оклизнуо на стрмом терену и том приликом одгурнуо и оборио тужиљу на земљу, пао преко ње, нагазио је и нанео јој телесну повреду. У ишитању је ишлетица настала услед случаја, за који тужени није одговоран.

Из образложења:

Предмет тужбеног захтева у овој парници је потраживање накнаде штете коју је тужиља претрпела због тешке телесне повреде у виду прелома доњег дела десне бутне кости са дисколицом, задобијене на дан 5. децембра 1987. године.

У току поступка пред општинским судом утврђено је да је тужени тога дана помагао тужиљи и њеном супругу док су вукли конопач да би оборили дрво, те да се у једном тренутку, с обзиром на стрми терен и чињеницу да храмље, оклизнуо и том приликом одгурнуо тужиљу, оборио је на земљу, а потом је, пошто је пао преко ње, нагазио ногом и нанео јој наведену телесну повреду.

Имајући у виду утврђено чињенично стање, општински и окружни суд су правилно закључили да у овом случају на страни туженог нема кривице за насталу штету, јер се ради о случају који погађа онога коме се десно. Због тога нема ни грађанскоправне одговорности на страни туженог. Зато су судови правилно применили материјално право када су одбили тужбени захтев, па су неосновани наводи у ревизији о погрешној примени материјалног права.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1204/94, од 20. априла 1994)

САОПШТАВАЊЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И ЕВЕНТУАЛНЕ ШТЕТЕ

39

Информација које зајаслена лица дају у оквиру приватних незваничних провера, не могу бити основ одговорности правног лица за евентуалне штете које услед тога настује.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу, тужилац је новембра месеца 1991. године, на основу усменог уговора, свој аутомобил марке „голф СЛ дизел“, произведен 1991. године, са зрењанинским регистарским ознакама, разменио са Јакобом Барбулом из Арадаца за његов аутомобил марке „мерцедес 300Е“, произведен 1987. године, са зрењанинским регистарским ознакама, уз доплату од 11.000 DM. Пре завршене замене тужилац је преко пријатеља у СУП-у Зрењанин извршио проверу и добио информације да су папир и саобраћајна дозвола за возило које узима у замену у реду, да аутомобил није краден и да може да реализује трampu. Непуних месец дана касније, радници СУП-а Зрењанин одузели су тужноцу возило, саопштивши му да је према обавештењу које је добијено из СУП-а Београд 4. XI 1991, тај аутомобил украден и да су исправе фалсификоване. У проведеном поступку утврђена је вредност возила марке „голф“ које је тужилац разменио на износ од 38.517,40 динара.

На основу оваквог чињеничног утврђења, судови су стали на становиште да тужноцу припада право на накнаду штете у смислу одредбе члана 172, став 1 Закона о облигационим односима, с обзиром на чињеницу да је орган туженог довео у заблуду тужноца да возило није украдено.

Наведено правно схватање суда не може се прихватити.

Регулишући накнаду материјалне штете, законодавац је одредбом члана 185 Закона о облигационим односима, прописао да је одговорно лице дужно да успостави стање које је било пре него што је штета настала, па уколико то није могуће, суд ће одредити да оно исплати оштећеном одговарајућу своту новца на име накнаде штете. Дакле, ставом 1 наведене законске одредбе прописана је пре свега обавеза тзв. индивидуалне реституције, што би у овом случају представљало враћање путничког аутомобила који је тужноцу привремено одузет. Међутим, да би могао тражити повраћај одузете ствари, тужилац, према одредби члана 37 Закона о основним својинскоправним односима, мора доказати да је власник ствари чији повраћај тражи, тј. да је ствар стекао сагласно одредби члана 31 наведеног закона.

Судови неосновано налазе да су у овом случају испуњени услови за примену одредбе члана 172 Закона о облигационим односима, којим је прописано да правно лице одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција. Да би радњу, из које настаје штета, учинио орган правног лица, он мора поступати вршећи своју службену, званичну дужност, тј. иступајући са ауторитетом правног лица коме припада. Како у конкретном случају провера коју је тужилац вршио код запосленог радника у СУП-у Зрењанин, а преко пензионисаног радника овог секретаријата, представља незваничну проверу, то се и иступање радника овог секретаријата не може сматрати званичним, службеним поступањем. Ово из разлога што се тужилац ниједним званичним захтевом није обратио СУП-у Зрењанин за проверу података о путничком возилу које је трампом имао намеру да прибави, а такође из овог секретаријата није упућен ниједан службени документ или изјава са подацима о предметном возилу. Дакле, информације које запослена лица дају у оквиру приватних, незваничних провера, не могу бити основ одговорности правног лица за евентуалне штете које наступе.

Како одлучне чињенице које се односе на питање штетне радње коју је учинило запослено лице у органу туженог нису утврђене, а од непосредног су утицаја на оцену основаности тужбеног захтева, то се основано у захтеву за заштиту законитости указује да су побијаним пресудама повређене одређене одредбе Закона о облигационим односима и Закона о основним својинскоправним односима.

(Решење Савезног суда Гзс. бр. 25/97, од 10. јуна 1997)

ЈАВНО САОПШТАВАЊЕ ИСТИНИТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

40

Ако је тужена у својству начелника финансијске полиције и у вршењу своје службене функције изјавила у интервјуу на телевизији да тужилац није платио порез на промет и навела тачан износ неплаћеног пореза, она не може бити одговорна тужиоцу за изјаву коју је он претворио због тога што су после телевизијског интервјуа уследили новински чланци у којима су, по тврђењу тужиоца, објављени нетачни подаци о његовом пореском дуговању.

Из образложења:

Побијаном пресудом Окружног суда у Новом Саду П. 5/94 од 6. XII 1996. године, одбијен је тужбени захтев тужиоца да се тужена обавезе да о свом трошку (у дневним листовима *Дневник* и *Борба*, као и на телевизији Србије, Студио Нови Сад – на истом месту где је објављена и њена информација од 17. и 18. марта 1993. године да је „тужилац покушао да сакрије 2 милијарде пореза на промет и да није платио 2,23 милијарде пореза на промет“) објави да је информација нетачна; или је дужна да трпи да тужилац ову информацију објави у њено име и на њен рачун, с тим да тужена сноси трошкове овог објављивања; те да се тужена обавезе да тужиоцу накнади материјалну штету насталу због изношења неистинитих података у висини од 20.000 динара и да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка, а тужилац да се обавезе да туженој накнади парничне трошкове од 910,00 динара.

Против ове пресуде тужилац је благовремено изјавио жалбу због битних повреда поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду у смислу члана 365 ЗПП, Врховни суд Србије је нашао да је жалба неоснована.

Побијана пресуда је јасна, непротивуречна и образложена, па због тога нема недостатака због којих се не би могла испитати. Стога се у жалби неосновано наводи да је учињена битна повреда поступка из члана 354, став 2, тачка 13 ЗПП. У поступку пред првостепеним судом нису учињене ни друге битне повреде поступка из члана 354, став 2 ЗПП, на које се пази по службеној дужности.

Првостепени суд је, у складу са садржином изведених доказа, утврдио све важне чињенице ради правилне примене материјалног права, релевантног за одлуку о тужбеном захтеву. Због тога се у ревизији неосновано наводи да је побијана пресуда заснована на погрешно и непотпуно утврђеном чињеничном стању.

Наиме, у поступку пред првостепеним судом утврђено је да је тужена у току 1993. године обављала послове начелника Финансијске полиције подручног центра у Новом Саду Републичке управе јавних прихода у Београду. У тој функцији била је овлашћена да донесе генерални план рада те јединице. У складу са тим планом, координатори организационих јединица били су дужни да туженој достављају месечне извештаје о раду на контроли пореза на промет и услуга и о евидентирању драстичних случајева. Ти извештаји, ради разматрања, достављени су у седиште Финансијске полиције у Београду, а од главног инспектора те службе начелници су добијали усмене наредбе. Једна од тих наредби била је да начелници сазивају конференције за штампу, комуницирају са новинарима и да износе најдрастичније случајеве забележене у раду службе, ради превенције и подстицања извршења пореских обавеза обвезника. Тужена је у складу с тим, на конференцији за штампу уз ТВ снимање марта 1993, изнела садржај решења инспектора јавних прихода бр. 47-106/93-2 од 12. II 1993, којим је тужиоцу наложено да у року од три дана изврши уплату пореза на промет производа у износу од 697.231.946 тадашњих динара, као и камату на неблаговремено плаћен порез у износу од 1.365.111.911 динара. То решење по жалби је другостепеним решењем поништено и предмет је враћен на поновни поступак. Уследила су и друга решења надлежних органа Финансијске полиције која се односе на контролу пореза код тужеоца и забрану располагања тужеоца средствима на жиро рачуну. Саопштење тужене на конференцији за штампу пренели су новинари, а потом су уследили чланци у појединим дневним листовима, али тужена, сем саопштења на конференцији за штампу, није дала интервју ниједном средству јавног информисања.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, применом члана 198 Закона о облигационим односима, првостепени суд је правилно закључио да тужилац неосновано захтева накнаду материјалне штете од тужене зато што је, поступајући у функцији начелника подручног центра Финансијске полиције, на конференцији за штампу саопштила утврђено стање из садржаја наведеног решења од 12. II 1993. године, којим је тужиоцу наложена наплата неплаћеног пореза и камата. За закључак о томе суд је дао правилне разлоге, које прихвата и овај суд.

Наводи жалбе тужиоца о томе да су после конференције за штампу уследили новински чланци, по његовом тврђењу, са нетачним информацијама о висини његове пореске обавезе, нису од утицаја на одлуку о тужбеном захтеву. По члану 172, став 1 и 2 Закона о облигационим односима, правно лице одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција, а с тим што правно лице има право на накнаду од лица које је штету скривило намерно или крајњом непажњом, ако законом није што друго одређено. Тужена је обављала послове начелника финансијске полиције у вршењу функције државног органа – Републичке управе јавних прихода. Због тога тужена, у смислу поменутог прописа, не може бити одговорна тужиоцу за накнаду штете коју он тражи. С тим у вези, објављивање одговора на објављену информацију или исправке објављене неистините и увредљиве информације јесте дужност главног новинског уредника, у смислу члана 30 и члана 31 Закона о јавном информисању (*Службени гласник РС* бр. 19/91). С обзиром на то, тужена не може бити обавезана да о свом трошку објави да је неистинита информација раније објављена у дневним листовима. Због тога није од значаја ни навод жалбе да је тужена путем саопштавања на конференцији за штампу била извор информације за новинске чланке о тужиоцу као пореском обвезнику.

(Пресуда Врховног суда Србије Гж. 31/97, од 21. маја 1997)

ОДГОВОРНОСТ РОДИТЕЉА

41

Родитељи солидарно одговарају за штету коју њихово малолетно дете проузрокује трећем лицу

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Јагодини П. бр. 537/92 од 5. марта 1996. године, изреком под I, усвојен је тужбени захтев и тужени су обавезани да тужиоцу солидарно исплате износе: на име умањене животне активности 5.000 динара, на име претрпљених болова 1.000 динара, на име штете на стварима 508 динара, а све у року од 15 дана по правноснажности пресуде. Изреком под II, делимично је усвојен тужбени захтев и тужени су обавезани да тужиоцу солидарно исплате на име претрпљеног страха износ од 300 динара, а на име умањења естетског изгледа износ од 500 динара, све у року од 15 дана по правноснажности пресуде. Изреком под III, одбија је као неоснован тужбени захтев тужиоца према туженима за накнаду штете на име претрпљеног страха за износ већи од досуђеног, као и на име умањења естетског изгледа за износ већи од досуђеног, и у целости на име туђе неге и помоћи. Изреком под IV, тужени су обавезани да тужиоцу солидарно накнаде трошкове поступка.

Пресудом Окружног суда у Јагодини Гж. бр. 1273/96 од 6. септембра 1996. године, одбијена је жалба туженика а потврђена пресуда Општинског суда у Јагодини П. бр. 537/92 од 5. марта 1996. године у изреци под I и II и у погледу одлуке о трошковима парничног поступка.

Против пресуде Окружног суда у Јагодини тужени су благовремено изјавили ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побјану пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, а пазећи по службеној дужности на битну повреду парничног поступка из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, Врховни суд је одлучно да ревизија тужених није основана.

У ревизији је неосновано указивање на битну повреду парничног поступка из чл. 354, ст. 2, т. 13 ЗПП, јер побјана пресуда садржи разлоге о свим одлучним чињеницама који су сагласни, како међусобно, тако и са садржином изведених доказа. Другостепени суд је ценно све разлоге жалбе који су од одлучног значаја за правилност и законитост оспорене првостепене пресуде, у смислу чл. 375 ЗПП.

Разлози ревизије о погрешној примени материјалног права не могу се уважити као основани.

Из утврђеног чињеничног стања произлази да је тужилац дана 7. III 1991. године, у саобраћајној незгоди повређен искључивом кривицом тужене Сузана Тодоровић, која је у време незгоде била малолетна. Том приликом тужилац је задобио тешку телесну повреду у виду фрагментарног прелома горњег окретаја десне потколенице. Правноснажном пресудом Окружног суда у Јагодини Км. 17/91 од 19. IX 1991. године, туженој Сузани је изречена васпитна мера појачаног надзора од стране родитеља, због извршења кривичног дела – тешко дело против безбедности јавног саобраћаја из чл. 201, ст. 3 у вези са чл. 195, ст. 3, у вези са ст. 1 КЗРС. Нижестепени суд је утврдио да у предметној саобраћајној незгоди није било пропуста на страни тужиоца, нити је тужилац према утврђеним околностима могао предузети мере којима би незгода била избегнута или њене последице умањене. Услед повреда задобијених у саобраћајној незгоди код тужиоца је умањена општа животна активност за 25% трајно, што се манифестује ограничењем стајања, ходања, дизања терета, пењања с једног нивоа на други, приликом облачења и при обављању личне тоалете. Због повређивања тужилац је трпео болове јаког интензитета два сата, средњег интензитета месец дана и слабог интензитета још месец дана, с тим што ће болове слабог интензитета имати при променама времена, при дужем пешачењу и обављању физичких послова. Тужилац је трпео страх од смрти јаког интензитета, касније страх од инвалидности који је трајао три недеље и који није оставио последице на психу именованог. Код тужиоца постоји умањење естетског изгледа које се манифестује у лако храмајућем ходу, што не изазива интересовање већ гађење околине.

Код овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови правилно су закључили да је тужена Сузана Тодоровић крива за насталу штету, па су, уз правилну примену материјалног права, обавезали тужену и њеног оца туженог Милана да тужиоцу накнаде нематеријалну и материјалну штету коју је претрпео у саобраћајној незгоди. Такође су правилно досудили износ за поједине видове штете (сходно чл. 200 Закона о облигационим односима). Наиме, имајући у виду налаз вештака о умањењу опште животне активности, о дужини трајања и интензитета претрпљених болова и страха, и о степену умањења естетског изгледа, водећи при том рачуна о значају повређеног добра али и о циљу коме служи новчана накнада, нижестепени судови су, према нахођењу Врховног суда, висину новчане накнаде правилно одмерили, па се у ревизији неосновано указује да је висина новчане накнаде превисоко одмерена.

Тужиоцу је у саобраћајној незгоди општењена одећа, као и наочаре, па је тако претрпео материјалну штету чију висину је нижестепени суд утврдио

вештачењем, те уз правилну примену материјалног права обавезао тужене да тужиоцу солидарно накнаде и материјалну штету.

Није основано истицање друготуженог Милана да се у конкретном случају ради о нужном супарничарству између њега и његове супруге Драгице, која није обухваћена тужбом, те да су на тај начин повређене одредбе чл. 196, ст. 1 Закона о парничном поступку. Без обзира на чињеницу што супруга друготуженог није обухваћена тужбом, њих двоје су као родитељи тужене Сузанае солидарно одговорни за штету. Одговорност друготуженог, као родитеља, произлази из одредбе чл. 165, ст. 4 Закона о облигационим односима, где се прописује да за штету коју проузрокује другом дете старије од седам година одговарају његови родитељи, осим ако докажу да је штета настала без њихове кривице. У конкретном случају стоји кривица родитеља тужене Сузанае о пропуштеном надзору над туженом, јер да је било надзора родитеља, туженој не би била правноснажном судском одлуком изречена васпитна мера појачаног надзора од стране родитеља. Из реченог произлази да је нижестепени суд утврдио све одлучне чињенице за правилну примену материјалног права и, уз правилну примену одредаба Закона о облигационим односима, усвојио тужбени захтев.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1128/97, од 19. марта 1997)

42

Родитељи одговарају за штету коју њихово дете од десет година проузрокује трећем лицу ако нису поклонили довољну пажњу надзору деце.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Великој Плани П. 1228/95 од 28. децембра 1995. године, првим ставом изреке, обавезани су тужени да на име накнаде штете тужиоцу плате следеће износе: на име претрпљеног страха 10.000,00 динара; на име претрпљених болова 7.000,00 динара; на име умањења животне активности 50.000,00 динара; и на име умањења радне способности због телесног оштећења 15.000,00 динара – са законском каматом на укупан износ почев од 10. марта 1997. године до исплате. Другим ставом изреке тужени су обавезани да тужиоцу накнаде трошкове парничног поступка у износу од 8.326,25 динара.

Пресудом Окружног суда у Смедереву Гж. 521/96 од 25. априла 1996. године, првим ставом изреке, одбијена је као неоснована жалба тужених и потврђена је првостепена пресуда у ставу првом, у делу у коме су тужени обавезани да на име накнаде штете тужиоцу солидарно плате за претрпљени страх износ од 10.000 динара, за претрпљене физичке болове износ од 7.000 динара и за умањену животну активност износ од 50.000. Другим ставом изреке преиначена је првостепена пресуда у првом ставу изреке, у погледу камате на досуђени износ, тако што су тужени обавезани да на досуђене износе тужиоцу плате законску камату почев од 28. децембра 1995. године. Трећим ставом изреке укинута је првостепена пресуда у првом ставу изреке, у погледу досуђене накнаде штете за умањену радну способност, и у другом ставу, и предмет је враћен првостепеном суду на поновно суђење у тим деловима.

Против правноснажног дела пресуде окружног суда, тужени су благо-времено изјавили ревизију, због битних повреда одредаба Закона о парничном поступку и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду на основу члана 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да ревизија није основана.

У проведеном поступку нема битне повреде одредаба Закона о парничном поступку из члана 354, став 2, тачка 10 ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности, а нема ни осталих битних повреда на које се указује у ревизији, јер разлози наведени у образложењу побијане пресуде не противурече стању у списима, како се то неосновано наводи у ревизији.

У поступку је утврђено да је син тужених, малолетни Дарко, узраста 10 година, 3. августа 1985. године око 23 часа и 45 минута, у диско клубу, употребом праћке „пецкалице“ парчетом жице повредио лево око тужноца, и да је после операције видна способност тужноца умањена за 20%.

Код овако утврђеног чињеничног стања, правилан је закључак ниже-степенних судова да су тужени, родитељи малолетног Дарка одговорни у смислу одредбе члана 165 и 168 Закона о облигационим односима, јер нису поклонили довољну пажњу надзору малолетног детета. Наиме, морали су да знају и морали су да му забране употребу ове праћке, а посебно нису поклонили довољно пажње ни васпитању када су му дозволили боравак у диско клубу до 23.45 часова.

По оцени Врховног суда, основано се у ревизији тужених указује да је износ накнаде штете за животну активност превисоко одмерен.

Наиме, имајући у виду степен умањења животне активности, Врховни суд оцењује да износ од 30.000 динара представља правичну накнаду и сатисфакцију за трпљење тужноца, при чему је овај суд нарочито водио рачуна о значају повређеног добра у циљу коме служи накнада у смислу одредбе члана 201 и 200, став 2 Закона о облигационим односима.

На основу налаза вештака, утврђено је да је тужилац трпео болове јаког интензитета услед повреде нанете жицом и касније током лечења, у трајању од 7 до 10 дана, да није постојао примарни страх већ секундарни средњег интензитета од тренутка повређивања па до указивања специјалистичке помоћи.

Имајући у виду јачину и трајање физичких болова и претрпљеног страха, Врховни суд налази да досуђени износи представљају правичну накнаду и сатисфакцију за трпљење тужноца. Судови су нарочито водили рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи накнада у смислу одредбе члана 201 и 200, ст. 2 Закона о облигационим односима, па су неосновани наводи ревизије да су досуђени износи у погледу овог вида накнаде штете превисоко одмерени.

Делом навода ревизије, на посредан или непосредан начин побија се правилност чињеничног стања утврђеног у току првостепеног поступка. Међутим, ове наводе, пошто су супротни ставу 3 члана 385 ЗПП, Врховни суд није испитивао, па их због тога и не образлаже.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 475/97, од 8. октобра 1997)

ОДГОВОРНОСТ РОДИТЕЉА И ОБДАНИШТА*

43

Одговорности родитеља за штету коју проузрокује њихово дејство са навршених седам година се претпоставља, те се они могу ослободити одговорности само ако докажу да у васпитању и надзору није било њиховог пропуста.

Обдаништво се може ослободити одговорности ако су васпитаач и директор доказали да су надзор над дејством вршили на начин на који су обавезни.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Власотинцу П. број 933/86 од 11. септембра 1989. године, у делу изреке под Х, одбијен је као неоснован тужбени захтев малолетног тужиоца Величковић Славољуба и његових родитеља, којим је тражено да се туженици солидарно обавезу да тужиоцима, на име накнаде штете због повреде коју је малолетни тужилац Славољуб задобио, плате по траженим основима износе ближе означене у том ставу изреке првостепене пресуде.

Ставом XII изреке тужиоци су солидарно обавезани да туженику Јанковић Радмилу, на име накнаде трошкова парничног поступка, плате 300.000 динара.

Решавајући о жалби тужилаца изјављеној против те пресуде, Окружни суд у Лесковцу пресудом Гж. број 56/90 од 17. априла 1990. године, одбио је жалбу као неосновану и потврдио првостепену пресуду у делу изреке под Х и XII, док је у осталом побијаном делу исту укинуо и предмет вратио на поновно суђење.

Испитујући побијану пресуду у побијаном делу у смислу члана 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да је ревизија основана.

Из стања у списима и образложења побијаних пресуда произлази да су нижестепени судови – на темељу чињенице да је штету проузроковао малолетник док је био под надзором специјализоване установе која је дужна да се стара о деци и да врши надзор над њима, као и чињенице да се то десило у згради обданишта за време радног времена – закључили да је, у смислу одредаба члана 167, став 1 Закона о облигационим односима, за насталу штету у грађанскоправном смислу одговорно искључиво тужено обданиште, па је стога у односу на тог туженика тужбени захтев делимично усвојен, а у односу на остале туженике као неоснован одбијен. Према становишту нижестепених судова, мал. туженици Александар и Братислав су у време настанка штетног

* Спор је вођен између тужиоца, малолетног, Величковић Славољуба, из Власотинаца, којег заступа отац Величковић Жарко, и тужилаца Величковић Жарка и Розике, сви из Власотинаца, чији је пуномоћник Мирослав Анђелковић, адв. из Лесковца, против туженика Дечијег обданишта „Милка Диманић“ из Власотинаца, кога заступа Општинско јавно правобранилаштво из Власотинаца, Александра Јанковића, кога као малолетног заступа отац Радмило Јанковић, Братислава Димитријевића, кога као малолетног заступа отац Радомир Димитријевић, и туженика Јанковић Радмила, Јанковић Драгице, Димитријевић Радомира, Димитријевић Снежане, Димитријевић Мирјане и Тошић Драгољуба, сви из Власотинаца, ради накнаде штете.

догађаја били млађи од 14 година, па у смислу члана 165, став 1 ЗПП, они не могу бити одговорни за настану штету без обзира на своју кривицу. Такође, према становишту нижестепених судова, за настану штету нису одговорни ни туженици Радмилко и Драгица Јанковић, као родитељи мал. Александра, а ни туженици Радомир и Снежана Димитријевић, родитељи мал. Братислава, јер су у време настанка штетног догађаја деца била поверена на чување и васпитање, односно надзор туженом обданишту.

С обзиром на то да се штетни догађај догодио у WC-у туженог обданишта, и то у тренутку кад је тужена Снежана Димитријевић, као васпитач те групе, по природи посла отишла у магацин обданишта ради прибављања филмова за приказивање деци, па се такав њен пропуст не може оквалитиковати као груба непажња, и будући да тужени Драгољуб као директор те установе такође ничим није допринео да до штете дође – нижестепени судови су закључили да нема правног основа за обвезивање ни ових туженика, јер у њиховом раду нема пропуста који је био у узрочној вези са насталом штетом и последицама које малолетни Славољуб трпи.

Врховни суд, при оцени навода изјављене ревизије, налази да се такав закључак нижестепених судова о основу одговорности мал. туженика и њихових родитеља, као и васпитачице и директора туженог обданишта, за сада не може прихватити као поуздан, правилан и на закону основан.

Пре свега, нејасно је и неразумљиво на чему првостепени суд темељи одговорност туженог обданишта за настану повреду и штету коју малолетни Славољуб трпи, ако су васпитач и директор тужене установе доказали да су надзор над малолетним Александром и Братиславом у време када је штета настала вршили на начин на који су обавезни. Наиме, ако у надзору и раду тужене васпитачице која је била задужена за ту групу деце нема пропуста, ако таквог пропуста нема ни у раду туженог директора који ту установу представља и врши надзор над радом својих радника, и ако васпитање те деце није занемарено од стране родитеља, односно ако штетно понашање мал. туженика није резултат васпитне запушености – онда би то упућивало на закључак да у грађанскоправном смислу нема ни узрочне везе између радње и пропуштања тих лица и настале штете, па би у таквом случају био доведен у сумњу и основ одговорности туженог обданишта.

Уколико, пак, постоји узрочна веза између радње односно пропуштања неког од туженика и настале штете, то су онда нејасни и неразумљиви разлози првостепеног суда због чега сматра да сви они не би могли бити солидарно одговорни за настану штету, а самим тим и дужни да исту накнаде.

Осим тога, нетачно је и погрешно становиште нижестепених судова да малолетници до навршене 14 године не одговарају за штету коју проузрокују, јер је одредбом члана 160, став 2 Закона о облигационим односима прописано да малолетник од навршене седме до навршене четрнаесте године не одговара за штету, осим ако се докаже да је при проузроковању штете био способан за расуђивање. Према томе, без поузданог утврђења чињенице да ли су малолетни Александар и Братислав у моменту настанка штете били старији од седам година (о чему у списима постоје докази), и чињенице да ли су у моменту кад су штету починили, с обзиром на свој индивидуални степен развоја и природу штетне радње, били способни за расуђивање, не може се прихватити као поуздан закључак првостепеног суда, према којем се одговорност малолетника до навршене седме године, сходно одредби члана 160, став

1 означеног закона, апсолутно искључује. Уосталом, о одговорности се може расправљати и према одредби члана 165, став 1 ЗОО, којом је прописано да за штету коју проузрокује малолетно дете до навршене седме године, а без обзира на своју кривицу, одговарају родитељи, што је првостепени суд такође превидео, као и чињеницу да је, према одредбама члана 166 Закона о облигационим односима, одговорност родитеља ако се докаже и малолетног детета солидарна.

Како је мал. Славољуб, као оштећено лице, у смислу одредбе члана 165, став 4 означеног закона, поставио захтев за накнаду штете и према родитељима мал. Александра и Братислава, и с обзиром да се њихова кривица претпоставља када је у питању дете старије од 7 година, то је у поступку одговарајућим доказима било нужно утврдити да ли је штета настала без њихове кривице, што може бити случај само ако се утврди да у васпитању и надзору ове деце није било њиховог пропуста.

У конкретном случају, првостепени суд ту околност као битну није расправио, нити поуздано утврдио, па се за сада о кривици родитеља мал. Александра и Братислава и не може поуздано судити, а још мање о степену пажње, надзора и будности тужене васпитачице, која је испред обданишта била задужена да се стара за ту групу деце, којој припадају и мал. туженици, и то на адекватан начин и према правилима службе и опису свога посла (који се налази у систематизацији туженог обданишта).

Ово утолико пре, што из списка произлази да је тужени Александар и пре тога у обданиште доносио разне опасне ствари, као што су маказе, шрафцигер и слично, и да су васпитачица као и његови родитељи на ту чињеницу били упозорени.

И на крају, ако је првостепени суд као несумњиво утврдио чињеницу да су мал. Александар и Братислав заједнички извршили радњу због које је мал. Славољуб задобио тешку телесну повреду каква је губитак ока, онда је нејасан закључак нижестепених судова: због чега сматрају да већ сама та чињеница не представља довољан основ за солидарну одговорност ових туженика, као и њихових родитеља, који за противправне радње своје малолетне деце одговарају и сnose ризик свих штетних последица проистеклих у вези са њиховим одгојем и васпитањем.

Осим тога, накнада штете због смањене радне способности не досуђује се на бази утврђеног постојања процента умањења радне способности, као последице повређивања, већ на бази постојања стварне штете, па оштећени има право на накнаду овог вида штете само ако је услед задобијених повреда постао стално неспособан за рад или му је радна способност трајно умањена, услед чега не може да остварује доходак односно имовинску корист коју би иначе, да није био повређен, по редовном току ствари могао радом да оствари.

Како се у конкретном случају ради о малолетном детету, за које се не би могло основано и реално очекивати да би у време настанка штете могло да стиче доходак, то се за сада не може прихватити ни становиште нижестепених судова о постојању услова за накнаду тог вида штете који још није доспео. Наиме, у случају нанете телесне повреде или нарушења здравља, оштећеном, у складу са чланом 195 Закона о облигационим односима, припада право на накнаду само стварно претрпљене а не и претпостављене и неизвесне штете.

С обзиром на то да је првостепени суд при пресуђењу пошао од погрешне примене материјалног права, што је за последицу имало да су све околности које се односе на облике штете и услове њеног постојања остале непотпуно утврђене и необразложене, то се и по становишту Врховног суда основано ревизијом указује да је првостепена пресуда захваћена битном повредом одредаба парничног поступка из члана 35, став 2, тачка 13 ЗПП, а такође и другостепена пресуда, јер окружни суд недостатке није отклонно, нити је пак одговорно на одлучне наводе жалбе у вези с тим, као и у вези са правилном применом материјалног права, односно није дао своје разлоге, што представља недостатак и разлог за укидање обе побијане пресуде.

Из наведених разлога, а на основу члана 394, став 1, и члана 395, став 2 ЗПП, Врховни суд је одлучио као у изреци овог решења, па ће првостепени суд у поновном поступку, пошто отклони наведене битне повреде и употпуни чипњенично стање у односу на све релевантне околности – о тужбеном захтеву поново одлучити.

(Решење Врховног суда Србије бр. Рев. 950/91, од 22. маја 1991)

За ишћеиу коју деће у дечјем врћићу нанесе другом дећеиу кайислом испалеом из дечјеџ иишићоља, одговорни су родићели дећеића које је донело иишићољ и родићели дећеића које је испалило кайислу, као и дечји врћић у коме се ићо дођодило.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, дана 29. IV 1986. године у поподневним часовима, мал. Александар Јанковић је донео у дејчи вртић пиштољ и каписле и показао га оштећеном мал. Славољубу Величковићу и мал. Братиславу Димитријевићу. Мал. Братислав је узео пиштољ и када је пз њега испалио капислу, повредио је око мал. Славољубу, који је хитно превезен у дом здравља у Власотинцу, затим у Здравствени центар у Лесковцу, а потом пребачен на клинику у Београду. Мал. Славољуб је остао без тог ока. У време овог догађаја деца су била под надзором васпитачице тужене Димитријевић Мирјане.

Утврђено је да је васпитачица чула да се мал. Александар хвалио да има нешто што ће деци показати у WC-у. Васпитачица није реаговала на овај исказ мал. Александра.

Код овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно закључили да су сви тужени одговорни за штету коју је претрпео мал. Славољуб Величковић. Наиме, основ одговорности дејег вртића налази се у члану 167 Закона о облигационим односима, којим је предвиђено да за штету коју другом произукује малолетник док је под надзором старатеља, школе или друге установе, одговара старатељ, школа, односно друга установа, осим ако докажу да су надзор вршили на начин на који су обавезни, или да би штета настала и при вршењу надзора. У конкретном случају, из саме чињенице да се у предшколској установи, дејем вртићу догодио такав случај, произлази правилан закључак нижестепених судова да постоји одговорност такве установе. Наиме, није се смело догодити да мал. Александар Јанковић унесе у вртић пиштољ и капсије. Због тога су неосновани наводи којима се истиче да је васпитачица радила свој посао у складу са прописима.

Према утврђеном чињеничном стању, мал. Александар је раније доносио шпрафцигер, што указује да је дете било склоно да се игра са опасним стварима, због чега је васпитачица морала да појача надзор према њему, тим пре што је васпитачица чула да је мал. Александар рекао да је донео нешто што ће деци показати у WC-у. Основ одговорности родитеља мал. Александра и Братислава налази се у члану 168 Закона о облигационим односима, којим је предвиђено да оштећени има право да захтева накнаду од родитеља и у случају ако дужност надзора над малолетним лицем не лежи на родитељима већ на неком другом, под условом да се штета може уписати у кривицу родитељима. Наиме, родитељи мал. Александра су морали да воде рачуна шта њихово дете носи у вртић. Због тога су неосновани ревизијски наводи родитеља мал. Александра којима се истиче да не постоји њихова кривица.

Основ одговорности родитеља мал. Братислава налази се у одредби члана 168 Закона о облигационим односима. Наиме, полазећи од чињенице да је мал. Братислав испалио капсику из пиштоља и повредио оштећеног мал. Славољуба, нижестепени судови су правилно закључили да се ова штета може уписати у кривицу родитељима.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 573/97, од 10. јуна 1997)

ОДГОВОРНОСТ ЗА ДРУГОГ

45

Предузеће се не може ослободити одговорности за штету коју је зајослени проузроковао трећем лицу у раду или у вези са радом, ако не докаже да је зајослени поступио онако како је требало.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Крагујевцу П. IX-4752/95 од 23. II 1996. године, у I ставу изреке, усвојен је тужбени захтев тужиле и обавезани су туженици да јој солидарно, на име накнаде претрпљене нематеријалне штете, исплате следеће износе: на име претрпљених душевних болова због умањења опште животне активности – 12.500 динара; за претрпљене душевне болове због умањења естетског изгледа – износ 2.500 динара; плус законску затезну камату почев од 23. II 1996. године до дана пресуђења, и то све у року од 15 дана од дана пријема пресуде. У II ставу изреке одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиле за разлику од досуђеног до потраживаног износа на име нематеријалне штете, и то: на име претрпљених душевних болова због умањења опште животне активности – 10.300 динара; за претрпљене душевне болове због умањења естетског изгледа – 2.500 динара; за претрпљени страх – 3.000 динара; а све наведено са затезном законском каматом почев од 23. II 1996. године као дана пресуђења па до исплате. У III ставу изреке обавезани су туженици да тужили солидарно, на име накнаде трошкова парничног поступка, исплате износ од 1.338 динара, у року од 15 дана од дана пријема пресуде.

Пресудом Окружног суда у Крагујевцу Гж. 915/96 од 6. IX 1996. године, у првом ставу изреке, одбијена је као неоснована жалба тужиле и потврђена је првостепена пресуда у делу изреке под II којим је одбијен као неоснован тужбени захтев тужиле на накнаду нематеријалне штете, и то на име претрп-

љених душевних болова због умањења опште животне активности за износ од 10.300 динара и за претрпљене душевне болове због умањења естетског изгледа износ од 2.500 динара. У другом ставу другостепене пресуде одбијена је као неоснована жалба туженика и потврђена је првостепена пресуда у делу изреке под I којим су тужени солидарно обавезани да тужиљи на име накнаде нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због умањења естетског изгледа плате износ од 2.500 динара, и у изреци под III. У трећем ставу изреке првостепене пресуде преиначена је иста првостепена пресуда у ставу I којим су туженици обавезани да тужиљи накнаде штету за умањење опште животне активности, и пресуђено је тако што су туженици обавезани да тужиљи солидарно на име накнаде нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, плате износ од 10.000 динара са законском затезном каматом почев од 23. II 1996. године па до исплате, а у року од 15 дана по пријему отправка пресуде под претњом извршења; с тим што је као неоснован одбијен део тужбеног захтева тужиље да се тужени обавезу да јој на име накнаде штете за умањење опште животне активности солидарно плате још и износ од 2.500 динара са законском затезном каматом од дана пресуђења па до исплате.

Против другостепене пресуде трећетужени је изјавио ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Врховни суд је, у смислу члана 386 ЗПП, испитао побијану пресуду и нашао да ревизија трећетуженог није основана.

У проведеном поступку нема битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354, став 2, тачка 10 ЗПП, а трећетужени се у ревизији неосновано позива на битну повреду из тачке 13, став 2 истог члана. Ово стога што побијана пресуда нема недостатака због којих се не би могла поуздано испитати.

Према чињеничном стању утврђеном у првостепеном поступку, тужилја је дана 7. VII 1990. године, на путу Горњи Милановац–Крагујевац, у селу Љуљацима, док је прелазила коловоз, задобила тешку телесну повреду у виду прелома потколенице леве ноге, због чега је тужени Стојан Рабреновић – који је управљао возилом у власништву трећетуженог, регистарске ознаке КГ-65-04 – оглашен кривим правноснажном пресудом Општинског суда у Крагујевцу К. 185/93, при чему је допринос саме тужилје у настанку сопствене штете 50%. Због задобијене повреде, општа животна активност тужилје умањена је за 20%. У пределу леве потколенице, на 10 cm испод коленог зглоба, тужилја је остао оžilјак трајног карактера, дужине 15 cm, ширине при врху 2 cm а при дну око пола центиметра, који за тужилју као младу жену (36 година) представља трајни извор психичких патњи.

По налажењу нижестепених судова – с обзиром на проценат умањења опште животне активности, на тужилјине године старости и околност да јој за овај вид нематеријалне штете није исплаћена никаква накнада, као и на чињеницу да не прима инвалиднину – за сва трпљења тужилје одређена је правична новчана накнада (од 10.000 дин.), кад се има у виду учешће саме тужилје у настанку штете са 50% (иначе, окружни суд у овом делу тужбеног захтева преиначио је првостепену пресуду и одбио тужени захтев за исплату још 2.500 динара).

Код одмеравања висине накнаде штете за претрпљене душевне болове због умањења естетског изгледа, судови су имали у виду налаз вештака неуропсихијатра, којим је утврђено да је трајни ожиљак у пределу тужилишне леве потколенице наружење средњег степена тим пре што ноге представљају један од атрибута женствености.

Судови су одбили тужбени захтев преко досуђених износа налазећи да би се исплатом и ових износа довео у питање циљ накнаде претрпљене нематеријалне штете. Такође, судови су одбили тужбени захтев за накнаду штете за претрпљени страх, будући да је био основан истакнути приговор застарелости потраживања од стране првотуженог.

На утврђено чињенично стање правилно је примењено материјално право када је делимично усвојен тужбени захтев тужиле, за шта су нижестепени судови дали ваљане разлоге.

Врховни суд налази да се у ревизији трећетуженог неосновано позива на то да је спорни однос расправљен уз погрешну примену материјалног права. Трећетужени као ревидент погрешно сматра да нема његове кривице нити одговорности за причињену штету. Основ одговорности трећетуженог темељи се на одредбама члана 170 ЗОО, које говоре о одговорности предузећа код проузроковања штете. Друготужени је као радник трећетуженог, у моменту кад се догодила саобраћајна незгода, возио возило које је у власништву трећетуженог, и то за време радног времена обављајући радни задатак.

Одредба члана 170 ЗОО прописује могућност ослобађања предузећа одговорности за накнаду штете ако предузеће докаже да је његов радник у датим околностима поступао онако како је требало, а то у суштини значи да је предузеће у циљу своје екскулпације дужно да докаже да кривицом радника није причињена штета трећем лицу. У ствари, за ослобађање од одговорности за накнаду причињене штете захтева се такво понашање радника какво мора да обезбеди предузеће као правни субјект који се бави одређеном професионалном делатношћу.

Током поступка, па ни сада у ревизији трећетужени не доказује да је друготужени као његов запослени, у датим околностима саобраћајног удеса, поступао онако како је требало (с обзиром да је, како се и истиче у ревизији, неприлагођеном возњом проузроковао оштећење тужиле извршивши теже кривично дело против безбедности јавног саобраћаја, при чему је његов допринос саобраћајном удесу 50%). Стога за причињену штету одговара и трећетужени као предузеће у коме је запослени радио у тренутку проузроковања штете, пошто је у питању штета коју је запослени у раду или у вези са радом проузроковао трећем лицу.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 582/97, од 19. марта 1997)

Предузеће се не може ослободити одговорности за штету коју је запослени проузроковао трећем лицу у раду или у вези са радом, ако не докаже да је запослени поступао онако како је требало.

Из образложења:

Пресудом Привредног суда у Новом Саду П. бр. 2736/95 од 21. V 1996. године, усвојен је тужбени захтев и тужени је обавезан да тужиоцу исплати износ од 10.296,86 динара, са затезном каматом по закону, почев од 1. III 1996. године до исплате, и трошкове спора у износу од 830 динара.

Пресудом Вишег привредног суда у Београду Пж. 6922/96 од 3. X 1996. године, одбјена је жалба туженог као неоснована и потврђена је првостепена пресуда.

Против другостепене пресуде тужени је изјавио ревизију због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права.

Међутим, према одредбама члана 385, став 3 ЗПП, погрешно или непотпуно чињенично стање не улази у круг ревизијских разлога.

Врховни суд је, у смислу члана 386 ЗПП, испитао побијану пресуду и нашао да ревизија туженог није основана.

У проведеном поступку нема битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354, став 2, тачка 10 ЗПП, на које се у ревизијском поступку позива по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, на регионалном путу Добој–Тузла, код места Пурачић, путничко возило марке „рено 18“, рег. број БГ 678-023, којим је управљао Лекић Ђорђе, радник туженог, у благој и непрекидној кривини пробило је заштитну ограду пута и слетело са пута у канал. Том приликом је само возило потпуно уништено, а осигураник тужноца Пешић Гаврило, као сапутник у возилу, задобио је тешке телесне повреде. Услед задобијених повреда осигураник тужноца је, решењем СИЗ ПИОР „Војводина“ бр. 11790 од 2. X 1985. године, остварио право на инвалидску пензију у тадашњем износу од 1.505,05 динара, и то рачунајући од 29. I 1985. због утврђеног V степена телесног оштећења услед повреде на раду. Осигураник тужноца, заједно са осталим путницима из возила, против ЗОИЛ „Дунав“ Београд, по пресуди Општинског суда у Суботици од 11. V 1987. године, остварио је право на накнаду на име материјалне и нематеријалне штете коју је претрпео у саобраћајном удесу. Радник туженог Лекић Ђорђе, који је у својству возача управљао привредним путничким возилом, због овог саобраћајног удеса оглашен је кривим и кажњен новчаном казном.

Путем вештачења утврђена је валоризована сума свих доспелих износа исплаћене накнаде по основу телесног оштећења за осигураника тужноца, као и једнократни капитализовани износ будуће накнаде за осигураника тужноца (на основу приступне старости осигураника тужноца, уз примену одговарајућих актуарских калкулација), у укупном износу од 10.296,96 динара, са пресеком на дан 29. II 1996. године.

На основу изложеног чињеничног стања, привредни судови су правилно применили материјално право када су усвојили тужбени захтев тужноца са позивом на одредбе члана 139 Закона о пензијском и инвалидском осигурању, дајући за то разлоге на које упућује овај суд.

Привредни судови правилно налазе да за штету коју је радник туженог, у току обављања своје редовне делатности управљајући као возач, причинио фондовима тужноца (будући да је тужилац у обавези да своме осигуранiku исплаћује накнаде на име телесног оштећења настало при саобраћајном удесу критичном приликом дана 20. XII 1984. године) одговара предузеће у коме је радник радио у тренутку проузроковања штете (према одредбама члана 170, став 1 ЗОО). Тужени није доказао да је запослени у датим околностима поступао онако како је требало. Напротив, његов радник је осуђен у кривичном поступку, а за ослобађање од одговорности за накнаду причињене штете предузеће је требало да докаже да кривицом његовог радника није

причињена штета трећем лицу, то јест да је у критичним околностима запослени поступао по стандардима понашања (онако како је требало), какве иначе мора да обезбеди предузеће као правни субјект који се бави одређеном професионалном делатношћу.

Не стоје наводи ревизије о погрешној примени материјалног права. Наводи на које се указује у ревизији већ су истицани у проведеном поступку (приговор месне ненадлежности, приговор застарелости) и исте наводе је Виши привредни суд правилно оценио, дајући за то разлоге на које се упућује, како се ови не би непотребно понављали.

У ревизији се указује на то да би могао бити одговоран искључиво осигуравајући завод, пошто је возило које је учествовало у удесу било од стране туженог уредно осигурано. Међутим, поред захтева Фонда за пензијско и инвалидско осигурање за накнаду штете насталу употребом возила од осигуравајуће организације предузећа штетника, могуће је поставити захтев за накнаду штете која терети фондове тужиоца (услед исплате накнаде на име телесног оштећења осигураника тужиоца насталог при саобраћајном удесу критичном приликом и непосредно према предузећу штетнику, када су за то испуњени законски услови, као у конкретном случају.

Тужени у ревизији такође истиче да је у проведеном поступку било потребно да се одреди контролно вештачење, с обзиром на то да је тужени током поступка оспорио налаз вештака. Међутим, у проведеном поступку је изведено допунско вештачење, о чему је у списима предмета приложен налаз вештака од 22. III 1996. године. На рочишту од 21. V 1996, на коме је главна расправа закључена, вештак је усмено изнео свој налаз и мишљење, након чега су пуномоћници странака сагласно изјавили да питања и примедба на налаз вештака немају. Према томе, из списка предмета и изведених доказа у току поступка није произлазила потреба за контролним вештачењем.

На основу наведених разлога, ревизијски наводи нису били од утицаја на правилност побијане другостепене одлуке, па је одлучено у смислу члана 393 ЗПП, као у изреци.

(Пресуда Врховног суда Србије Прев. 147/97, од 14. маја 1997)

47

За ишћењу коју радници проузрокују иако ишћу сјаљују кукурузовину на њиви па се вајра прошири и захваћи засаде на суседној њиви, одговара радна организација у којој су зајослени.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Панчеву П. број 532/93 од 4. октобра 1995. године, првим ставом изреке, делимично је усвојен тужбени захтев тужиоца, па је тужено предузеће обавезано да тужиоцу на име накнаде штете исплати износ од 35.152,00 динара, са законском затезном каматом почев од 4. октобра 1995. године па до исплате, у року од 15 дана, под претњом извршења. Другим ставом изреке, са вишком тужбеног захтева преко досуђеног износа главнице од 35.152,00 динара до траженог износа, одбијен је захтев тужиоца као неоснован. Трећим ставом изреке, тужено предузеће обавезано је да тужиоцу накнади трошкове спора у износу од 1.585,00 динара, у року од 15 дана, под претњом извршења.

Пресудом Окружног суда у Панчеву Гж. број 1630/96 од 17. IX 1996. године, одбијена је као неоснована жалба туженог предузећа и потврђена је наведена пресуда Општинског суда у Панчеву.

Против правноснажне пресуде Окружног суда, тужено предузеће је благовремено изјавило ревизију, побивајући нападнуту пресуду због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побивању пресуду у смислу члана 386 ЗПП, Врховни суд налази да ревизија није основана.

У току поступка је утврђено да су радници туженог, умешачи у овом спору на страни туженог, самоиницијативно одлучили да уреде парцелу туженог која се граничи са парцелом тужиоца на којој је била кукурузовина власништво тужене радне организације. За обављање овог посла ангажован је радник, сведок у овом спору, Србин Ђока да обори кукурузовину и узоре парцелу. После обарања кукурузовине и преоравања парцеле, радници туженог предузећа, умешачи у овом спору, упалили су кукурузовину. После извесног времена, ватра се проширила на суседну, тужночеву парцелу и захватила детелину, па засаде и друго што се налазило на парцели тужиоца. Поводом овог догађаја састављен је и записник комисије за процену штете 26. IV 1988, који је послужио вештаку ангажованом у овом спору да утврди висину причињене штете.

Вештак је на основу података из наведеног записника утврдио штету на парцели тужиоца у износу досуђеном у изреци првостепене пресуде.

Врховни суд налази да су судови на утврђено чињенично стање правилно применили материјално право када су применом члана 170 ЗОО обавезали тужену радну организацију да тужиоцу накнади причињену штету. За овај закључак нижестепени судови су у образложењу нападнутих одлука дали довољне и правилне разлоге, које усваја и Врховни суд.

Неосновани су наводи ревизије да тужено предузеће не сноси одговорност за причињену штету на парцели тужиоца зато што су његови радници приступили уређењу парцеле без посебног налога. Та околност, како су то правилно закључили и судови у својим одлукама, није од значаја за одговорност туженог предузећа за причињену штету. О овом истицању туженог, у образложењу нападнуте одлуке дати су довољни разлози, које прихвата и Врховни суд. Исто тако, неосновано се ревизијом побива део одлуке који се односи на утврђену висину штете, с обзиром да је висина штете утврђена на основу записника комисије сачињеног одмах после настанка штетног догађаја, а налаз вештака током поступка ни у наводима ревизије није доведен у сумњу. (Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 328/97, од 7. маја 1997)

ОДГОВОРНОСТ ПРЕДУЗЕЋА

48

Паљење мина у рудницима представља опасну делатност, па стога за штету коју претрпји власник мина, предузеће одговара објективно; али, ако је настанку штете допринео и сам оштећени, он има право само на сразмерно смањење надокнаду.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, брачни друг тужиље Нађмије а отац осталих тужилаца Реџеп Зенелај је на радном месту, дана 20. августа 1987. године задобио повреде од којих је умро. Наиме, покојни Реџеп био је

рударски радник – палилац мина код туженог. Критичном приликом, са прописане удаљености од чела радилишта, покушао је паљење мина. Како му ово није успело због прекида на електричном каблу, сам је, у намери да обави посао, установио овај недостатак и отклонио га на удаљености од 81,5 метара од чела радилишта. Затим је, уместо да се врати на прописану удаљеност од 200 метара од чела радилишта, са тог места извршио паљење мина. Приликом експлозије, камен га је ударио у слепоочницу и од те повреде је умро.

Полазећи од ових чињеница, нижестепени судови су правилно закључили да за штету коју су тужиоци претрпели и коју трпе одговара тужени по основу објективне одговорности, као лице које се бави опасном делатношћу. Међутим, те одговорности се тужени делимично ослобађа јер је и покојни Реџеп делимично допринео настанку штете, с обзиром да је уместо са одстојања од 200 метара од чела радилишта паљење мина вршио са удаљености од свега 81,5 метара, што није била безбедна удаљеност, а што је покојном Реџепу као обученом раднику било познато. Имајући у виду изложено, а водећи рачуна о свим конкретним околностима случаја, нижестепени судови су правилно применили материјално право (одредбу члана 177, став 3 и члана 192, став 2 ЗОО) када су закључили да допринос покојног Реџепа настанку штете износи 50% и да се у тој сразмери тужени ослобађа одговорности; значи, не у целости.

Имајући у виду Реџепову животну доб у моменту смрти, животну доб тужиље Нађмије као брачног друга и њихове малолетне деце, износ правичне накнаде за претрпљене душевне болове због Реџепове смрти у износу од по 20.000 динара сваком од тужилаца правилно је утврђен, с обзиром на душевне патње које су тужиоци претрпели и које ће трпети због смрти мужа, односно оца. Овај износ утврђене накнаде у складу је са њеном сврхом, а тужени је правилно обавезан да тужиоцима накнаду исплати у сразмери са својом одговорношћу.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 774/97, од 7. маја 1997)

ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВЕ

49

За штећу због погибије војника током 1992. године, држава СРЈ одговара без обзира на кривицу, јер је војна служба у то време обављана уз повећану опасност и имала је карактер опасне делатности.

Из образложења:

Према чињеничном стању утврђеном у поступку, тужиоци су брачни друг, деца и мајка пок. Марка Илића, рођеног 21. јуна 1949. године, који је као припадник ВП 3164 Дервента (садашња ВП 7127 Дервента) погинуо 9. маја 1992. године услед напада усташких формација. У вансудском поступку, његовом брачном другу и кћери, на име једнократне новчане помоћи, исплаћен је износ од 2.316,60 динара, по решењу генералштаба Војске Југославије.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно усвојили тужбени захтев за исплату нематеријалне штете тужиоцима као члановима уже породице погинулог лица, уз разлоге које прихвата и Врховни суд, па не стоје наводи ревизије о погрешној примени материјалног права.

Према члану 218, став 2 Закона о служби у оружаним снагама, који је био на снази током 1991. и 1992. године, за штете настале у вези са вршењем војне службе одговара федерација по општим прописима за накнаду штете.

Савезна Република Југославија наставила је непрекинути субјективитет бивше СФРЈ, тако да одговорност за накнаду насталих штета лежи на њеној страни. У питању је објективна одговорност по основу претпостављене узрочности, за штету насталу од опасне ствари или вршењем опасне делатности. Објективна одговорност из општег прописа за накнаду штете, установљена је одредбом члана 173 и 174 ЗОО, која није предвиђена за било коју опасност, већ само за ону која се сматра неуобичајеном и несвакидашњом, а војна служба током 1992. године, када је дошло до штетног догађаја, обављана је уз повећану опасност за припаднике бивше војске ЈНА, тако да је вршење ове службе представљало у суштини опасну делатност. Стога, за штету, па и нематеријалну, коју су претрпели припадници оружанних снага у поменутих околностима, постоји објективна одговорност федерације, јер је ЗОО утврдио претпоставку узрочности пошто се сматра да штета потиче од делатности обављане у условима повећане опасности.

Према томе, полазећи од изложеног, припадници бивше ЈНА и територијалне одбране, и добровољци укључени у ЈНА или територијалну одбрану, без обзира на садашње држављанство, имају право да од државе СРЈ захтевају правичну накнаду нематеријалне штете коју су претрпели у оружаном сукобима или у другим војним активностима са повећаном опасношћу предузетим у циљу заштите Устава и закона, у 1991. па до 19. маја 1992. године, односно најкасније до дана када се последња војна јединица повукла у СРЈ, по основу објективне одговорности. Ови оружани сукоби, као предвидљиви, не представљају разлог више спле за ослобађање одговорности за накнаду нематеријалне штете у смислу члана 177, став 1 ЗОО. Држава СРЈ може се ослободити одговорности за накнаду штете у целини или делимично само ако докаже да је штета настала под условима из члана 177, став 2, 3 и 4 ЗОО.

Тужиоци, као чланови уже породице погинулог лица у описаним условима, који је погинуо као припадник бивше војске ЈНА приликом одбране у селу Збориште од напада усташких формација, имају право на правичну новчану накнаду за њихове душевне болове, у смислу одредбе члана 201 ЗОО. *(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1887/97, од 18. јуна 1997)*

ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВЕ ЗА ШТЕТУ КОЈУ УЗРОКУЈУ ЊЕНИ ОРГАНИ

50

Држава је одговорна за штету коју њени орђани узрокују другоме одузимањем ствари, уколико се покаже да је одузимање било правно неосновано.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, против тужиоца је вођен кривични поступак због кривичног дела недозвољене трговине, па му је 22. VII 1995. године у Прешеву одузето 5 комада телади тежине 729 килограма. Пошто је јавни тужилац одустао од оптужбе 12. X 1995. године, то је пресудом Општинског суда у Прешеву К. бр. 294/95 од 13. XI 1995, оптужба одбијена. Међутим, одузета телада је заклана, а новац од откупа тог меса исплаћен је у буџет Републике.

Код овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно применили материјално право када су обавезали тужену Републику да накнади штету коју је тужилац претрпео одузимањем телади без правног основа, и то према тржишној цени коју је Република добила за 729 килограма живе мере. Наиме, нижестепени судови су правилно закључили да се овде ради о накнади штете коју је претрпео тужилац од органа Републике Србије, због чега је Република Србија дужна да штету накнади.

Неосновани су ревизијски наводи којима се истиче да Република Србија не може одговарати по основу кривице јер се у нижестепеним пресудама не објашњава који су то органи Републике Србије одговорни. Ово због тога што је у смислу чл. 172 Закона о облигационим односима, правно лице обавезно да накнади штету коју је његов орган учинио, а у конкретном случају штету су причинили органи унутрашњих послова, тиме што су одузели телад, затим јавни тужилац подизањем оптужног предлога. Међутим, чак и да не постоји кривица за насталу штету од стране органа Републике Србије, Република Србија је дужна да врати новац од телади пошто је тај износ уплаћен на њен рачун, јер би се она у том случају неосновано обогатила, у смислу чл. 210 Закона о облигационим односима.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4862/96, од 21. јануара 1997)

51

Држава је одговорна за штећу у виду душевних болова, коју су њени органи другоде нанели неоснованим лишењем слободе.

Из образложења:

У поступку пред првостепеним судом утврђено је да је тужилац – по решењу МСУП-а Суботица – Кањџа, бр. Ку. 2363/83 од 13. X 1983. године, које је потврђено решењем Вишег суда у Суботици Кв. 78/83 од 21. X 1983. и по решењу Вишег суда у Суботици број Кри. 96/83 од 15. X 1983. – провео у притвору време од 13. октобра 1983. до 22. новембра 1983. године, када му је притвор био укинут на основу решења Вишег суда у Суботици Кв. бр. 93/83 од 22. новембра 1983. Тужилац је био у притвору у наведеном времену у вези са кривичним поступком против привреде, тј. за кривична дела против привреде и против службене дужности, али неосновано, јер је општински јавни тужилац одустао од даљег гоњења против окривљеног. На основу прилога из штампе, утврђено је да је покретање кривичног поступка против тужиоца због наведених кривичних дела (хашпење и притварање) било предмет више новинских написа, а затим, да је притварање и боравак тужиоца у истражном затвору довело до психичког стреса, до осећања угрожености, страха, неизвесности, немогућности адекватне одбране и до осећања понижености. Због неконтролисаних написа у штампи, тужилац је имао осећај обележености, те да је због тога доживљавао психичке патње које су нарочито доминирале првих годину дана. Тужена Република Србија не побија утврђење у погледу психичког доживљавања и патњи тужиоца, које се заснива на налазу и мишљењу вештака неуропсихијатра Опште болнице у Суботици.

На основу налаза и мишљења вештака о психичким реперкусијама због притварања, о интензитету и трајању страха код тужиоца током боравака у истражном затвору, о доживљају повреде части, угледа, слободе, о трајању тог стресног утицаја, јер је реч о дугогодишњим доживљајима душевних

болова изазваним притварањем, и имајући у виду све описане последице – Врховни суд налази да би у складу са одредбом чл. 200 Закона о облигационим односима, правична накнада за овај вид нематеријалне штете тужиоцу износила укупно 20.000 динара, па је овај износ и досудно.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3555/97, од 31. јула 1997)

ОДГОВОРНОСТ РАДНИКА ДРЖАВНОГ ОРГАНА

52

Рачунополагач државног органа, који тапшну са новцем сипави испод седишта аутомобила да би помогао возачу да замени гуму на поочку аутомобила, поспшуйа са жрубом непажњом и одговоран је органу због крађе новца.

Из образложења:

У проведеном поступку је утврђено да је тужени дана 16. маја 1992. године, као рачунополагач Амбасаде СРЈ у Риму, из банке подигао износ означен у првостепеној пресуди за потребе амбасаде, с тим што су се са њим налазили конзул и возач у амбасадн. Пошто је новац подигнут, сва тројица су сели у кола и кренули према амбасадн. Пошто је новац подигнут, сва тројица су сели у кола и кренули према амбасадн, а тада су приметили да је задња десна гума испустила ваздух. Аутомобил су паркирали испред Министарства индустрије Италије, у улици која је узана и врло прометна. Утврђено је такође да су најпре отишли у кафић који се налазио преко пута кола да се освеже, и да је тужени све време боравка у кафићу имао тапшну са новцем код себе. После освежења, тужени је тапшну ставио испод сувозачевог седишта и изашао да помогне возачу око замене гуме, док је сведок Булатовић за то време стајао са исте стране кола са које су тужени и возач мењали гуму, с тим што су прозори на вратима кола били затворени, а врата закључана. После замене гуме тужени је приметио да нема тапшне са новцем, а нико од присутних није у близини кола уочио неко непознато лице.

Код тако утврђеног чињеничног стања, правилна је оцена најпестепених судова да је тужени, у смислу одредаба члана 154 и 158 Закона о облигационим односима и члана 121, став 1 Закона о основама система државне управе, и Савезном извршном већу и савезним органима управе одговоран за штету коју је тужилац критичном приликом претрпео.

Одредбама члана 154 и 158 Закона о облигационим односима прописано је да ко другоме проузрокује штету, дужан је штету надокнадити, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице, а да кривица постоји када је штетник проузроковао штету намерно или непажњом. Одредбом члана 21, став 1 Закона о основама система државне управе, и Савезном извршном већу и савезним органима управе прописано је да је радник у савезном органу управе који на раду, односно у вези са радом намерно или из крајње непажње проузрокује штету органу управе у коме ради, дужан да ту штету накнади.

Имајући у виду цитиране законске одредбе и чињенице да је тужилац носно већу суму новца за потребе амбасаде, што значи да је за новац био и одговоран, да је био упознат са постојањем организованих група криминалаца и са последицама које могу евентуално да наступе, и по оцени Врховног суда постоји узрочна веза између штетног догађаја и самог понашања тужиоца у

описаним околностима. Тужени је, по правилној оцени нижестепених судова, исказао грубу непажњу оног момента када је ташну са новцем спустио испод седишта кола да би помогао возачу да промени гуму, јер је његов превасходни задатак био да новац безбедно пренесе до амбасаде. Да новац није оставио ван свог притежања, исти му не би могао бити одузет, осим употребом физичке силе, у ком случају не би ни био одговоран за причињену штету.

Имајући изложено у виду, на правилност побијане пресуде немају утицаја ревизијски наводи и наводи из захтева за заштиту законитости, којима се указује на висок степен професионализма у извршењу кривичних дела од стране организованих група у Риму и на то да је ташна била обезбеђена испод сувозачевог седишта. Управо такво тужночево сазнање и његово лично искуство у том смислу требало је да га руководи на посебне мере предострожности.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3935/96, Гзз бр. 98/96, од 19. фебруара 1997)

ОДГОВОРНОСТ ЗА ОПАСНЕ СТВАРИ

53

Сойсџивеник оџасне сџвари ослобађа се одговорности ако докаже да је иџиџа настала искључивом радњом оиџећене, коју он није могао предвидети и чије џоследиџе није могао избећи или оиџклониџи.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Лозници П. 898/94 од 21. III 1995. године, одбијен је тужбени захтев тужиље којим је тражила да јој тужени, на име ренте солидарно плате износ од 162,00 динара месечно, почев од 1. II 1994. године па убудуће, а до десетог у месецу за текући месец, и утврђено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Пресудом Окружног суда у Шапцу Гж. 876/95 од 25. I 1996. године, одбијена је као неоснована жалба тужиље и потврђена је првостепена пресуда.

Против пресуде Окружног суда тужиља је благовремено изјавила ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да ревизија тужиље није основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности, а не стоје ни наводи у ревизији да је учињена битна повреда одредаба парничног поступка из чл. 354, ст. 2, т. 13 ЗПП, јер су, по оцени Врховног суда, разлози пресуде нижестепених судова јасни, и нису противречни.

Предмет тужбеног захтева је накнада штете због повреде на раду од опасне ствари.

Тужиља је 22. октобра 1989. године, радећи код тужених на берби кукуруза, задобила тешку телесну повреду, до које је дошло тако што је гурнула руку између ваљака берача и том приликом је изгубила четири прста леве шаке.

Спорно је било како је дошло до повреде тужиле. По налазу вештака, сви делови берача, који могу бити опасни, били су прописно заштићени лимом. У проведеном поступку је утврђено да је до повреде дошло на тај начин што је тужила са места на којем је стајала под углом од 90 степени, гурнула леву руку испод заштитног лим, тако да јој се шака нашла између ваљака берача. Тужила је од стране туженог Драгутина била упозорена да не прилази берачу, што је приликом саслушања сведока несумњиво утврдио првостепени суд.

Код овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно применили одредбу чл. 177, ст. 2 Закона о облигационим односима, којом је предвиђено да се ималац опасне ствари ослобађа од одговорности ако докаже да је штета настала искључиво радњом оштећеника, коју он није могао предвидети и чије последице није могао избећи или отклонити.

Неосновани су ревизијски наводи којима се истиче да постоји одговорност тужених због тога што у процесу брања кукуруза радници бацају клипове кукуруза у кош берача, због чега долазе у близину берача. У проведеном поступку је на несумњив начин утврђено да су ваљци на берачу тако заштићени да не постоји могућност да се радник повреди ако прође поред берача. Неосновани су и ревизијски наводи којима се истиче да не постоји кривица тужиле за насталу повреду зато што она није требало да ради те послове, а није ни упозорена на конкретну опасност од ваљака берача. Овим наводима се побија утврђено чињенично стање, а сходно чл. 385, ст. 3 ЗПП, ревизија се не може изјавити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1994/96, од 18. децембра 1996)

54

Ималац опасне ствари може се ослободити одговорности само ако докаже постојање неке од чињеница које искључују његову одговорност. Када услед укључења електричне струге, пре него што је квар на електричној мрежи откљоњен, настрадају оштећеникове овце, накнада обухвата вредности оваца и измакле добити (вуна, млеко, јагњад).

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Зајечару П. бр. 2241/94 од 21. марта 1996. године, првим ставом изреке, усвојен је тужбени захтев тужноца и тужени је обавезан да тужноцу на име накнаде штете исплати 1.800,00 динара и на име изгубљене добити од 3.335,70 динара, са законском каматом од 21. III 1996. до исплате. Другим ставом изреке обавезан је тужени да тужноцу накнади трошкове парничног поступка у износу од 1.737,00 динара.

Пресудом Окружног суда у Зајечару Гж. бр. 1347/96 од 29. јула 1996. године, одбијена је као неоснована жалба туженог и потврђена је пресуда Општинског суда у Зајечару П. бр. 2241/94 од 21. марта 1996. године.

Против правноснажне пресуде Окружног суда у Зајечару тужени је у законском року изјавио ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду у смислу члана 386 ЗПП Врховни суд је нашао да ревизија туженог није основана.

Наиме, у проведеном поступку није учињена битна повреда из члана 354, став 2, тачка 10 ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности, а на коју указују у разлози ревизије. Ово зато што нису основани наводи ревизије да је тужилац тужбени захтев по вредности определио на износ од 500,00 динара, а да је тек током поступка на основу процене вештака исти изменио на увећани износ од 5.135,70 динара. Из садржине списка (тужбе) види се да се тужбени захтев тужиоца односи на новчани износ, па се стога као вредност предмета спора узима у обзир вредност главног захтева (члан 35 и члан 40 ЗПП), а тужилац је тужбом тражио да му тужени на име накнаде штете исплати износ од 1.000,00 динара, а на име накнаде измакле користи износ од 5.000,00 динара, што значи да је тужени у моменту пријема тужбе знао да вредност предмета спора прелази износ од 2.500,00 динара.

Поред тога, према стању ствари у списима, побијана пресуда није захваћена ни битном повредом из члана 354, став 2, тачка 13 ЗПП, будући да садржи потпуно јасне и сагласне разлоге о свим спорним, одлучним чињеницама, а нема ни других недостатака због којих се не би могла испитати.

Остали разлози ревизије о битним повредама (као и разлози о погрешној примени материјалног права) у ствари оспоравају оцену изведених доказа и чињенично стање утврђено у проведеном поступку, те околности према одредби члана 385, став 3 ЗПП не могу бити предмет побијања ревизијом.

Неосновани су и разлози ревизије о погрешној примени материјалног права.

Наиме, предмет овог спора је тужбени захтев за накнаду штете. У проведеном поступку утврђено је да је дана 19. VII 1994. године, због олује и ломљења грана, дошло до кидања жице нисконапонске мреже на имању тужиоца. Тужилац је туженом пријавио квар на мрежи и струја је у том делу искључена. Међутим, такође је утврђено да је пре отклањања квара, и без најаве, струја поново укључена, услед чега су овце тужиоца угинуле. Утврђено је да је тиме тужилац, због настрадале четири овце, претрпео штету у висини од 1.800,00 динара, док губитак у приходима (вуни, млеку и јагњади) износи 3.335,70 динара.

Утврђено је и да тужилац Јован Андрејевић својим понашањем није допринео штетном догађају, јер на његовој страни нема пропуста за насталу штету пошто је туженом пријавио кидање кабла а овце је пустио на пашу када је тужени искључио струју, па стога он није могао предвидети да ће тужени пустити струју а да претходно не отклони квар на нисконапонској мрежи, нити о томе обавести тужиоца.

С обзиром на овако утврђене околности које су довеле до угинућа оваца тужиоца и настале штете, а како тужени није доказао да је штета потекла од неког другог узрока који се налазио ван ствари, односно да је штета настала искључиво радњом оштећеника или трећег лица, чије дејство односно радњу није могао предвидети, ни избећи, ни отклонити – Окружни суд је правилно применио одредбе Закона о облигационим односима када је усвојио тужбени захтев тужиоца.

Наиме, за штету од опасне ствари односно опасне делатности одговара лице које се њоме бави, без обзира на кривицу, јер се претпоставља да штета потиче од те ствари односно делатности ако се супротно не докаже, а штетник се може ослободити одговорности ако докаже да је штета настала вишом

силом, радњом оштећеног или трећег лица, које он није могао предвидети и чије последице није могао избећи или отклонити (члан 173, 174, 177 Закона о облигационим односима). Терет доказивања неодговорности лежи на штетнику. Значи, он је тај који мора доказати да није одговоран за настану штету, па како тужени – Јавно предузеће за дистрибуцију електричне енергије „Електротимок“ Зајечар, „Електродистрибуција“ Зајечар – није доказао да су испуњени услови, предвиђени наведеним одредбама Закона о облигационим односима, који би га као имаоца опасне ствари ослободили од одговорности, то наводи ревизије у погледу примене материјалног права нису основани.

Ревизијом тужени не напада посебно одлуку другостепеног суда у погледу висине досуђене накнаде, а Врховни суд налази да су правилно примењене одредбе члана 185, 189 и 190 наведеног закона, јер је накнада досуђена у износу који је потребан да се тужиочева материјална ситуација доведе у оно стање у коме би се налазила да штетни догађај није наступио.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 6183/96, од 25. фебруара 1997)

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ УЗРОКОВАНУ ВОДОМ У ВОДОВОДНИМ ИНСТАЛАЦИЈАМА

55

Вода у водоводним инсталацијама има својства опасне ствари, па стога за штету коју она узрокује одговара имаоци инсталација без обзира на кривицу.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању у ноћи између 24. и 25. јуна 1992. године излила се вода у стану чији је ималац тужени. Вода је из тог стана продрла у стан тужиље који се налази испод стана туженог. Том приликом је дошло до оштећења на улазу, купатилу, просторији за ручавање и радној кухињи: оштећен је молерај плафона, појавиле су се жуте флеке, одлепљене су јутане тапете у малој површини, а оштећен је и фурнир на вратима плакара; у купатилу је оштећен молерај зида, а код улазних врата и зидна грејалица која не ради услед контакта са водом јер је вода изазвала кратак спој. Саслушан као странка, тужени је признао чињеничну тврдњу тужиље да је његов стан критичне ноћи поплављен и да је вода продрла у стан тужиље. Међутим, он сматра да за настану штету није крив, јер је запушење водоводних инсталација изазвао његов претходник у стану. Висина штете утврђена је на основу налаза и мишљења вештака грађевинске струке – у износу од 1.631,24 динара.

На тако утврђено чињенично стање које се, у смислу члана 385, став 3 ЗПП, не може оспоравати у ревизији, правилно је примењено материјално право када је тужбени захтев усвојен.

Вода у водоводним инсталацијама представља опасну ствар због својих природних својстава, па се зато сматра да штета настала у вези са таквом ствари потиче од те ствари, изузев ако се у смислу члана 173 ЗОО не докаже да вода није била узрок штете. С обзиром да, у смислу члана 174 ЗОО, за штету од опасне ствари одговара њен ималац (у овом случају тужени) по

основу објективне одговорности и да је он признао узрочну везу између штете и последице (да је вода била узрок штете), то је он правилно обавезан на накнаду материјалне штете, иако по другом основу а не по основу кривице, како то иначе утврђују нижестепени судови.

Ранији ималац стана, који је по тврдњи туженог запушио водоводне инсталације, не може се у конкретном случају сматрати трећим лицем чија би радња искључивала одговорност туженог у смислу члана 177, став 2 ЗОО. У моменту штете, искључиви ималац стана био је тужени и он је одговоран по правилима објективне одговорности. „Трећим“ би се у смислу цитиране одредбе сматрало лице које би непосредно деловало на постојећу ствар у моменту изливања водоводних цеви, што овде није случај, и због чега је истакнути приговор туженог неоснован.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 6166/96, од 12. марта 1997)

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ ЗБОГ НЕОДРЖАВАЊА ПЕШАЧКОГ МОСТА

56

Општина је одговорна за штету лицу које је, прелазећи пешачким мостом преко железничке пруге (пасареле), на месту на коме је недостајала даска, пало и задобило тешке телесне повреде.

Из образложења:

У првостепеном поступку је утврђено да је тужила 27. августа 1987. године, због неодржавања пешачког моста (пасареле) преко железничке пруге у Суботици, пала и задобила тешке телесне повреде. Од тих повреда код тужиле су остале трајне последице у виду смањене животне активности од 30%, претрпела је болове прво јаког интензитета, пре и после операције, затим средњег интензитета око десет дана и пет недеља слабог интензитета као и после скидања гипса. Трпи наруженост на лакту у дужини од 10 сантиметара, на потколеници два сантиметра, на носу и десној обрви, и дискретне деформације десног стопала. Претрпела је примарни страх максималног интензитета у првим часовима до пружања лекарске помоћи, а затим секундарни страх мањег интензитета прве две недеље. Утврђено је да је пасарелу 1930. године изградио правни претходник тужене Општине Сенат-града Суботице и да је пасарела, као пешачки мост, у надлежности комуналних општинских органа за одржавање. Утврђено је и да је недостајала даска на мосту на коме је тужила пала, и да је то последица неодржавања моста.

Према овако утврђеном чињеничном стању, правилно је примењено материјално право када је захтев тужиле у односу на тужену општину усвојен за наведене видове нематеријалне штете у досуђеним износима.

Оваква одлука је у складу са одредбом члана 174, у вези са чланом 200 и 189 Закона о облигационим односима, тако да Врховни суд сматра да су досуђене накнаде за утврђене видове нематеријалне штете правичне.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 5301/96, од 14. октобра 1997)

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ ОД ГРАЂЕВИНЕ

57

За штећу која настјане као последица нешћурчно изведене гасне инсталације, солидарно одговарају наручилац и извођач радова.

Из образложења:

Пресудом Општинског суда у Новом Саду П. 6358/94 од 10. јула 1995. године, обавезани су туженици да солидарно плате тужницима укупан износ од 35.953 динара за штету насталу на стамбеној згради тужилаца, са законском затезном каматом почев од 30. јануара 1995. па до исплате, и за штету на личним стварима 11.535,00 динара са законском затезном каматом почев од 6. јуна 1995. године па до исплате. Истом пресудом обавезани су тужени да солидарно плате тужницима на име штете, и то: тужноцу Александру за умањење животних активности 60.000,00 динара, за физичке болове 30.000,00 динара, за наруженост 35.000,00 динара, за претрпљени страх 25.000,00 динара; тужилци Љилани за умањење животних активности 17.000,00 динара, за претрпљене физичке болове 16.000,00 динара, за наруженост 18.000,00 динара, за претрпљени страх 14.000,00 динара; малолетној тужилци Вањи за умањење животних активности 16.000,00 динара, за претрпљене физичке болове 16.000,00 динара, за наруженост 15.000,00 динара, за претрпљени страх 13.000,00 динара; малолетној тужилци Доротеји за умањење животне активности 12.000,00 динара, за физичке болове 10.000,00 динара, за наруженост 13.000,00 динара, за претрпљени страх 10.000,00 динара; и малолетној тужилци Олги за умањење животне активности 24.000,00 динара, за физичке болове 16.000,00 динара, за наруженост 18.000,00 динара, и за претрпљени страх 12.000,00 динара – све са законском затезном каматом од 10. јула 1995. године па до исплате.

Пресудом Окружног суда у Новом Саду Гж. 1285/96 од 15. маја 1996. године, у првом ставу изреке, укинута је првостепена пресуда: у целости у односу на првотуженог ДДОР „Нови Сад“ из Новог Сада, а у односу на остале тужене – у делу у коме су ови тужени обавезани да солидарно исплате материјалну штету на стамбеној згради тужилаца у износу од 35.953,00 динара са законском затезном каматом, почев од 30. јануара 1995. па до исплате, и у делу којим је одлучено о трошковима парничног поступка. Предмет је враћен првостепеном суду на поновно суђење у укинutom делу. Истом пресудом, у другом ставу изреке, одбијене су као неосноване жалбе тужених: Прве месне заједнице из Темерина и Јаноша Кобача. У односу на њих, потврђена је првостепена пресуда у осталом делу.

Против другостепене пресуде, благовремено су изјавили ревизије тужени – Прва месна заједница из Темерина и Јанош Кобач – побјијајући исту у другом ставу изреке због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побјијану пресуду у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да ревизије нису основане.

Другостепена пресуда у побјијаном делу не садржи битне повреде из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на које ревизијски суд пази по службеној дужности.

Такође нема ни других битних повреда на које се у ревизијама указује, јер је првостепену пресуду донело исто веће пред којим је одржано последње рочиште за главну расправу, а нижестепени судови су у образложењима својих одлука навели довољне и јасне разлоге о свим битним чињеницама.

Према утврђеном чињеничном стању, у току 1991. године, тужени Јанош је као власник приватне занатске радње „Хидротерм“ из Темерина изводио радове на постављању гасне инсталације на подручју Месне заједнице у Темерину, и то по уговору закљученом 8. маја 1991. године између тужене Прве месне заједнице Темерин, као инвеститора, и занатске радње туженог Јаноша, као извођача радова. Овим уговором извођач се обавезао да након завршетка радова обавести инвеститора и од стручне комисије затражи технички пријем обављених радова. Међутим, након завршетка радова извођач је пропустио да испита постављену гасоводну мрежу, као и да обавести надзорни орган да изврши контролу изведених радова, па је због нестручно изведених радова дошло до истицања гаса из мреже. Гас је доспео у кућу тужилаца и 9. октобра 1991. године дошло је до експлозије у кући када је тужилац Александар хтео да припали цигарету. У време експлозије сви тужιοци налазили су се у кући и сви су задобили вишеструке тешке телесне повреде. Због ових повреда код свих тужиоца дошло је до трајног умањења животних активности: код тужиоца Александра за 80%, код тужиље Љиљане за 25%, код тужиље Вање за 15%, код тужиље Доротеје за 10% и код тужиље Олге за 10%. Такође, сви тужιοци трпели су физичке болове високог до средњег интензитета и интензивни страх за живот који је оставио психичке последице. Исто тако, код свих тужиоца остало је наружење, и то код тужиоца Александра најтежег степена, а код малолетне тужиље Олге лаког степена, док је наруженост код осталих тужиоца средњег степена. Тужилац Александар је рођен 1955. године, а тужиља Љиљана 1956. године, док су малолетне тужиље у време повређивања имале: Вања 12 година, Доротеја 9 година и Олга 5 година. Имајући у виду проценат умањења животних активности, интензитет физичких болова и страха, степен наружености, дужину трајања болова и страха, доба старости тужиоца и психичке последице – сви тужιοци су обештећени за нематеријалне видове у износима ближе означеним у изреци првостепене пресуде. Уз то, тужιοци су имали и материјалну штету на личним стварима у укупној вредности од 11.535,00 динара.

Полазећи од оваквог чињеничног стања а примењујући одредбе чл. 154, ст. 1, 190, 200 и 207 Закона о облигационим односима, нижестепени судови су правилно закључили да је настала штета за тужиоце у узрочној вези са понашањем тужених – Прве месне заједнице из Темерина и Јаноша Кобача – и да су они солидарно одговорни за ову штету, и то тужена Месна заједница као наручилац радова, а тужени Јанош као извођач радова, па су дужни и да је накнаде у правилно утврђеним и одмереним износима са досуђеном каматом. *(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4138/96, од 19. марта 1997)*

Ако се ишлетила на кући тужиоца не може поправити и убудуће ошклонији због оласности илавења изазване изградњом амосферске канализационе мреже, извођач и наручилац су солидарно одговорни за проузроковану ишлетиу и дужни су да изграде тужиоцима другу сшамбену зграду, с шим да им тужиоци предају своју кућу.

Из образложења:

Правноснажном пресудом Окружног суда у Сомбору Гж. 272/96 од 24. VI 1996. године, одбијене су странке и потврђена је пресуда Општинског суда у Кули П. 45/95 од 11. IX 1995. године: 1) делимично је усвојен тужбени

захтев и тужени су обавезани да тужиоцима, солидарно са Фондом за грађевинско земљиште, обезбеде грађевинско земљиште површине 0,6 ари и 94 m² у Кули и изгради двојну стамбену зграду од два двособна стана, гараже, шупе, свињца и чардака (ближе описаним и у мерама датим у овом делу изреке), а све о свом трошку и у року од годину дана, под претњом извршења, уз истовремену обавезу тужилаца да туженом предају стамбену зграду у ул. Травничка бр. 6, као и уз истовремену обавезу странака да међусобно издају исправе подобне за земљишнокрњижни пренос власништва на некретностима и земљишнокрњижни упис; 2) одбијен је тужбени захтев да се обавезе тужени да солидарно са Фондом за грађевинско земљиште изгради тужиоцима двојну стамбену зграду као у претходном делу изреке, а на удаљености од 500 m од куће тужилаца у Кули у ул. Травничка бр. 6; 3) обавезан је тужени да тужиоцима накнади парничне трошкове од 10.782,50 динара, са законском затезном каматом од 11. IX 1995. године до коначне исплате.

Против ове пресуде је тужени ЈП „Комуналац“ из Куле изјавио ревизију због битних повреда поступка и погрешне примене материјалног права.

Ревизију је изјавио и Фонд за грађевинско земљиште у Кули.

Испитујући побјану пресуду, у смислу чл. 386 ЗПП, Врховни суд је нашао да је неоснована ревизија туженог ЈП „Комуналац“ из Куле.

У поступку није учињена битна повреда из чл. 354, ст. 2, т. 10 ЗПП, на коју се пази по службеној дужности.

Побјана пресуда нема недостатака због којих се не би могла испитати, јер је другостепени суд оценио све одлучне наводе жалбе туженог и о томе дао јасне и непротивречне разлоге, као и о свим битним чињеницама које је у складу са садржином изведених доказа утврдио првостепени суд. Стога се у ревизији неосновано наводи да је учињена битна повреда поступка из чл. 354, ст. 2, т. 13 ЗПП.

У поступку је утврђено да су тужиоци сувласници са 1/2 дела двојне породичне стамбене зграде у Кули, Травничка 6, земљишнокрњижно уписане и легално изграђене на плацу – парцелама бр. 782/1 и бр. 782/3. Стамбена зграда се налази у долини, а асфалтирањем улица и тротоара нестало је природно регулисање атмосферских падавина. Правни претходник туженог ЈП „Комуналац“ био је извођач радова у Травничкој улици 1981. године на изградњи атмосферске канализационе мреже, која пролази кроз двориште и испред куће тужилаца. Услед некавалитетно изведених радова на траси мреже лоцираној кроз двориште и поред стамбеног објекта и помоћних објеката тужилаца, као и услед спајања канализационе мреже из других улица са мрежом у Травничкој улици, што је дозволило тужени, оштећују се стамбени и помоћни објекти тужилаца, јер у периоду великих падавина вода из канализационе мреже плави те објекте и земљиште тужилаца. Они ту штету нису могли отклонити и поред предузетих мера (подизање нивоа куће изградњом бетонске терасе) за спречавање уласка воде у кућу, јер због узрока настанка, отклањање штете превазилази могућности тужилаца.

С обзиром да се штета на кући тужилаца није могла санирати и за будуће отклонити, услед плављења као извора опасности изазваног изградњом атмосферске канализационе мреже, нижестепени судови су правилно

закључили да је основан тужбени захтев да тужени солидарно са инвеститором радова, тужиоцима изгради другу идентичну стамбену зграду са помоћним објектима у Кули, с тим да тужиоци своју стамбену зграду предају туженом. За закључак о томе судови су дали правилне разлоге у складу са правилима одштетног права садржаним у одредбама чл. 154, 156, 159 и чл. 185 Закона о облигационим односима.

Тужени и у ревизији понавља навод да није био једини извођач радова на изградњи атмосферског канализационог система. Другостепени суд је правилно оценио да овај навод није од утицаја на солидарну обавезу туженог да на изложени начин тужиоцима отклони штету услед сталне опасности плавења њихових објеката. Правни претходник туженог је био извођач радова у Травничкој улици на атмосферској канализационој мрежи и траси те мреже лоцираној у дворишту тужилаца, а дозволио је спајање мреже у тој улици са канализационим системом из других улица. Стога је другостепени суд правилно закључио да за предметну штету тужиоцима постоји солидарна одговорност туженог као извођача са инвеститором радова.

Против другостепене пресуде ревизију је поднео и Фонд за грађевинско земљиште у Кули, означавајући се умешачем на страни туженог ЈП „Комуналац“ из Куле.

Испитујући ту ревизију, у смислу чл. 392 ЗПП, Врховни суд је нашао да је недозвољена.

Тужиоци су у овом спору тражили да се на предметну чинидбу солидарно обавезу два тужена: 1) инвеститор радова – СИЗ за локалне путеве, комуналну делатност и грађевинско земљиште у Кули (правни претходник Фонда за грађевинско земљиште); и 2) извођач радова ЈП „Комуналац“ из Куле. Захтев је усвојен пресудом П. 799/86 од 29. XII 1988. године, која је постала правноснажна у односу на тужени СИЗ. Та пресуда је по ревизији укинута у односу на другог солидарног обвезника – тужени ЈП „Комуналац“. У наставку парнице донета је побјана пресуда.

Умешач је треће лице у парници која тече међу другим лицима, и може се придружити једној од странака, ако има правни интерес да та странка успе у парници (чл. 206, ст. 1 ЗПП). У овом спору тужена су два лица као солидарни обвезници. Један од тужених био је раније СИЗ, правни претходник Фонда за грађевинско земљиште. У односу на тог туженог донета је правноснажна пресуда. Стога Фонд за грађевинско земљиште као правни следбеник тог туженог, остаје у истој улози и нема статус умешача у наставку парнице према другом туженом ЈП „Комуналац“ као солидарном обвезнику исте чинидбе, која је окончана побјаном дугостепеном пресудом. Правно дејство раније правноснажне пресуде у односу на правног претходника једног од тужених, односи се и на следбеника. Његов правни претходник није се користио ревизијом против правноснажне пресуде којом је утврђена његова солидарна обавеза. Пошто Фонд за грађевинско земљиште у наставку парнице према другом туженом нема статус умешача, у смислу чл. 389, ст. 2 ЗПП, он није овлашћен ни на подношење ревизије против правноснажне пресуде којом је та парница окончана у односу на другог туженог ЈП „Комуналац“.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 5054/96, од 9. априла 1997)